

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. ÁPRILIS. 4

14. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Jó munka.

Egyetemes konventünk idei ülészsaka, a harmadévi ősz óta fölhalmozódott ügyek ellátásával, váratlanul hosszú ideig foglalkozott; de, ha a küldötteknek nyolc napig kellett Budapestet meglakniok, megnyugodhattak benne, hogy jó munkát végeztek. Mellőzzük itt s a napi tudósító tiszteinek hagyjuk fönn a részletekre való kiterjeszkedést: ama lélek emelő jelenetek rajzát, a midőn földondnokaink Nesztora, az örökifju szellemű báró Vay Miklós, az ülészsakot megnyitá, a Prot. Irodalmi Társaság megalakulásának fontosságát fejtegeté s a záró ülésen fölolvastott leveleiben a konvent működésére szép áldását adta. Éppen csak érintjük az ülészsak amaz új, megszévágó határozatát, melylyel a közalap évi kiosztandóiból, tíz százaléknak lekötésével, a papoknak s özvegyeiknek és árváiknak nyug- és gyámintézetét megalapította, valamint ama határozatait is, melyeket a segély-osztás, a felekezeti sérelmek, az államnak a középiskolák fölötti föfelügyelete, stb. ügyeiben hozott. Mi, ezuttal, különösen azzal a legnagyobb szabásu, legmélyebben ható és legtermékenyebb határozattal, mondhatjuk: alkotással kívánunk foglalkozni, a mely a közalap eddigi muló segélyeit állandó tőkék megszerzésére használja föl s a járadékok rendszerének érvényesítése útján, éppen meghuszzorozza a közalap erejét, hatását pedig megörökíti. *)

A közalap eddigi segélyezési módja sok égető sebet kötözgetett, sorra véve szűkölködő egyházainkat és papjainkat, melyeknek száma légió, most egyiknek, majd másiknak nyújtott, korlátozott erejéhez mért, némi enyhületet: de éppen a szükségletek sokaságánál fogva, állandó orvoslást sehol sem végezhetett. Mit kezdetett egy

*) A konventi határozat szövegét e számunk más helyén találják t. olvasóink. Szerk.

templomot építő egyház azzal a néhány száz forinttal, melyet a konvent, a sor szerint, számára kiszakíthatott s mit, az élet állandó, sőt természetsszerűen fokozódó terheivel szemben, az a szűkölködő pap, a kinek, inkább apadó, javadalmát a közalap az idén s talán még jövendőben is megpótolta 50—100 frttal; de ezután többi társainak vala kénytelen helyet engedni? Érezte is az e. konvent minden segély-osztás alkalmával e helyzet kínos, elcsüggesztő voltát, mint a lelkiismeretes orvos, ki látja betege végveszedelmét, de érzi azt is, hogy tudománya a természet hatalmával szemben tehetetlen. Ez elaprózott, pillanatnyi segély-nyújtás szükségképp hatástalan módján változtatott is a konvent akkor, a midőn évi kiosztandóinak 25°/_o-át a miszsiói célokra rendelte és pedig, nagyobb részben, állandósított segélyek alakjában, ezekre nézve legalább megnyughatván, hogy ilyes befektetéseinek maradandó alkotások lesznek az eredményei. De megvolt ez állandó segélyek nyújtásának az a hátránya is, hogy e kérdéses összegek örökre lekötve maradnak, a miszsiói körökre nézve, éppen szorványos jellegüknél fogva, soha sem levén remélhető, hogy oly önállóságra izmosodhassanak, a mely az egyetemes egyház támogatását fölősléggessé tehesse valaha is.

Nem állitjuk éppen, hogy a helyzet e vizsszásságának teljes tudatában s talán inkább csak önkéntelenül, de már 1886-ban tett az egyetemes konvent egy határozott lépést, a még csak homályosan előtte lebegő cél felé, a midőn, az erdélyi püspök kértére, az erdélyi egyházkerületnek, mint az egyetemes egyház mandatariusának, a romániai egyházkör építkezési szükségletei fedezetére oly módon szavazott meg 32 évi időtartamra évi hétszáz forintot, hogy az egyházkerület e miszsiói egyházak építkezési befektetéseire 14,000 frt tőkét előlegez, a 700 frtok

ennek kamatait fedezvén s a befektetett tőkének az építkező egyházak (s részben központi segélyek) által fedezett $1\frac{1}{2}\%$ -ai kamatos-kamatozással, 32 év alatt, visszatérítik az előlegezett tőkét s a mi a közalap szempontjából a fő az így 32 év múlva fölöslegessé váló évi 700 frtnyi járadék más és új célok megvalósítására lesz fordítható.

E határozat már magában foglalta a Kolumbus tojásának a titkát. Mint a Papin szelentyüs fazaka, mint a Watt kőcmadzagos forgatható váltó-csapja. még távolról sem volt az a gőzgép, a mely ma emberi csodákat mivel, a romániai miszsiói építkezéseinek 700 forintja, nem befektetésre, hanem az előlegezett tőkék járadékainak fedezetére fordítva s 32 évi törlesztési hányadok útján az előlegezett tőkék reintegrálásával kombinálva, immár arra nyújtotta a kilátást, hogy miként lehet épen meghuszosozni a közalap ily módon fölhasználható részleteinek erejét.

És Szász Domokos nem is állapodott meg az egyszer így fölfedezett nyomon, hanem haladt tisztán látott célja irányában; 1887-ben megtette ismeretes indítványát, Fejes István hozzászólta módosítványát (mely szerint az $1\frac{1}{2}\%$ -os törlesztési hányadok terhét is a közalap hordozta volna) s a konvent a „termékeny eszmét” örömmel üdvözölve, véleményadásra utasította az egyházkerületeket. az indítványban rejlő erő-sokasító eszmét az által téve még hatékonyabbá, hogy a szükségletek apasztása érdekében, az egyházak társításának, a papi és tanítói állomások egyesítésének és a körlelkézségek szervezésének módozatait is számítá-ba veendőknék mondotta ki s ebben az értelemben utasította az egyházkerületeket öszszükségleteik kimutatásainak elkészítésére, megjelölésével a sürgősség sorrendjének is, hogy így általános és rendszeres terv legyen megállapítható az egyetemes egyház sebeinek a közalap segélyével leendő fokozatos orvoslása iránt.

Az elején általános helyesléssel fogadott indítvány iránt csakhamar lehült a magyar lelkesedés. Dunán-túl hét egyházmegyéje pártoló és egyetlen ellenző szavazata mellett is, minden érthető ok nélkül, elhalasztását kérte a kérdés elvi eldöntésének; Tiszán-túl három egyházmegyéje

késlekedését elégséges oknak tartá arra, hogy tárgyalás alá se vegye az ügyet; Tiszán-innen, (a Fejes István egyházkerülete) sokban kárhóztatva ugyan a segély-osztás eddigi módját, az indítvány és módosítvány ellen döntött, de, a mellett. (nem nagy következetességgel,) kimondotta a jelzett kimutatások elkészítésének szükségét s a kimutatások egységes mintázatának megállapítását az e. konventtől kérte. Csupán a dunamelléki és az erdélyi egyházkerület nyilatkozott határozottan az indítvány javára s mindkető kész munkálatot is terjesztett azokra az egyházközségeire nézve a konvent elé, a melyekben a jelzett tőke-szerzés útján és a közalap segélyével, a nagyobb építkezéseket és a papi állomások javadalmainak fölemelését keresztül vinni óhajtja a mi egyházkerületünk a püspök előterjesztésére és Igazgató Tanácsunk útján, még a szükségletek (egyházak társítása, papi és tanítói állomások egyesítése és körlelkézségek szervezése útján történendő) apasztásának tervezetét is elkészítvén.

A konventnek ez ügy véleményes előterjesztésére kiküldött bizottsága,*^{*)} aztán, a lapunk más helyén olvasható indítványt terjeszti az e. konvent elé, mely valamennyi szavazatával, négy ellenében, magáévá tette a javaslatot s ugyanezt a bizottságot utasította a beérkezendő kimutatásoknak, a következő konventi ülészen leendő véleményes előterjesztésére.

Az ügy és a kérdés e „termékeny eszme” szerint való megoldása, ma már nem az indítványozóé és módosítóé, sem a bizottságé, hanem az egyetemes egyházé lévén, idővesztegetés, sőt kicsinyeskedés lenne, a múlt eseményeit mozzanatait és fordulatait fejtegetnünk, bírálgatnunk és magyaráznunk. Nekünk, illetőleg, az egyetemes egyháznak, elég látnunk és tudnunk, hogy az unió egyik leghatalmasabb alkotása, a közalap, kezdetleges és határozatlan alaku csirájából, miként fejlett immár élő és teljes szervezetté, a mely végre, a törvényben kitűzött minden célja számára kihajtotta, isten kegyelméből és az e. konvent bölcs gondozása mellett, megfelelő, virágzó és gyümölcsöző ágait és a tőkészerzés, a

— Elnök gr. Tisza Lajos, tagok: Szász Károly, Beöthy Zsigmond, gr. Degenfeld József, Fil: Lajos, Szász Domokos, Fejes István, Véghegy Dezső, Tóth Sámuel, Szabó János. Előadó Szász Béla.

miszsiói működés, a nyug- és gyámintézet-alapítás termő és folyton gyarapodó munkáin felül, megállapította a lehető legsikeresebb módját nem csak annak, a mi a törvényben célként kitűzve vala: a szegény egyházközségek és papi állomások segélyezésének, hanem éppen oly segélyezésének, a mely a segélyezéssel párhuzamosan folyó tőkeszerzés útján, már az első 32 év alatt húszszoros áldásává teszi a közalap ez idő szerinti erejét s minden következő 32 év alatt új és új csoportjait építi föl az egyházközségeknek és papi állomásoknak, nem is számítva a termő munkálkodásnak azt a természetes gyarapodását, a mely az évi bevételek 25°/_o-ának tőkésítésével arányosan szaporítja az évi kiosztandó összegeket.

Sőt, minden vérmes reménykedés nélkül is, többet mondhatunk, nem is a jóslat, hanem a matematikai biztos számítás szerint. Minél tovább halad az egyetemes egyház a tőkésítő segélyezés ez útján, annál több égető sebe nyer állandó orvoslatot, annál jobban apad a pillanatnyi segély-nyújtásra szoruló egyházközségek és papi állomások száma és szükséglete. Akkor, és évről-évre mind fokozottabb mértékben, nemcsak mintegy 40°/_o-a lesz az évi kiosztandóknak tőkésítő segélyekre fordítható, mint mostan, hanem e hányad föl fog emelkedni 70 -- 80°/_o-ra, a midőn az újabb idők, újabb és nagyobb igényeihez képest, a segélyezés sorozatait ismét elülről lehet majdan kezdeni, míg az eddigi, egyszer s mindenkorra szóló segélyek módja mellett, maradnunk kell vala örökre a Danaidák hordójának töltögetésénél, a Sisypus kövének hengergetésénél.

Istennek legjobb áldása a jó munkán, melyet az idej egyetemes konvent végezett!

Szász Béla.

Konventi határozat

a Szász Domokos-féle indítvány ügyében.

„Egyetemes konventünk magáévá teszi azt az elvet, hogy a közalap évi bevételeinek, a tőkésítésre, a miszsiói célokra, a gyám- és nyugdíj-intézetre és a kezelési költségekre fordítandó összegek levonásával, fönmaradó s évi kiosztásra kerülő részéből, ez idő szerint, mintegy 50°/_o-ot az eddigi módzatok szerint megszavazandó időszzerű segélyekre, 40°/_o-ot pedig az egyetemes egyház egyházközségeinek építkezési szükségéi fedezetére, meg lelkészi javadalmi följavítására, fordít, a fönmaradó 10°/_o az évi bevételek netaláni csökkenése esetén, az így tá-

madt hiányok pótlására szolgálván. Az így megállapított mintegy 40°/_o az egyházkerületek, egyházmegyék és egyközségek e célra fölhasználható tőkéi, vagy más forrásokból szerezhető tőkék 5°/_o-os kamatainak fedezetéül szolgál; míg az 1¹/₂^o/_o-os (és kamatos kamatozással tőkésítendő) hányadok az építési kölcsönök után minden esetre az azt igénybe vevő egyházak által, a kölcsöntőkét előlegező egyházkerületnek befizetendő, a lelkészi javadalom növelésére szolgáló kölcsön-tőkék után pedig a közalapról évenként kiszolgáltató kamatjárulékból előre levonandók és kamatos kamattal tőkésítendő, azonban, az eképp javadalmazott egyház által, a lelkész-fizetéshez pótlandók.

Miután pedig a közalap mostani erejéhez képest, e segélyezési mód sem ígérkezik elégségesnek, megjegyzi továbbá egyetemes konventünk azt is, hogy e hiány pótlásának mindennemű lehető forrásait éber figyelemmel kíséri az alkalmasnak mutatkozó időben, meg fogja tenni a kellő lépéseket, a lelkészi javadalmak följavítása érdekében, a reformált egyházkerületek állam-segély-összegeinek méltányos fölemelése iránt is.

Mindezeknél fogva, hogy az egyetemes konvent e kérdésben, a kivitel módzatai fölött, minden adat beszerzése után végérvényesen dönthessen, utasítatnak az egyházkerületek, hogy készítsék el haladéktalan összes segélyre szorult egyházközségeiknek, a mellékelt mintázatok szerinti oly táblás kimutatásait, a melyek feltüntessék, egyfelől a szükségletek apasztásának az egyházközségek csoportosítása, a lelkészi és tanítói állomások egyesítése, meg a körlelkészségek szervezése útján lehető keresztülvitelét másfelől a felekezeti és nemzetiségi érdekekből, a közalap segélyével fönartandó egyházközségeik építkezési szükségleteit, meg följavítandó lelkészi állomásait, a sürgösség sorrendjében emezek javadalmának fölsorolásával s a tőkeképzés útján megjavítandó lelkészi állomások díjlevelének másolatban való melléklésével, megjegyztetvén, hogy a díjlevel másolatán kitüntetendő az egyes javadalmi ágaknak azon helyen valódi pénzértéke, földbirtoknál azonban nemcsak a kataszter, hanem az illető vidéken divó évi bérleti érték szerint is; kimutatva egyszersmind az illető egyházközségek, az egyházmegyék, az egyházkerület és a közalap által hordozandó évi segélyezési terheket, valamint az e célra előlegezhető és 32 évi visszatérítés kötelezettség mellett befektetendő tőkéket is.

E kimutatások a folyó évi december 31. napjáig terjesztendő a konventi elnökséghez, hogy ez a most kinevezett bizottság előadójához juttathassa az összes iratokat, a véghöl, hogy a következő évi egyetemes konvent, a bizottsági előterjesztés alapján, végérvényesen határozhasson e nagyfontosságú ügy kiviteli módzatai fölött, megjegyvezve, hogy a vélemények és kimutatások be nem érkezése, nem fogja egyetemes konventünket határozata meghozatalában gátolni.“

Egyetemes konvent.

A harmadik és negyedik napon, folytatva, a közalaphoz intézett segély-kérvények ügye tárgyalatott.

Az erdélyi egyházkerület kérvényei mind a végrehajtó-bizottságban, mind a konventen külön tárgyalatottak, minthogy az erdélyi kerület két alakban óhajtott segélyt nyerni; egyfelől, az eddig szokott alakban beadott kérvényekre, másfelől pedig az építkezési alap pénztára javára kért évenként 5209 frt. 80 kr. dotációt, melynek fizetésére 32 évig állandólag kötelezze magát a közalap. A végrehajtó-bizottság ez utóbbi kérésnek még tárgyalásába sem bocsátkozott, mivel ez ellenkezik a segélyezésnek eddig követett módjával s mivel az, hogy ily természetű segélyek egyáltalában adhatók-e, még eddig, mint indítvány. a konvent eldöntése alatt áll, melyet az indítvány értelmében teendő intézkedés által megelőzni, a végrehajtó bizottságnak nem állott jogában. Ezért, a bizottság felkérte az erdélyi püspök urat, hogy az illető egyházakkal a szokott alakban állitasson ki kérvényeket, s ugy ezeket, mint a már beadottakat az állandó Igazgató-Tanács által tárgyalassa le. Ennek következtében az erdélyi kérvények a végrehajtó-bizottságnak egy második, nevezetesen március 2-án, e végből tartott ülésén intéztettek el a szokásos módon. Ezen ülés ajánlatával ellátva. kerültek az erdélyi kérvények a konvent elé, mely mielőtt a kérvények sorsában döntött volna, előbb tárgyalás alá vette Mocsáry Lajos végrehajtó-bizottsági tag külön véleményét annak végzésileg kimondott mellőzése után, az erdélyi kérvényezőik közül a következőknek szavazott segélyt.

a) Erdélyi egyházak: Bácsi 100 frt, Kis-Barcsa 72, Kitid 50, Lozsád 10, Maros-Illye 172, Petrozsény 36, Piski 330, Vajasad 100, Detrehem 21, Lőrincréve 100, Nagy-Kapud 100, Szamosfalva 84, Egeres 80, Sztána 15, Ardó 8, Bürgезд 30, Ér-Mindszent 7, Ér-Pér 7, Leesmér 7, Monó 20, Ördögkút 54, Ráton 150, Récsé 50, Szilágy-Borzás 20, Szilágy-Göröcsön 100, Zilah 180, Bádok 12, Doboka 100, Esztény 80, Kecsed 18, Kendi Lóna 100, Kis-Esküllő 60, M.-N.-Sombor 48, Szarvaskend 121, Bonchida 48, Magyar-Borzás 100, Szász-Zsombor 15, Szász-Új-Ős 100, Komlód 150, Oroszfája 150, Bere 200, Bere-Keresztur 48, Boos 24, Fekete 42, Göcs 50, Harcó 100, Ikland 150, Káposztás-Szent-Miklós-Csiba, 66, Kebele 33, Kebele-Szent-Ivány 30, Maros-Keresztur 54, Maros Szent-Király és Nánánfalva 100, M.-Bergenyé 24, M.-Fele 66, M.-Kölpény 248, Mező-Kövesd 90, Mező-Ménés 34, Nagy-Ernye 21, Nyárád-Szent-Benedek 100, Nyárád-Szent-László 50, Nyárádtő 27, Nyomád 100, Süket-Demeterfalva 48, Szt.-István 57, Székes 100, Vaja 100, Várhegy 24, Udvarfalva 40, Medgyes 208, Nagy Szeben 200, Oláh-Ujfalva 54, Tür 100, Petek 150, Baróth 50, K.-Bacon 200, Miklósvár 109, Brassó 500, Eresztevény 50, Komolló 100, Oltszem 50, Szotyor 100, S.-Zalán 200, Papoc 200, Gy.-Szt.-Miklós 36, Ika-falva 50 frt, összesen 7409 frt.

b) Erdélyi lelkészek: Benkő György lozsádi l. 80, Páljános Károly rákosdi l. 80, Péter Albert n.-rápolti l. 50, Ónodí Veres Sándor sárdi l. 50, Gruzda Domokos tövisi l. 50, Aszalós György torockó szent-györgyi l. 50, Pap

Dávid n.-laki l. 50, Venci Domokos csekelaki l. 50, Almási László ketesdi l. 50, Fazakas Lajos n.-petrii l. 50, Kis Péter kara-patai l. 50, Sófalvi Miklós damosi l. 50, id. Szakács János n.-létai l. 50, Viski Zsigmond k.-sz.-királyi l. 100, Domján Sándor dézsházi l. 50, Kemény István varsolci l. 50, Kovács Ferenc szántói l. 50, Nagy József kéri l. 50, Sós Károly k.-láposi l. 50, Vadas Albert válaszüti l. 50, Gáspár Lajos visai l. 50, Gáspár Sámuel alsó-szováti l. 50, Szatmári Sándor kudui l. 50, Imre István szász-új-ősi l. 80, Dienes József m.-bölkényi l. 50, Török Lőrinc tusoni l. 30, Adorján Dénes kebelei l. 50, Barta Dénes göcsi lévita 30, Bathus Albert harcói l. 50, Erdélyi Sámuel székesi l. 70, Bogdány József gyalakuti l. 50, Gidófalvi János m.-ménés: l. 30, Kertész Mózes csejdi l. 50, Kis Pál h.-bodoni l. 50, László János m.-szentannai lévita 30, Magyarai Dániel fintaházi l. 70, Nagy Lajos ny.-andrásfalvi lévita 30, Székely Sándor m.-bergenyei l. 50, Jánosi György tompai l. 50, Varga János várhelyi lévita 30, Fazakas Sándor sz.-dányáni l. 50, Kovács Elek v.-gálfalvi esperes-lelkész 100, Székely Sámuel b.-bessenyei l. 80, Vas Ferenc sülyei l. 100, Ágoston Mózes balászfalvi l. 50, Kelecsényi Károly alamori esperes-lelkész 100, Solymosi Lajos m.-becsei l. 50, Bedő András bikafalvi l. 50, Bencédi János ócfalvi l. 50, György József magyarósi lévita 30, Kádár Domokos égei l. 50, Maksai Áron patakfalvi l. 50, Nagy József hévizi l. 50, Péter Elek küsmödi l. 50, Szabó Sámuel boldogasszonyfalvi l. 40, Vásárhelyi Zs. felsőboldogasszonyfalvi l. 50, Barta Imre száldobosi l. 50, Borbáth Márton bodosi l. 70, Zajzon Mihály bardóci esperes-lelkész 100, Bartos László eresztevényi l. 50, Benkő János málnási l. 50, Biró Áron kökői l. 50, Szabó Dénes zaláni l. 50, Szabó Ferenc bodolai l. 50, Jancsó Elek pákei l. 50, Márk Mihály kovásznai l. 50, Benedek Ignác bitai l. 50, Kökői Sándor ikafalvi l. 50 frt. Összesen 3680 frt.

A konvent bírósága délután Kun Bertalan püspök és Vályi János főgondnok elnöklété alatt, tárgyalta Celder Márton, kecskeméti lelkész ügyét. Mint előadó Tóth Sámuel szerepelt, ki előadta a vádpontokat, melyek alapján Celder Márton, kecskeméti lelkészt, a kecskeméti egyházmegye fegyelmi bírósága hivatalától való elmozdításra, a dunamelléki egyházkerület törvényszéke pedig hivatalától egy évre való felfüggesztésre ítélte. A vádak között súlyosabbak a következők: Celder Márton szeszes italokkal oly mértékben élt, hogy annak következtében lelki tehetségei megbénultak s így képtelenné lett a funkciók teljesítésére. Keresztelések és temetések alkalmával is nagy botrányokat követett el részegsége miatt; így, nem egyszer megtörtént, hogy fiút leánynak keresztelt, s egy temetés alkalmával egész testében rángatózott, a mi a szeszes italok túlságos élvezetének jele volt. Visszaéléseket követett el a stóla díjakkal. Hanyagságot, sőt tudatlanságot tanusított a lelkészi teendőik végzésében. Kapzsiságból az egyházat megkárosította. Torzsalkodás az egyházbéli előljárósági férfakkal. Anyakönyvek rendetlen vezetése. Celder Márton védelmére Eötvös Károly mondott nagyhatalmú védbeszédet. A kecskeméti ref. egyháztagok nevében dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd fejtegette ki alaposan a vádat. A konventi bíróság, hosszas tanácskozás után, késő este

hirdette ki az ítéletet, mely megerősíti az elsőfokú ítéletet, s így Celder Mártont, kecskeméti ref. lelkészt, hivatalából elmozdítja.

Az ötödik napon főleg a kaszai katonai reáliskola elhanyagolt vallásitanítási ügyével foglalkozott a konvent. Ez intézetben ugyanis nincs ref. vallásoktatás, mert noha az ev. ref. növendékek mind magyar-ajkúak, a közös hadügyminiszterium nem akar az intézetben magyar hitoktató lelkészt alkalmazni. A konvent ezt nagy sérelemnek tartja s elhatározta, hogy az ügyben felír a kultuszminiszteriumhoz. Az e fölött kifejtett eszmecsere után, az egyetemes lelkészi gyámintézet ügye került szőnyegre. Az egyházkertületek beérkezett véleményeiből az tűnik ki, hogy a gyámintézet ellen alapos kifogások merültek fel. A konvent tehát egyelőre eláll a terv megvalósításától, de az alapot azért tovább gyűjti. Ezután a lelkészvizsgálatok ügyével és sérelmi ügyekkel foglalkoztak. Utóbbiak felterjesztetnek az illetékes miniszteriumhoz.

A hatodik napi ülést egyetlen kérdés töltötte be, a mely fölött hosszabb eszmecsere fejlődött. A közoktatási miniszterium ama pótrendeleto képezte vita tárgyát, hogy a felekezeti középiskolákhoz küldött miniszteri biztosok látogatása alkalmával a tautestületi értekezletek vegyenek föl jegyzőkönyvet. Erről hallgatták meg a közjogi s tanügyi bizott-

ságok véleményes jelentését. Ez azt javasolja, hogy a konvent ne ellenezze a jegyzőkönyv fölvetelét. de autonom jogkörének kellő biztosítása végett, adjon ki saját felekezeti közegének, a miniszteri útasítással szemben. külön útasítást. A konvent ezt határozattá is emelte: de csak erősebb vita után.

Hetedik napon a napirend első tárgya György Endre határozati javaslata volt, melyben a zsinati törvények 462. §-ára hivatkozva, kimondatni kéri, hogy a konvent, mint az összes ev. ref. tanintézetek legfőbb felügyelete, hívja fel az összes egyházkertületeket, hogy a kebelükben létező közép- és felsőbb összes tanintézetek vagyonáról és annak kezeléséről, hová, miként elhelyezéséről és jövedelmezéséről részletes kimutatásokat készítsenek s azokat a konvent legközelebbi ülésére terjeszszék föl. E javaslat kiadatott az iskolaügyi bizottságnak, hogy a tervezetet és rovatos iveket a jövő konventig elkészítse. Majd meghatározottat a közalap segély kiosztásának módja és kimondatott, hogy a Jordán-alap a végrendelet alapján önállóan fog kezeltetni. Több apró tárgy elintézése után, olvasta a jegyző Vay Miklós br. levelét, ki megható szavakban búcsuzott el a konvent tagjaitól. Szász Károly indítványára a szép levél jegyzőkönyvbe vétetett, s úgy Vay M. bárónak, mint általában az elnökségnek köszönetet szavazott a konvent, a melyet Kun Bertalan püspök megható imája rekesztett be.

T A R C A.

Borosnyai-Lukács János,

erd. ref püspök élete.)

(Született 1694-ben, meghalt 1760-ban.)

(Folytatás.)

III,

Borosnyai Lukács János külföldről való hazajövele után először br. Bánffy Zsigmondot, régi patronusát kereste fel Borsán. ki őt azonnal báró Kemény Simonnéhoz Vécsre ajánlotta udvari papságra. El is foglalta helyét még azon év karácsonyán, de nem sokáig maradhata itt, mert már 1727. jan. 13-án Szigethy Gyula István enyedi tanár közbenjárására meghívást kapott az enyedi káplánságra, az elaggott püspök és enyedi pap, Vásárhelyi István mellé. A meghívást elfogadván, Enyedre költözött.

Vásárhelyi püspök mellett egy évig káplánoskodott. A püspöknek 1728-ban történt halála után tovább folytatja a káplánságot, az újonnan választott püspök és enyedi pap, Bonyhai Simon György mellett is. Ennek pedig (Bonyhainak) Marosvásárhelyre való átköltözése után, „Bajzi uram,” enyedi pap mellett folytatja az enyedi papságot Borosnyai.

Ezen időre (1729. nov. 1) esik Borosnyainak házassága is enyedi tanár és erdélyi püspök: Szigethi Gyula Istvánnak leányával Máriával, kivel 31 évig élt boldog házasságban,

Ugyancsak ezen évben választatott a hosszuaszói partialison, az enyedi tractus assesorává, melyet ezen egyházmegyében 6 évig viselt.

Nagyon jellemző az akkori idők viszonyaira az, hogy az anyakönyv-vezetés, melyre ma állam és egyház oly nagy súlyt fektetnek, akkor a legtöbb helyen csak a lelkészek

magán-jegyzetei közé tartozott. Borosnyai Lukács Jánosnak, mint lelkiismeretes és mindenféle munkáiban pontos lelkésznek. naplójában föl vannak jegyezve 1727-től, tehát az enyedi káplánságba lépésétől. 1735. márc. 13-ig, t. i. Enyedről való eltávozásáig, a szülöttek, eskettek és halottak.

Az anyakönyvvezetés illusztrálására álljon itt egy pár kivonatot:

1. A születési anyakönyvből.
„1727 febr. 1. Kereszteltem Berki úrnak éjszaka kettőt.”

„17 mart. 21. kereszteltem Ádám György fiát Gáspárt”

2. A házassági anyakönyvből.
„1734. jan. 4. copulaltam Szathmári Lakatos Ferencet Lackó Katával, Borbereké István uram szolgálójával.”
„1735. febr. 14. copulaltam Tályait Mester Boricával”

3. A halottas anyakönyv vezetése még sajtóságosabb. a mi azonban kimagyarázható, annak magánjegyzés gyanánt tekintett természetéből. Föl van jegyezve a halott neve, azután a díj, melyet a temetésért fizettek, és a textus, melynek alapján a lelkész halotti beszédet tartott.

Például: „1828. mart. 11. temettem Ábrahám Samut. 3 mfrt. I. Mózes. 15. 6.”

„1828, máj 28. temettem Molnár Mihály fiát, 1 talér. Rom. 6. 7.”

Ennyit az anyakönyvvezetéséről.

Sok kellemetlenséget okozott Borosnyainak, mint enyedi első papnak, az 1731-ben 2-ik pappá választott Nádudvari Sámuel, később marosvásárhelyi professor, egy magát külsőleg kedveltetni tudó, de kétes jellemű ember. Erről így ír Borosnyai: „Ugyanis ez (Nádudvari) nagy mestere levén mind

a *fucata pictus*nak és *modestianak* (behizelgő és álszerény), mind annak, hogy ellopja sziveket a hallgatóinak, nagy kedvekbe esett hallgatóinak, a mellett rossz theologus lévén és *prurientis ingenii* (vizketeges természetű), *paradoxa* és *heterodoxa sententiákat*, nevezetesen *universalismust* és *remonstantismust* kezd hintetni, és sokszori *admonitio* után is *cathedrára* és *publicumra* vinni. E miatt magam is sokszor megmozdulván, végre annyira *collidalódtam* vele, hogy publice a templomban kellett megszólítanom, mikor látnám *cathedránkat* csupa *Arminius tudományával* megfertéztetni Rom. 9, 11, 12, 13. NB. azelőtt magam *prédikáltam* vala erről a *reformatusok sententiája* szerint, s e volt a nagy *injuria*, hogy ő *fretus favore auditorum* (bizva hallgatói elnézésében) merte a *reformatusok sententiáját*, s engemet *refutálni* (meghamisítani), s csupa *Arminianismust* hirdetni. Ezért *gen. synoduson* Küküllővárt anno 1734 *suspendalták* ab *officio* (hivatalától *felfüggesztetett*), s nagy nehezen, kétszeri *recantatióval* (visszavonás, elveinek a szószékben való visszavonása) és erős *revelalis adással* nyerte meg, hogy *solvaltattott*“.

Mikép tárgyalta le a küküllővári zsinat Nádudvari Sámuel ügyét, s minő ítéletet hozott: elég terjedelmesen megvan írva más helyen¹⁾s később, mint marosvásárhelyi tanár, mikép folytatta hivatalát, családjával, kartársaival, mily viszongásban elt, valamint e miatti eltávozását úgy későbbi vallás változtatását is, hiteles adatok nyomán részletesen megírta Kanc József marosvásárhelyi tanár.²⁾

Borosnyai L. János a főconsistorium által a székeludvarhelyi tanárságra hivatván, 1735. mart. 24-én búcsut vett az enyedi egyházközségtől és az egyházmegyétől.

IV

Az udvarhelyi tanári széket 1735. ápr. 20-án, legjobb férfi erejében elfoglalva, erős elhatározással és munkakedvvel, ügybuzgósággal és körültekintő, széles látkörrel kezdett az iskola szervezéséhez. Legelőbb az iskola pénz- és terménybeli alapítványait, leveleit, fekvőségeit szedte rendbe, s azokat egy veres táblájú könyvbe, mely innen veres könyv“ nevet kapott, beíratta.³⁾

Midőn meggyőződött az iskola kedvező anyagi helyzetéről, három céll tűzött maga elé Borosnyai a tanítók fizetésének emelését, az iskola-épület javítását s egy második tanári szék felállítását.

Két első tervét valósíthatta is, de a harmadikat nem. Főképp az iskolai épület rendbehozása körül szerzett halhatatlan érdemeket magának. Nemesak a régi tan- és lakszobákat újította meg, hanem a földszinti épület keleti részére emeletet rakatván: ide két tantermet építtetett,⁴⁾ melyet az udvarhelyi collegium egészen 1886-ig használt, mikor az iskolai épület díszesen és a kor igényeinek megfelelőleg átalakított, s részben egészen újra építtetett.

Borosnyainak nem kis örömet szerzett az sz.-udvarhelyi collegium körüli fáradozásai után termett gyümölcsöknek látása és élvezése.

¹⁾ Bod. P. Smirn. Polikarp. 173, 174 és 201 lap.

²⁾ A marosvásárhelyi coll. 1885—86-ki iskolai értesítője 186—194 l.

³⁾ Kis Ferenc székeludvarhelyi coll. története 32. lap.

⁴⁾ Kis F. sz.-udvarhely koll. tört. 33. l.

De kedvetlen órákat is szerzett neki akkori udvarhelyi ref. pap és esperes, Vásárhelyi Péter, ki magát a régi (elavult) szabályok szerint „*ecclesiasticus curator*“-nak tartván, a collegiumi ifjúságot egyházmegyéjében körlevelek hordozására, levélhordói szolgálatra akarta alkalmazni. Az önértetes tanár ezt nem nézhette el, s e miatt közte és az esperes közt éles összeütközések keletkeztek, melyeknek az egyházfőtanács 1745-ben kelt azon rendelete vetett végett, mely szerint „a gymnasium az udvarhelyi minisztert, ha esperes is, nem tartozik *curatornak* agnoscolni“⁵⁾

Tanári fizetése 216 frtból⁶⁾, bizonyos mennyiségű naturalalékból állott.

A collegium körül annyi érdemeket szerzett derék tanár, ki már akkor *gen. notarius* volt s nem sokkal azután püspöknek is megválasztott. 16 évi tanárkodása után, elfogadván a m.-vásárhelyi papi álmásra való meghívást, 1751-ben megvált az udvarhelyi collegiumtól.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Hogy a személyes érintkezés, egymás megismerése, egy készsoritás, a gondolatok, érzelmek kicserélése mily hatalmas tényező a politikai, erkölcsi és társadalmi viszonyok között, azt mindenki tapasztalhatta, ki megfordult az életben. E tekintetben egy igen szép példát mutathat fel a „Prot. Irodalmi Társaság“ megalakulása. A megelőző estén 50—60 férfi ismerkedett a Szikszai-féle vendéglő külön éttermében az ország különböző vidékeiről, és köztük a legelőbb ellentétben álló pártfelek. Ott volt Balogh Ferenc, dr. Masznyik és mind azok, kik a két párt valamelyikéhez tartóztak és öt egyházi lap szerkesztője. Elég tarka kép; melyből csak úgy sugárzott a sok szemrehányás és nem egy setét perc emléke a közelmúltból. De megindult a szó az ajkakon, mint a forrásból a patak; de szikráztak az eszmék, mint az acél; de fölmelegedtek a szivek és dr. Masznyik Balogh Ferencre és Balogh Ferenc dr. Masznyikra mondott lelkes toasztot; a lapszerkesztők, e különös faja az emberiségnek, egymás kehlére borultak, az egész társaság barátilag, az egy célra való törekvés meleg érzésétől áthatva, kezet szorított és más nap reggel a jövőbe vetett erős bizodalommal, egyhangu lelkesedéssel megalakult az Irodalmi Társaság. A szerencsés auspiciumok közt lerakott fundamentum legyen erős, mint Krisztus evangyeliума és rajta a pokolnak kapui diadalmat nem vehetnek!

= Az Irodalmi Társaság megalakulván, még az nap, márc. 24-én délután választmányi ülést tartott, melyen a titkár felolvasta a választmány szervezésére vonatkozó javaslatát, és ennek alapján négy bizottság alakított. 1. Egyháztörténeti emlékgyűjtő; 2. Szerkesztő és bíráló; 3. taggyűjtő és kiadvány-terjesztő; 4. Pénzügyi bizottság. Kimondatott, hogy a „Szemle“ júliusban megindul és ezt a 3 forintot fizetők is kapni fogják; míg a Szemle mellékleteit, az u. n. monografiákat és monumentákat csak a ren-

⁵⁾ Kis F. udvarhelyi koll. tört. 34. l.

⁶⁾ Mely összeg hattal vagy héttel szorozva, adja a mai értéket.

des, az alapító és pártoló tagok A szerkesztő, a ki egyuttal titkár és pénztárnok is, a folyó évre 600 frt tiszteletdíjban részesül. Ez aztán valóban kálvinista fizetés; szerény, mint minden kezdet. A kiadványok nyomására konkursus lesz hirdetve és gond lesz arra, hogy jó papirosan és csinos kiállításban jelenjenek meg.

= Ugy emlékszünk, hogy igen tekintélyes az a szám, melylyel egyházkerületünk képviselve van az Irodalmi Társaság tagjai közt. De most, miután már megalakult, reméljük, hogy e szám megkétszereződik; hisszük, hogy az egyházkerület minden papja, sőt a világiak is sietni fognak jelentkezni, hogy nevük mellé irhassák a büszke és megtisztelő címet, hogy támogatásukkal oda állottak a felvilágosodás bajnokai, a szellemi fegyverekkel küzdők nemes táborába. Az aratni való gabona bizony hogy sok: ne legyen kevés az arató. Örökkévaló szegényen és gyalázat lenne, ha a részvétlenség miatt kellene egy ily törekvésnek gyümölcstelenül maradni; kipótolhatatlan kár volna a protestáns előhaladás, a szellemi felvilágosodás tehintetéből; míg a Társaság felvirágzása dicsőségétől fog szolgálni hanyatló századunknak, és mindnyájunknak, kik névtelenek vagyunk.

= Ugy halljuk, hogy itt közvetlen közelünkben, a kolozs-kalotai egyházmegyében, tisztujítás volt, miután Székács István, barátunk lemondott az esperességről és a jegyző Ignác Károly, is elhárította magától e tisztességet, sőt vicelt állását is rendelkezésére bocsátotta az egyházmegyének. Megválasztottak: esperessé Deózsai Gyula, gyalui pap; jegyzővé Biró András, daróc-bogártelki pap; közügy-igazgatóvá Kolozsvári Antal, fejedri pap. Üdvözöljük az új tisztkart, abban a reménységben, hogy ilyen nagy dolgoknál majd egy fél év múlva értesíteni fogja az egyházkerület hivatalos lapját. Minek is előbb?

= Megjelent az evang. lelkész. Grätz Mór által szerkesztett „A postol“ című néplap 2 ik száma. Egy párszor már megemlékeztünk e derék vállalatról; most ismételtor ajánljuk paptársaink és a tanító urak figyelmébe. Előfizetési ára, félévre 1 frt Bizony, elmondhatjuk, hogy többet ér és sajnálhóok, ha a részvétlenség miatt kellene meghalnia.

= Mind az öt év. ref. egyházkerületnek van heti lapja ez idők szerint Tán több is, mint kellene. De nem felesleges, ha mindenik egyházkerületének ügyét szolgálja, mindenek felett, oly célzattal, hogy egy erős és központi jelleggel bíró egyházi lapot támogasson, mely aztán büszkesége legyen az egyetemes magyar evang. reformált protestáns egyháznak Magyarországon. Mindenik tesz annyit, a mennyi telik Egy sem tesz olyan keveset, mint a Dunántúli Prot. Közlöny. A mit tesz, az botrány és alúl van minden irodalmi tisztességen. Ez a lap, vezércikk gyanánt, selejte alexandrinusokban nyavalyog holmi helyi érdekű és senkit sem érdeklő dolgok felett, és ciceró-kint adja a más lapokból átvett másodrendű cikkeket Ezt a kvalifikálatatlan eljárást megróttá Lapszemlében a „Prot. Egyh. és Isk. Lapban“ Kenessey Béla, theol tanár, a melyre az említett lapban, valószínűleg maga a szerkesztő. Peresz-lényi János, ugy felelt, hogy azt reprodukálni, nem tartjuk lapunkhoz méltónak. A durvaságnak és porriasságnak oly alsó színvonala ez már, hogy csodálkozva kérdezzük: hogyan törheti ezt a dunántúli egyházkerület felvilágosodott papsága és költői lelkületű püspöke? A lap mehet a maga útján; de az illetékes körök jelentsék ki, hogy vele solidaritásban nem állanak. Vagy csináljanak tisztességet lapot. De, ha ez így megy tovább, meg kell szegyenelnünk magunkat oly dolog miatt,

mely mindenestre egyedül őket érdekli ugyan első sorban de ránk is árnyéket vet inferioritása által.

= Nyilvános köszönet es számadás. Bonchidai ev ref. egyházközségünkben, nagynevű főpátronusainkon kívül, a nagyon is romladozó templom és cinterem-kerítés renoválására adakoztak: Szemerjai András 5 frt, Wilford Eduárd 5 frt, x. y. 3 frt, Kálmán László 3 frt, Benedek Zsigmond 2 frt, Kovács Károlyné urasszony 2 frt, Tóth István 2 frt, Rigó János ifj. 2 frt, Katteró Mihály 2 frt, Lénárd Sándor tanító 1 frt, özv. Gopcsa Péterné urasszony 50 kr. Összesen 27 frt 50 kr, mely összeget hozzáadva a nemesszivű főpátronusaink 282 frt adományához, a főösszeg lesz: 309 frt és 50 kr. Fogadják a fönnebbi adakozók is a vallás oltárára szánt szép adományukért hálás köszönetemet ugy a magam, mint egyházam nevében. Bonchida, 1889 márt. 14 Bartók Béla ref. lelkész.

Nyilvános köszönet.

A szamosujvári ev. ref. egyházközség a temető feljárás költségeire és kepemegváltási alapja nevelésére önkéntes adakozást indított meg. Ez adakozások összege 215 frt. 18 kr. Midőn ezt az eredményt nyilvánosságra hozzuk, egyszersmind kötelességünknek tartjuk, minden egyes adakozónak, főleg pedig a tisztelt gyűjtőknek egyházközségünk meghízásából és nevében hálás köszönetet mondani. Ez ideig a következő adományok folytak be egyházunk pénztárába.

Szamosujvár sz. kir. város 50 frt.

Ádám Albert, gondnok gyűjtőivén adakoztak Ádám Albert 5 frt Dr Wettenstein Noé 1 frt. Br. Bánffy László 5 frt. Gajzágó Tivadar 1 frt. Tűzes Tólor 1 frt. N. N. 3 frt. Összes: 16 frt.

Fülep János gyűjtőivén Filep Sándor, Filep Sándorné, Filep János, Riekl Terézia 1--1 frt. Perint Anna, Lát Mánugné 50 50 kr. Egy valaki 40 kr. Özv. Flóra Mártonné 30 kr. Pisztai Anna 20 kr. Murádin Sándor 10 kr. Kimpián Márton, Voit Anna, Mátyás Mózes, Tamás Mártonné, Perint Kristófné, Perint Kristóf, Ones Lászlóné, Popsics, László Kristófné, Kapatán László, Tóth Ferenc, Kassa Sándor, N. N., N. N., Szlátky Ignác, N. N., Nuridsán Mari, Berbekár Sándor, Perint Antal, egy valaki 20--20 kr. Özv. Fekete Antalné 40 kr. Dobos Joachim 30 kr. N. M. 10 kr. Alacs Mariska 20 kr. = 11 frt.

Göncy Gyuláné gyűjtő-ivén Dóci János 1 frt. Negruti a pap 6 frt. Dr. Negruti Emil 2 frt. Göncy Gyula 1 frt. = 10 frt.

Göncy Mihályné gyűjtő-ivén Göncy Mihályné 1 frt. Egy a nép közül 20 kr. hasonló 20 kr. dttó 20 kr. dttó 20 kr. Szongott V 20 kr. Mihályfy Imre 25 kr. Bcsky Bálint 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 Komjáthy 50 kr. Voith 25 kr. = 3 frt 50 kr

Hellebrant Árpádné-Gyulai Arauka gyűjtő-ivén: Hornyánszky Viktor 1 frt. Tiringer Béla, Molnár Mihály, Heinrich Gusztáv, Hunfalvy Pál, Ráth György, Markos György, Gyulai Kálmán, Beöthy Zsolt, Csontos János 1 1 frt. Gyulai Pál 2 frt. = 12 frt.

Hulvé György gyűjtő-ivén Hulvé György 1 frt. = 1 frt.

Hegy István gyűjtő-ivén: Egy keresztyén 20 kr. Kerekes Klári 50 kr. Lőrinc István 30 kr. Bihari Józsefné 1 frt. Szász Gyula 30 kr. Tamás Márton 50 kr. Szabó N 50 kr = 3 frt. 30 kr.

Kovács Jenő, körjegyző gyűjtő-ivén Ifj. Alexa Tólor 5 frt. Kovács Jenő 1 frt = 6 frt.

Kovács Károly gyűjtő-ívén: Kovács Károlyné 1 frt Berecki Zs. 2 frt. Gebhárd Károly 1 frt. Enyedi 40 kr. N. N. 20 kr. Valaki 20 kr. N. N. 20 kr. N. W. 20 kr. Valaki 18 kr. Szilasi Sándor 50 kr. Novák Lajos 50 kr. Egy valaki 10 kr. Adafi 30 kr. Áján 20 kr. Moldován Simon 30 kr. Pap Dávid 30 kr. Lengyel János, Fejérdi Vítá-
lis 20 20 kr. Placsintár D. 10 kr. Dorogi Istvánné 1 frt. N. N., N. N., N. L. N. 10—10 kr. Lázár Bogdán 50 kr. Beteg Jánosné 50 kr. = 10 frt. 48 kr.

Özv. Nagy Józsefné gyűjtő-ívén: Turcsáné-Duha Minka 2 frt. Voith Gergelyné 1 frt. Szarvady Pál 1 frt. Gajzágó Ferenc 1 frt. Lőrincy Menyhértné 50 kr. Csergedy János 30 kr. Tódorffy Kristófné 1 frt. Simay János 50 kr. Pap Makabé 30 kr. Pap Antalné 1 frt. Nyegruc Jakabné 1 frt. Bartalis Miklósné 1 frt. Temesvári Beatrix 50 kr. Pauline Szappanyos 50 kr. Dr. Schnell Károly 1 frt. Vondra Jánosné 50 kr. Özv. Voith Jánosné 1 frt. Gyurich Ede 30 kr. Salamon Árpád 30 kr. Zoltán Béla 50 kr. Ornstein József őrnagy 1 frt. Moldováné 1 frt. Valaki 50 kr. Nyegruc Irma 50 kr. Florián Antalné 20 kr. Pap András 30 kr. Lászlóné 50 kr. Özv. Lászlóné 50 kr. Egy valaki 20 kr. Kirschner Jakab 1 frt. Csiki György, ref. lelkész, 50 kr. Merza János 1 frt. Schönfeld Kálmán 50 kr. Biltiu István 1 frt. Dr. Zakariás József 1 frt. Özv. Florián Antalné 50 kr. Dr. Zachariás Józsefné 1 frt. Placsintár Dávid 2 frt. Egy valaki 20 kr. Juhász Gábor 1 frt. Csasz János 50 kr. Pál testvér 40 kr. Haragai Antal 1 frt. Ifj. Turcsa Lukács 40 kr. Pakulár Gergely 40 kr. Kádas Ferdinánd 40 kr. Máthe János 20 kr. Farkas György 20 kr. Ifj. Hosszu András 20 kr. Leib Tinka 20 kr. Cec-Testvérek 50 kr. Nyegruc Kristófné 1 frt. Özv. Korbuly Jánosné 30 kr. Lászlóffy Gáborné 40 kr. Özv. Bányai Kajtánné 40 kr. Zachariás Józsefné 30 kr. Bogdánfi Istvánné 20 kr. Moldován Emmánuel 40 kr. Cec Mózsiné 40 kr. Szász Lajos, cipész, 60 kr. Voith Miklós 1 frt. Simay Gergely 1 frt. Özv. Gajzágó Kristófné 40 kr. Kovács Károly 40 kr. Özv. Simay Antalné 30 kr. Ifj. Simay Bogdán 10 kr. Kovrig Simonné 40 kr. Báránv Lukács, plébános, 1 frt. Szathmári Mihály 50 kr. Esztegár Tó-
dor 50 kr. Egy valaki 20 kr. Novák Lajosné 50 kr. Valaki 20 kr. Jávorszky Kata 10 kr. Pardé Lászlóné 40 kr. Voith Gergelyné 20 kr. Valaki a jótékony célra, 3 frt. Ösz-
szesen 47 frt 90 kr.

Nemes Ferenc, ref. lelk. gyűjtő-ívén: Nemes Ferenc 1 frt.

Nuridsán József gyűjtő-ívén: Nuridsán József 1 frt 30 kr. Verzár Manó 1 frt. = 2 frt. 30 kr.

Patakgy Gábor, ref. lelkész gyűjtő-ívén: Patakgy Gábor 1 frt. Weintraub Farkas 50 kr. Gergely Ferenc 10 kr. Kun György 10 kr. = 1 frt. 70 kr.

Placsintár Dávidné gyűjtő-ívén: Placsintár Dávid 2 frt. Placsintár Dávidné 2 frt. Gajzágó Manóné 1 frt. Dr. Turcsa Jánosné 1 frt. Kabos Erzsébet 50 kr. Turcsa Léda 50 kr. Gajzágó Ferenc 1 frt. = 8 frt

Sallak István gyűjtő-ívén: Perndl Ignác 1 frt. Péterfy Gyula 1 frt. Amberger László 1 frt. Marusán Gusztáv 1 frt. Dumbráva László 50 kr. Borzasi Zsigmond 20 kr. N. N. 66 kr. Balázs János 20 kr. Dávid György 50 kr. Kovács Dániel 50 kr. Szász Márton 30 kr. Miklós András 20 kr. Mois Sándor 30 kr. Karátsoni János 20 kr. Székely József 10 kr. Enyedi Mihály 20 kr. Páncél Lánivel 20 kr. Tyira László 30 kr. Varga Lajos 30 kr. Butyka Imre 30 kr. Gyárfás István 20 kr. Albert László 30 kr. Veres János 10 kr. Muncselán Simion 10 kr. Szilágyi István 10 kr. Pécsi Lajos 15 kr. Tamás Lajos 10 kr. Miske Zsigmond 10 kr. Kiss Sándor 10 kr. Török István 20 kr. Osváth Sámuel 20 kr. Cira Sándor 10 kr. N. N. 29 kr. = 11 frt.

Szabó Carola gyűjtő-ívén: Szabó Carola 10 frt.

Vásárhelyi Boldizsár gyűjtő-ívén: Gocs Sándor 5 frt. Id. Bodor Bertalan 5 frt. = 10 frt. Főösszeg: 215 frt. 18 kr.

Midőn e kegyes adományokat köszönettel nyugtázzuk, felkérjük egyszersmind azokat, kik a hozzájuk küldött gyűjtő-íveket még nem küldötték vissza, sziveskedjenek, mielőbb beküldeni, hogy elszámolhassunk azokkal is. Szamosujvárt, 1889. március 15. Ádám Albert, gondnok. Vásárhelyi Boldizsár, ev. ref. körlelkész.

Hivatalos rész.

280—1889.

KÖRLEVÉL.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye t. praesbyteriumait fölkérem, hogy egyházi törvényeink 43-ik §-a szerint, az egyházmegyei világi képviselőket folyó év április 23-ig megválasztani és az erről szóló jegyzőkönyvi kivonatot hozzám beküldeni, tartsák kötelességüknek. Valamint az iskola-tanító urakat is fölkérem, hogy egyh. törvényeink 60-ik § szerint, 3 képviselőjükre a fönnebb jelzett határidőig szavazatukat küldjék be.

Az erdővidéki ev. ref. esperesi hivataltól Bardócon, 1889 március 29-én. Zajzon Mihály ev. ref. esperes.

286 1889.

MEGHIVÓ.

A külkülli ev. ref. egyházmegye f. évi tavaszi rendes közgyűlését április hó 25-én d. e. 9 órakor kezdve fogja megtartani D.-Szt.-Mártonban. A hova és a mikorra ezennel van szerencsém, a közgyűlés ml. tek. és tiszt. tagjait hiv. tisztelettel meghívni. Ugyan e nap d. e. 10 órakor gyász-istentiszteletet fog tartani egyházmegyénk a d.-szt.-mártoni ref. templomban, legidősebb egyházkerületi főgondnok b. e. br. Kemény Gábor ő nmlt. emlékezetére. Imát fog mondani t. Benkő Sámuel héderfái ref. pap, e. m. aljegyző, emlékbeszédet tart t. Nagy Domokos e. m. főjegyző aa. A gyűlés tárgyai a rendesek. Végre, hivatalosan felkérem mindazon egyházi előjárókat, papokat és k. tanítókat, kik a mult 1888 éven bármilyen cimen esperesi átkezelés útján pénzt kellett hogy kapjanak, ha netalán a pénz megkapása, avagy a megkapott pénz mennyisége felett valami aggályuk van, mivel többek illetékéből történt levonás, különböző című tartozásaik törlesztése, egyházmegyei határozat folytán, sziveskedjenek jelentkezni; mert felvilágosítással szivesen szolgálok; de évek multával nem fogok számolni. Most az ideje az ügyek tisztázásának. Április hó 25. d. e. 10 órakor minden egyházban a harangokat huzzák meg, mint temetés alkalmával szokták.

V.-Gálfalva, 1889. márc. 30. Kovács Elek, külkülli ref. esperes.

322—1889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS.

Szamosujvári lakos Szathmári Róza ev. ref. vallásu felperes, alperes férjét, bonc-nyiresi ev. ref. vallásu Frank Jánost, ki őt hűtlentül elhagyta s 8 év óta hollétérol semmi tudomása nincsen, ezennel hirdetményesen idézheti mátol számított hat hó alatt a széki ev. ref. egyházmegye házasságitörvényiséke előtti megjelenésre azon határozott nyilatkozattal, hogy a kitűzött idő leteltével idézhető nő, alperes meg nem jelenése esetében is, ellene a válopert le fogja járni. Kelt Széken, 1889. március hó 31. Somkerek Miklós, széki ev. ref. egyházmegye esperese.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. ÁPRILIS. II.

15. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

A szünidők kérdése.

A konventi tanterv szerint a szünidők megállapítása az egyházkerületeknek hagyatván fön, erd. reform. egyházkerületünk Igazgató-Tanácsa fölhivta a kollegiumok előjáróságait, hogy a szokásos szünidők időpontjára és tartamára nézve, készítsenek indokolt javaslatot és azt f. évi május hó végéig, további intézkedés végett, terjeszszék föl.

Ezen fölhívás következtében alkalmoszerűnek vélem, a szünidők kérdésére vonatkozó igénytelen egyéni nézetemet elmondani.

Minden teketoria nélkül kijelentem, hogy meggyőződésem szerint, a régi gyakorlat által fentartott időközi vakációk mindenikére feltétlenül szükségük van úgy a szülőknak és tanítványoknak, mint a tanároknak is, és így azokat azután is fen kell tartani. Az időpontokat, azonban minden esetben egyöntetűen kellene megállapítani.

A karácsonyi, husvéti, és pünkösztünnepekre, valamint a farsang végén, és a helybeli országos vásárok napjain, tudunk szerint, minden középiskolában rövidebb, vagy hosszabb vakációt szoktak adni és így kifogás alá csak az őszi, vagy úgy nevezett szüreti szünidő eshetnék, a mennyiben ez nincs meg mindenütt.

Igaz, hogy az állami és az azokkal egy kalap alá vont r. kath. középiskoláknál, a fent jelzett időpontok alkalmával, a tanítás kevesebb ideig szünetel, mint református kollegiumainkban; de ezen különbözet a naptári vörösheti napok megünneplése és a más címeken adatni szokott szünetek által teljesen elenyészik.

A mi pedig az őszi (szüreti) szünidőt illeti, hittünk szerint, ez szintén szükséges, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a szeptember-december közé eső négy hónapi idő igen hosszú

arra, hogy kivált a távol vidékekről jött és benlakó kisebb gyermekek ne lássák szülőiket, és teljesen nélkülözzék az édes anyai gondozást.

Mint minden dolgot, úgy a vakációk kérdését is különböző nézőpontok szerint lehet vizsgálni és megbirálni, de az a kérdés: hogy mellette, avagy ellene szól-e több érv?

Nézetünk szerint, a szünidők fentartása mellett sokkal több érv hozható fel és azok között első sorban azon elvi álláspont bizonyít, mely szerint a nevelés és oktatás körében a családot és iskolát olyan két elkerülhetetlen tényezőnek kell tekinteni, melyek egymást kölcsönösen támogatják és a cél elérésére irányuló törekvésben segítik. A családot nem lehet és nem is szabad felmenteni azon kötelezettség alól, hogy a nevelés nehéz feladatának megoldásából részt vegyen.

Már pedig a családnak az iskolával való evidens összeköttetését, kivált oly helyeken, hol a tanulóknak elenyésző csekély száma, alig egy-két százaléka helybeli, tulnyomó többsége pedig egy vagy több napi járó földről kerül össze csakis a koronkint adatni szokott szünidők által lehet fentartani.

A családnak a nevelésre gyakorolt befolyását se eltagadni, se kipótolni nem lehet. Igaz, hogy ez a befolyás, a körülmények szerint, lehet jó, avagy rossz, de ez utóbbi esetben az iskola a legnagyobb erőfeszítés mellett se tudja azt el-lensúlyozni, vagy éppen kiirtani.

Elhiszem, hogy kivált a könnyelmű, és gyermekeik jövőjével nem sokat törődő szülőkre nézve alkalmatlan lehet a gyakran ismétlődő szünidő és sokkal kényelmesebbnek tartják, gyermekeiket, mihelyt annyira nőnek, bedobni egy kollegiumba és azután teljesen levéve róla gondjukat, minden hibájukért a tanárokat s az iskolát vonni felelősségre.

De, ezt nekünk türni, nem szabad! Tessék, a nevelés fáradaiban a szülőknek velünk együtt osztózni. Éppen ezért, mi csak rendkívüli esetekben engednök meg, hogy városi gyermekek a kollegiumban lakhassanak, mert azon kívül, hogy a vidékieket kiszoritják, ez által a szülők rendszeren szabadulni akarnak a vásott, rosz gyermektől.

A falu-i, vagy távol vidéki szü'ök rá levén utalva arra, hogy fiaikat családi körüktől elszakítva, távol neveltessék: a gyermekeikkel és azoknak tanáraival való összeköttetést legcélszerűbben az időközi szünidők által tarthatják fön. Ki nem ismeri azt a ferde viszonyt, mely az olyan családban szokott előállani, hol a család tagok sokáig távol élnek egymástól? És ki merné tagadni, hogy fásult közönyösség fogamszik meg az olyan családok körében, hol a szülők gyermekeikkel, a testvérek egymással hosszú időn át nem találkoznak?

A szülői és a testvéri szeretetnek szála megglazulnak s a szülőföld iránt való ragaszkodásnak lánaszemei megszakadoznak, mihelyt az érintkezés ritkul.

De szükségesek az időközi szünidők a tanuló ifjúságra nézve azért is, mert a gyermek lelke a folytonos munka közben könnyen kifárad, sőt a szakadatlan zaklatás miatt elsatnyul, a figyelem tompa lesz. Ellenben, ha időszakonként a lélek pihenhet az üdülés után sokkal élénkebb a képzelő erő, éberebb a figyelem és fogékonyabb az elme.

(Vége következik)

Protestáns Nőegyletek.

A brassói „Magyar Protestáns Jótékony Nőegylet” közelebről tartotta meg évi rendes nagygyűlését. Ez alkalmosság kizsolt egyet és más' elmondanom róla; nem egyletünk érdekében, hanem a jótékonyág terjesztése végett.

Azt hiszem, nagyon kevés hely van, a hol a jótékonyág eszméje a felekezetek határai közt alakult intézményné de Brassóban, mint sok más angyal, a szegények nemtője is nemzeti és felekezeti köntösbe öltözött. Ezért viseli jótékonyági szövetkezetünk a „magyar” és „protestáns” elneveket. A magyar jellegnek annyira eleget tesz, hogy a nők részéről a nemzeti mozgalmakban épen a vezérszerepet tölti be; a protestáns epitheton azonban inkább csak oly értelemben illik rá, mint a mi Protestáns Közlönyünkre, minthogy a lutheranusok feje, a lelkész, miután hasztalan törekedett felekezetének az egylet körében osztályegyenlőséget szervezni, hiveinek egy részével visszavonult. E miatt, újabb

időben, mind inkább református színt öltött magára, s bár tagjai közt több buzgó lutheranus, sőt katolikus is van, és habár az egyházi hatóságnak semmi tekintetben nincsen alávetve. tényleg a közvélemény mégis a kálvinista egyházzal összeforrt intézménynek tekinti. Elnöke mindig református nő, s kormányzásában a főszerepet a reform. egyház papjai viszik, a kik állásuknál fogva az egylet örökös tagjai, s választás útján rendszerint hivatalnokai. De bár a hatalom ezen birtoklása az egyletnek erős kálvinista színezetet ad, azért segélyezéseinél az evangélikusok számarányának megfelelő negyedrészt azok szegényeire fordítja, s választmányában és hivatali karában is, meg van benne a jóakarát, érvényre juttatni a közös jelleget.

Igy mutat az egylet felekezeti oldala.

Keletkezése és története az egyleti élet rendes módja szerint folyt le. Az eszme kiindul a református paptól, a mire lelkes prot. nők bejárják a várost, s behozzák ivaiken az új egylet leendő tagjait. Ettől kezdve, ereje nő, köre tágul, befolyása emelkedik; szóval, a fejlődés nagy törvénye évről-évre kimutatható az ő életén is. Éppen most tölti be fennállásának tizedik évét. Egy decennium még nem elég, hogy a mustármag egész terhehellyé legyen, de mostani állása hiv. jelzője annak, hogy tiz év alatt kicsiny kezdetből mégis erőteljes intézményné izmosult.

Ez idő szerint van 120 alapító. pártoló és részvényes tagja: rendelkezik 2147 frt. 23 kr. alaptőkével, s a mult évben segélyezésre fordított 230 frt. és 68 krt.

E számok eléggé illusztrálják az egylet finansialis oldalát.

Még hátra van egy, s ez a társadalmi oldal. A prot. nőegylet ugyanis a maga hivatáskörét, a mely a jótékonyág tényeiben határozódik, jelentékeny társadalmi tevékenységgel egybekötve tölti be. Minden kulturális és nemzeti mozgalomban a magyar nők alkotják a központot, s csak a mult évben is a három nagy magyar ünnepély (márciusi ünnep, dalárda jubileum, s a kultur-egyleti nagygyűlés) sikereiben az érdem javarésze nőegyletünket díszítette; a társas élet élénkítése tekintélből pedig koncertjei, közvacsorái, de főleg fillérestélyei Brassóban ma már nélkülözhetlenek. A fillérestély jótékony céljára valláskülönbség nélkül mindenki elhozta a maga filléreit. Olcsósága nagy tömeget vonzott, szellemi élvezetei gyönyörködtettek, mulatságai kielégítettek, egyszerűsége kedélyességet háziassága takarékoságot szült. Eltérőleg más mulatságoktól, hol a kiadások tömege nyeli el a sok pénzt, s a szent ügy oltárára csak főszlányok jutnak, s hol a kifejtett fénytűzés, inkább növeli, mint enyhíti a nyomort: a fillérestélyek összegyűlt fillérei csaknem egészen rendeltetési céljukra fordíthatók. A tiz krajcáros mulatságok csak tiz forint kiadással járnak pedig volt eset, hogy a tiz krajcárokból összegyűlt száz forint. Ezeket tekintve, elmondhatjuk, hogy a prot. egylet fillérestélyei, a helyi viszonyok közt, a társadalmi érintkezésnek legtökéletesebb alakját valósították meg. Ha min-

dig az marad s részünkről a kapzsiság, a látogatók részéről a hiúság miatt nem fog elfajulni, akkor ez estélyek prot. szegénveinkre nézve egész kincsányát alkotnak. Ez utóbbiak kívül esnek ugyan egy jótékony egyesület szoros munkakörén, de szükségességüket nem tagadhatja, a ki ismeri Brassó sajtóságaos társadalmi és nemzetiségi viszonyait; nem is említve azt a megbecsülhetetlen erkölcsi nyereséget, a mi ezen társadalmi működésből háramlik épen a reformált egyházra.

Felmutattam ezekben egy élő és mozgó „Protestáns Nőegylet“ ábrázatát, a mint cikkem homlokán is mondtam, nem az egylet ismertetése végett, bár mint felekezetünk társas intézménye, egy egyházi lap keretén belül, önmagáért is helyet foglalhatna, hanem a jótékony-ság érdekében.

(Vége következik.)

Igazgató-'Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápril 7. 8. 9.

A három napra terjedt ülésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök s váltakozva jelen voltak Dr. Kolozsvári Sándor, Gyarmathy Miklós, Szász Gerő, Székely János, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár.

A konventi ülészak miatt hosszasan szünetelt ülésés időközében fölsz számu elnöki úton elintézett ügyek nagy halmazának bejelentése és tudásul vétele után, az elnök, addig is, míg a konvent jegyzőkönyve kinyomatva, megérkeznek s a befoglaltak végrehajtás alá volnának vehetők, szükségesnek itéli felemlítését annak, hogy az idei konvent, egy korábbi határozata kiviteleképpen, egy oly egyházközség segély-kérését sem vette még csak tárgyalás alá sem, a melynek hivi közalap-járulékaik bármely csekély részével is hátrálékosok valának, mely eljárását még annak az elvnek a kimondásával toldotta meg, hogy jövőre az olyan papok kérvényeit is tárgyalás nélkül teszi félre, a kiknek egyházközsége járulékokkal igazolatlanul hátrálékos. A konvent továbbá konstatalván, hogy az 1887. évi járulék-bevallások, a korábbiakhoz képest, tetemes csökkenést tüntettek föl, minél fogva a tökéletesen és missiói javadalmakon kívül, ez idén, csak negyvenkét ezer forint volt segélyekre kiosztható kimondta azt is, hogy fölhívja az egyházkerületeket, hogy mind a bevallás és kivetés ellenőrzését, mind a hátrálékok behajtását tartsák az ügy és cél iránti kötelességüknek. Az elnök, aztán, mindezek alapján és e konventi határozat végrehajtásának előkészítéseképpen, indítványozá annak kimondását, hogy az Ig.-Tanács, a közgyűlés megbízottjaképpen, az ellenőrzés és intézkedés egyházkerületi tisztét magáénak ismeri s miután már az 1883. évi közgyűlés kimondotta a papok és egyházközségi gondnokok egyéni felelősségét a kivetés és fölhajtás ügyeire nézve, e határozatot jövőre teljes mértékben foganatosítja, a kivétel érdekében pedig az összes egyházmegyei, illetőleg püspöki vizsgálat alatt álló egy-

házközségi hatóságoknak elrendeli az 1887. és 1888. évi főtabellek beszolgáltatását, melyeknek referálására, püspök aa. elnöklete alatt, egy ig.-tanácsi bizottság lesz kiküldendő, az előadói tiszt teljesítésére missiói referens aa. levén fölkérendő. Az Ig.-Tanács ez indítvány értelmében körlevél kibocsátását határozza el.

Az elnök továbbá előadván, hogy az idei konvent magáévá tette püspök aa. amaz ösmeretes indítványának elvét, mely szerint a közalap évi kiosztásra kerülő segély-pénzeinek egy részét az építkezésekre és személyi járandóságokra előlegezendő tőkék kamatainak, az 1 $\frac{1}{2}$ %-os tőkealkotás 32 éve alatti, hordozására fordítja, egyházkerületünk pedig ez elvhez már korábban járulván, az építkezési segélyezések tervezetét (mely annak idején a püspök javaslatára és az Ig.-Tanács határozatából, la-punk melléklete-képpen nyomtatásban is megjelent) elfogadta s az egytetemes konvent elé terjesztette; a személyi járandóságok szükségéinek apasztására, valamint a följavítandók sorozatba szedésére vonatkozó hasonló tervezet megállapítására és a konvent elé terjesztésére pedig az utóbbi közgyűlés Ig.-Tanácsunkat fölhatalmazta és íttasította; előadván továbbá azt is, hogy Ig.-Tanácsunk, az ő előterjesztésére, az idei konventi ülészak megnyilta előtt, e tiszteben is eljárván, a jelzett dolgot a konvent elé föl is terjesztette, a kettős munkálat a következő konventi ülészakon levén tárgyalandó: kéri, hogy valamint az építkezésekre vonatkozó munkálat korábban, azonképpen most a személyi járandóságok tőkés följavítását illető e mostani tervezet is közzététessék a hivatalos lap melléklete-képpen, hogy így a nyilvánosság jótékony hatására, avagy az érdekelt testületek netaláni óhajainak nyilvánítására alkalom nyujtassék s ez által a mindig félezes emberi munka netaláni hiányai, a konventi végeldöntés idejére, pótolhatók legyenek. Igazgató Tanácsunk elnök aa. ez indítványát készséggel tette magáévá.

A nagyenyedi kollegium egyik volt növendéke az érettségi vizsgálaton e vizsgálat egy év multán leendő ismétlésére íttasítván, időközben azonban hadkötelezettségének teljesítésére Brassóban kellén tartózkodnia, a törvény szerint enyedi kollegiumunknál ismétlendő vizsgálat helyétül a brassói r. kath. főgymnasiumot kívánna választani. Ig.-Tanácsuk a kérdés hatáskörébe tartozó ágára nézve teljesíti a kérést, a mennyiben nem tesz kifogást az ellen, hogy az ismétlő vizsgálat ne a nagyenyedi kollegiumnál történjék, kikötvén azonban, hogy a más hatóság alatt álló főgymnasiumnál leteendő vizsgálat iránt az engedélyt az illetékes hatóságnál eszközölje ki s annak idején, a vizsgálati törzskönyv számára, korábbi (a n.-enyedi) tanintézele Igazgatóságához a kiállandó vizsgálat eredményéről a hiteles adatokat beszolgáltassa.

A makfalvi, br Wesselényi Miklós-féle székely nemzeti iskolának a nagy nevű alapítótól származó 6000 frtos pénztőkéje jelzáloggal biztosítva nem levén, Ig.-Tanácsunk e biztosítás keresztülvitelének érdekében, évekkel ezelőtt, bírói egyezsége lépett az örökösök akkori

gyámjával, mely szerint, a telekkönyvi bekebelezés megállapított. Az Ig.-Tanács az óta ismételve felkérte az örökösöket ama jelzalog kijelölésére, a melyen a biztosítást foganatosítani kívánják, mindez ideig azonban eredménytelenül, utóbbi ismételt fölszólításaira már választ sem nyervén. Most tehát útasítá az egyházkerület ügyvédjét, hogy a biztosítás iránt tegye meg a törvényes lépéseket.

Püspök aa. beadja a közalap f. évi segélyosztása alkalmával egyházkerületünk részére megszavazott 16,339 frtot, melyet a pénztár az ő nyugtatványára küldött meg s melyből az egyházközségekre 7409 frt. a papoknak 3680 frt. és missiói célokra 5250 frt esik. Az összeg pénztárra utaltatik.

A központból szétosztott nyomtatványok korábban a közalap és a külön püspöki nyomtatvány-alap kiadásai és bevételei rendén számoltattak el, még abból az időből származott eljárás alapján, a midőn némely pénzeket a püspök kezelte. Most azonban minden egyházkerületi pénzt a pénztár kezelvén, a nyomtatványok költségei és bevételei az közalap számlájára helyeztetnek át.

A mult évi közgyűlés utasította Ig. Tanácsunkat, hogy az összes központi állandó segélyeket vegye revízió alá és pedig abból a szempontból, hogy jövőre csak oly állandó segélyek lesznek megszavazandók, a melyeknek javadalmasai a 32 éves tőke-alkotás ideje alatt az $1\frac{1}{2}$ %-ok útján hozzájárulnak az illető javadalom tőkéjének megszerzéséhez. Továbbá, a konvent is elfogadván a tőkés segélyezés elvét, a jövőbeli segélyezés rendszere a közalaphól nyerendő állandó segélyekre is tekintettel lesz megállapítandó. Az első pontra vonatkozó e hó végére berendelt javaslatok és kérvények, valamint a konventi már rendszeresített és még tervezett segélyek adatainak összegező és kombinatív földolgozására és véleményes előterjesztésére, Szász Béla elnöktele alatt, a titkár a pénztáros és a számvevő küldetnek ki.

A bonchidai templom kijavításának és iskola fölépítésének rég függőben maradt ügye, mint látszik, örövendetes módon közeledik megoldásához. Püspök aa. ugyanis, ki a kérdés nehany eldöntetlen ágának tisztázására kéretett vala fel, most két irányban teszi meg előterjesztését egyszer, a gróf Bánffy György patronus kilátásba helyezett adományára; másodsor, az építkezés keresztülvitelére nézve. A mi a kérdés adományozási ágát illeti, gr Bánffy György kész az iskola számára egy másfél holdas belső telket örök használatra, három ezüst forint évi bér mellett, átlocsátani, a melyen egy régi omladozó kő-csűr áll, hová elég anyagot szolgáltatva az iskola-épület számára ezenkívül 1000 frttal járul az építkezési költségekhez; mindez adományait bizonyos föltételekhez kötven. Az Ig. Tanács köszönettel fogadta a neumes gróf ajánlatait föl. püspök aát kéri föl, hogy a gróf úrral való érintkezés útján, a szerződés tervezetének szövegét megállapítsák. Magára az építkezésre nézve, a műszaki előadó véleménye alapján, az a megállapodás történik, hogy a templom kijavításának és az iskola fölépítésének bemutatott tervezetei elfogadtatván,

a munka kivitelével, három ajánlkozó közül, Horváth Lajos építész bizatik meg, a 3400 frtban megállapított vállalkozási összegért, melynek fedezete szintén a püspök úr előterjesztése értelmében, a gr Bánffy György 1000 frtjából, az adakozás és faeladás útján gyűlt 800 frtból, két alapítvány és egyházi alap felgyűlt időközi kamatainak 633 frtjából s az egyházkerületi építkezési alap 1200 frt pj. kedvezményes kölcsönéből telik ki, és pedig olyképpen, hogy 161 frt az iskolaszoba berendezési költségeinek fedezésére marad fön mely határozatról a patronus úr is értesítettik.

Majdnem teljes másfél napi ülés idejét töltötte be a h. számvevő előterjesztése a n. Bányai Vitális, volt egyházkerületi pénztáros számadásai egy részének évek óta függőben volt ügyében; e számadásokat már nem a volt számadó, hanem előbb megbízottja, majd általában s örökösének, a kolozsvári collegiumnak, pénztárosa tejezven be s viszont egy részben az egyházkerület volt számvevője, most összegezetten pedig a h. számvevő vizsgálván felül. E magában is elég bonyolodott ügyet, tehát, melyet még a Bányai-hagyaték egyezségi kérdése s az egyházkerületnek is egyik végrendeleti javadalmazott képpen való szereplése is komplikált, Ig. Tanácsunknak annál nagyobb körültekintéssel kelle tárgyalnia, mivel a számadások végkiegészítésének terhe az egyházkerület egyik integráló részének s autonom testületének, a kolozsvári collegiumnak, mint a Bányai Vitális hagyatéka általános örökösének köteleességévé vált vala. E szerint, aztán, az eredeti, elszámolatlan teher, a volt számadó halála után föllelt iratok segélyével le volt ugyan mintegy felére szállítható, de további, mintegy huszonkétezer forint követelés, csak annak árán vala a legnagyobb jóakarattal elszámoltnak tekinthető, hogy a h. számvevő az egyházkerület levéltáranak összes ide vonatkozó iratait fölhasználhatta s ezekből indirekt úton, a valószínű valóság felől, jóhiszemű meggyőződést alkothatott magának, e minden düekt igazoló iratok nélkül szűkölködő terhek jóbavételét proponálni merhette. Így eshetett aztán, hogy az Ig. Tanács a szigoruan vett jogszerűség álláspontjáról a méltányosságára helyezkedett át s h. számvevője proposicioit elfogadva, a végrendeleti általános örökös által sokkal nagyobb összegben elismert igazolatlan számadói terhet, csak is 4169 frt. 31 $\frac{1}{2}$ krtban állapította meg. E főhatóságilag így ellátott ügy, egyfelől, a kolozsvári collegiummal, mint általános örökössel, illetőleg, a volt számadó személyesével, közöltetik; másfelől felülvizsgálatra és végellátásra a közgyűlés elé terjesztetik. Végül, az egyházkerületnek, mint egyik végrendeleti javadalmazottnak, a hagyaték irányában a végrendelet értelmében leendő nyilatkozattétel kérdése, az ápril 14-iki naggyűlés határozatának tartatott fenn.

A csomafáji új iskola kiépítésének kérdésében korább történt megállapodás nyomán az egyházközség fölterjesztette, ugyan, a tervet és költségvetést, de nem tett eleget a fedezeti módokat ügyében adott ig. tanácsú útasításnak. A költségvetés és a beszolgáló pap ál-

tal készített tervezet jóváhagyatik, a költségekhez az állam-segély 200 frttal járulván, a hiányzó adatok fölterjesztése, pedig, elrendeltetik.

Az alsó-lőöki, szintén már korábban tervezett iskola építésének ügye hasonlóképp elintéztetett, megadatván az utasítás a törvényes követelmények méretei szerint leendő építésre, a beletetendő tőke kamatait, egyelőre, a központ fedezvén (az építkezési alap ügyének konventi ellátásáig.)

É-n.

A képviselőház közoktatási bizottságából.

1. Középkolai építkezések.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett XVII. jelentése szerint, a középkolai törvény létrejötté óta eltelt 5 év alatt az ország 179 középkolája közül 22 kapott a modern követelményeknek teljesen megfelelő új épületet, 17-nek az épülete pedig kibővített, mire harmadfél millió forintot meghaladó összeg fordított. Ugy hisszük, nem lesz érdektelen, felsorolni, hogy az egyes iskola fenntartók mennyivel járultak e nagy áldozathoz.

A budapesti V. ker. állami főreáliskola épülete került 280,000 frtba, a zombori állami főgymnasiumé 130,000, a dévai állami főreáliskoláé 107,000, a panaszovai állami főgymnasiumé 60,000, a brassói állami főreáliskoláé 100,000, a budapesti tanítóképző intézet gyakorló gymnasiumáé 220,000 frtba. A tanulmányi alaphól fenntartott zsolnai kir. gymnasium épülete 60,000, az eperjesi kir. gymnasiumé 120,000 frtba. A naszói határőrvidéki alapítványi gymnasiumé 120,000 frtba. A belényesi gör. kath. gymnasiumé 62,000 frtba. A bencések a győri főgymnasium épületére fordítottak 130,000 frtot. Az ev. reformátusok a nagy-enyedi főgymnasiumra 109,000, a budapesti ref. főgymnasiumra 198,000, a mezőturi ref. gymnasiumra 94,000 frtot. Az ág. evangélikusok a nyiregyházi főgymnasiumra költöttek 71,000 frtot. A városok közül a következők emeltek új épületet gymnasiumuk számára: Zenta 36,000, Nagy-Károly 40,000, Szeged 236,000, Léva 50,000, Szentes 80,000, Jászberény 101,000, Szolnok 100,000 frton. Épületkibővítés történt a következő gymnasiumoknál: Az erd. vallásalaphól fenntartott csiksomlyói gymnasiumnál 16,000 frton. A nagykikindai alapítványi gymnasiumnál 13,000, az új-verbázi alapítványi gymnasiumnál 11,000, a veszprémi alapítványi gymnasiumnál 9,000 frton. A temesvári kath. gymnasiumnál 6,800, a nagy-váradai kath. gymnasiumnál 17,000 frton. Az egri cisterciata gymnasiumnál 10,000 frton. A balászfalvi gör. kath. gymnasiumnál 9,600 frton. Az ev. reformátusok költöttek a mármaroszigeti főgymnasiumra 30,000, a székelyudvarhelyi főgymnasiumra 50,000 frtot. Az ág. evangélikusok a békés-csabai gymnasiumra 8,000 forintot, az eperjesi főgymnasiumra 32,000 forintot. A két protestáns felekezet Rimaszombatban 12,000 forintot. A városok közül Nagybánya 32,000 frtot. Érsekújvár 2900, Nagyszalonta 2700 frtot. Somogy megye a kaposvári gymnasiumra 3500 frtot. Mindezen építkezések összesen 2,768,300 frtba kerültek. Ezenfelül a budapesti VII. ker. állami főgymnasium számára 62,000 frton szereztetettek. Ezen áldozatban a fenntartók csoportjai a következő összegekkel sorakoznak egymás után: Az állam 959,000 frttal, a városok 680,000 frttal, az ev. reformátusok 481,000 frttal, a magyarországi tanulmányi alap 203,000 frttal, különböző alapok 153,000 frttal, a bencések 130,000 frttal, az ág. evangélikusok 111,000 frttal, a görög katolikusok 71,000 frttal, az erd. vallásalap 16,000 frttal; az egyesült

protestánsok 12,000 forinttal; a cisterciák 10,000 forinttal; Somogy megye 3,500 forinttal. A középkolai törvény, tehát, miként e számok kétségbevonhatatlanul bizonyítják, nagy mértékben versenyre keltette az iskolafenntartókat. A felekezetek közt az elsőség az ev. reformátusoké.

2. A tanítók nyugdíja.

Napirendre került az országos tanítói nyugdíjintézet 1887. évi állapotáról szóló miniszteri kimutatás ismertetése.

Kovács Albert előadó jelentést tett az Orsz. tanítói nyugdíjintézet 1887. évi állapotáról. A nevezett évben az intézetnek volt 14,062 fizető tagja, és csak a kerekszámokat írva ki: 6.223.000 frt tőkéje, 741 ezer frt bevétele, 214 ezer frt kiadása, tehát, a folyó jövedelmeiből 526 ezer frtot tőkésített. Ezen intézetnek oly nagy jövedelme van, hogy nem a mostani, hanem a valaha, talán 32 év múlva elerendő legmagasabb kiadását is képes volna fedezni a mostani rendes jövedelmének kétharmadából.

Az ilyen természetű intézetnél a nyugalmazottak legmagasabb létszáma, a melyen túl aztán nem emelkedik, 25 év alatt szokott előállni, tehát, itt 1899. végére. Ezen év végén lesz az intézet bevétele 1,035,000 frt; a kiadása 493 ezer frt; sőt az előadó több oldalú számítással kimutatja, hogy akkor a bevétel sokkal nagyobb, a kiadás pedig sokkal kisebb lesz.

Az ily nagymérvű tőkegyűjtésnek nincs semmi célja, a jelen nemzedék érdekét nem kell annyira feláldozni a jövő generáció érdekének, hadd jusson az élet terhéből annak is. Ha a nyugdíj-törvény változatlanul marad, akkor 1895. végén minden befizetést meg lehet szüntetni, mert az intézet az akkori kamat jövedelméből képes lesz, a valaha elérhető legmagasabb kiadást fedezni.

Előadó ajánlja, hogy az intézet bevételei és kiadásai helyesebb arányba hozassanak egyfelől a bevételek leszállítása, másfelől a kiadások emelése által. Ez többféle kombináció szerint eszközölhető, melyek közül az előadó kettőt mutat be.

Az első a következő: az iskola-fenntartó testületek a felső nép- és polg. isk. tanítói állomások után továbbra is 12 frtot, de a népisk. tanító állomások után 1 frt helyett csak 7 frtot fizessenek és az egyszer s mindenkorra fizetendő díjak se a községek, se a tanítóktól ne szedessenek. Emlenben, a népiskolai tanítók legmagasabb nyugdíja 300 frtról 400 frtra s a felső- nép és polg. iskolai tanítóké 400 frtról 800 frtra emeltessek, mivel ezek kétszer akkora díjat fizetnek, mint amazok. Az özvegyek nyugdíja 40% ról 50%-ra, a félárvaké 25 frtról 40 frtra, az egész árvaké 50 frtról 70 frtra emeltessek különbség nélkül. E művelet után az intézet bevétele lesz 1899 végén 928,000 frt s ezzel szemben a legmagasabb kiadása 1915. végén 750 ezer frt. Ez a kulcs egészen egy alapon áll a mostanival.

A másik kombinációja előadónak az, hogy a tanítók fizetésekkel arányban nyugdíjaztassanak, egészen azon kulcs szerint, a mely Magyarországon az államhivatalnokokra nézve el van fogadva. A tanítók fizetésében fennálló végtelen tarkaság miatt kerek száz forintokra kikerekített tíz osztályt kellene közöttük felvenni, kezdve a 300 frton végezve a 1200 frton. Ezen kulcs alapján a biztosított egész összeg, theoretikus számítás szerint, 10,546,500 frt volna s 1915-től kezdve, előálló legmagasabb kiadás 1,037,907 frtot tenne. Ennek biztosítására az egész biztosított összegnek 4.92%-ja, kerek számban 5% volna szükséges, mint évi befizetés. Ha ehhez mind a tanítók, mind a községek a biztosított egész nyugdíjnak 1—10%-ával járulnak s a mostani jövedelem-források is fenntartatnak: akkor 1890-ben lesz az intézet bevétele 734,606 frt. Ebből 527,325 frt az új kulcs szerinti biztosítások fedezete és 207,281 frt a már esedé-

kes régi alapu nyugdíjak fedezete lesz mindaddig, míg a most nyugdíjazottak lassankint kihalnak, vagy az árvák felnőnek; azontúl ez a pénz is az intézet javára esik s bevétele a tőkésítés által folyvást növekedik, úgy, hogy 1915-ben jóval fölül fogja haladni az egy millió frtot. Az előadó ez utóbbi megoldást tartja helyesebbnek.

Az intézet ezen nagymérvű elgazdagodása úgy történhetett meg, hogy a befizetések aránytalan nagyok voltak, s a biztosított összegnek 15, 17, 21 és 51 százalékját tették, holott 5 százalék is elég lett volna.

Az előadó nézete szerint, a 150,000 forint államsegély is legalább egy ideig elvonható és egyéb népnevelési célra fordítható.

Schvarc Gyula a tanítói nyugdíjtörvény revízióját halaszthatatlannak tarja. Már 1875-ben, a törvény alkotásakor, ellene szólott a törvény alapgondolatának, mert nagyon súlyosnak tartotta a tanítók befizetési kötelezettségét. Ezt célszerűleg progresszív alapra kellett volna fektetni, mert egy tanítótól, a kinek évenként 2—300 frt jövedelme van, az követelni, hogy 5 frtot fizessen be évenként, annyi, mint kivenni a betevő falatot szájából. Az, a kinek 1200 frt jövedelme van, könnyebben fizethet 24 és nem 12 frtot. Viszont a polgári tanodai tanítók szintén megérdemlenék, hogy ne 400 frt évi nyugdíjra kárhoztassanak öreg napjaikra. A 150,000 frt állami nyugdíjsegély elvonását hasznosabb oktatástügyi célokra hajlandó fordítani.

Csáky Albin miniszter örömmel értesült a nyugdíj-alap állapotáról s teljes megnyugvással veszi az előadó pozitív számadásait tudomásul. Kéri előadót, hogy a dolgozatot tanulmányozás végett átadni szíveskedjék. Ha a számítás teljesen realis alapon nyugszik, a nyugdíj-törvény revízióját megígéri. Hajlandó az előadó javaslata értelmében az állam által nyújtott 150,000 frt államsegélyt (ha ez a nyugdíjintézmény sérelme nélkül történhetik) a népnevelés szükségesebb céljaira fordítani. Megemlíti, hogy a mennyiben a nyugdíj-igények kiszolgáltatása késedelmesen történt, e visszas helyzetben segíteni fog. A mennyiben e késedelmezés oka a számvéviségi hivatal eljárásában található, ezen eljárást gyorsítani fogja. A mennyiben pedig okai a folyamodók voltak, mint-hogy kérvényeiket okmányaikkal kellőleg fel nem szerelték, intézkedni fog, hogy a nyugdíj-igénylők, okmányaik készen tartásáról a „Néptanítók Lapja“ útján értesítve legyenek.

Szathmáry György megnyugvással veszi a miniszter azon nyilatkozatát, melyben a tanítói nyugdíj törvény revízióját, még pedig a befizetések leszállítása s a nyugdíj-összegek felemelése irányában a kormány részéről elhatározott dolognak mondja. Annyival inkább örvend ennek, mert a célba vett tehercsökkentés, illetőleg, méltányosabb ellátás azoknak válik javára, a kik azt meg is érelemlik s a kikre az rá is fér.

T Á R C A.

Borosnyai-Lukács János,

erd. ref. püspök élete.

(Született 1694-ben, meghalt 1760-ban.)

(Vége.)

V

Az erdélyi ref. egyházkerület gen. notariusainak és püspökeinek hivatalba tétele, az egyházi törvények értelmében, 1726 ig jelölés és szabad választás útján történt. Azonban, az akkori politikai és felekezeti viszonyok, a protestánsok üldözése, jogaiknak minden lépten-nyomon való csorbitgatása, következtében, szükségessé vált, arról gondoskodni, hogy egy bekövetkező püspökválasztás esetében, az erdélyi ref. egyház püspökválasztási jogában rövidséget ne szenvedjen. S e célját a két egyházi főhatóság: főkonzistorium és generális synodus csak úgy tartotta megvalósíthatónak, hogy a gen. notarius személyében egyszersem megválasztja a következő püspököt is, hogy t. i. a püspök halála esetében, a gen. notarius következő joggal egyenesen a püspöki hivatalba lépjenek.

Vásárhelyi István püspök idejében „1726-ban a főkonzistorium bizonyos követjei által arra kérte a gen. synodust, hogy a nehéz időkre nézve, írja Bod Péter (Polikarp 169. l.) ennekutánna oly generalis notariust igyekezzék választani, hogy mikor a püspökség változik, akkor minden választás nélkül a püspökség beállíthatassék. Mely javallását a főkonzistoriumnak a gen. synodus helybehagyta és a jelen időkre nézve igen helyesnek ítélte. Azt pedig hozzátette, hogy a mostani generális notarius, változván a püspök, kezdje a successiót.“ Csak így lehetett praejudicálni a fejedelem püspök megerősítési jogának, jó eleve biztosítani a szabad választást.

Ennek alapján választott Bonyhai Simon György gen. notariusú, s lett Vásárhelyi István, püspök halála után 1728-ban, a successió alapján, püspökké.

Ugyancsak ezen, az idők folytán, meggyökerezett választási rendszer szerint, Deiki József püspök halála után, 1748-ban Pelsőci János gen. notarius foglalván el a püspöki széket, ugyanazon évi november 27-én Nagy-Enyeden tartott zsinaton, Borosnyai Lukács János választott gen. notariusú.

„Anno 1749, írja naplójában, meglátogatván Igenben t. püspök Pelsőci uramat, ki nehéz beteg ágyban feküdt, s onnan Szebenbe menvén a consistoriumba, nem sok napok mulva holt hírért hozzák oda t. Pelsőci püspök uramnak, melyre kettőt végez a consistorium

1-mo Hogy én Igenbe menjek papnak.

2-do Hogy pro 27 febr. generálist indikáljak Maros-Vásárhelyre, mely meg is lett, és én itt a püspökségbe confirmáltattam.

Az eddigi püspököknek hivatalukban való megerősítésére csak az esperesek és a „ref. főrendek“ hozzájárulása kívántattott. 1752. jul. 27-én azonban a főkonzistoriumhoz azon felsőbb rendelet jött, hogy ezután az erdélyi ref. püspökök csak úgy folytathatják hivatalukat, ha abban a kir. felség által is megerősítetnek.

Ennélfogva Borosnyai Lukács Jánosnak püspöki hivatalában való megerősítését is kérelmezni kelle. Így aztán a főkonzistorium kérelmezésére a kir. felség által 1753-ban püspöki hivatalában megerősítetvén, első volt az erdélyi ref. püspökök közt, kik megerősítő diplomát kaptak. (Bod P. Smirn. Pol. 203. l.)

„Primus fuit superintendentium reformatorum, quos ad hanc diem, sacratissima Princeps, Diplomate Caesaris Regis-

que Principali Clementissime confirmare dignata est (Benkő. Transylv. 177. l.)

Ha az erd. püspök választásra vonatkozólag fennebb megemlítettünk annyit, hogy 1726-ig szabad választás útján tölthetett be mindig a püspöki hivatal s csak az akkori „nehéz idők“ születték a „succesio kérdését, azt is meg kell említenünk, hogy a „nehéz idők“ elmúltával, megszűnván a kényszerítő okok, eltöröltetett a „succesio“ is, s a püspöki hivatal ma ismét szabad választás útján tölthetik be, épúgy, mint 1726 előtt. Egyszersmind azt is megemlíthetjük, hogy a successio (következési jog) alapján, első püspök volt Bonyhai Simon György 1728-ban, utolsó pedig az 1884-ben elhalt boldog emléktű Nagy Péter; választás szerint utolsó püspök volt Vásárhelyi István 1720-ban és a successio eltörlése után, választás szerint, első, mostani püspökünk: Szász Domokos, 1885-ben.

Fennebb említve volt, hogy Borosnyait, a püspöki hivatal átvétele után, a m.-igeni papi állomással kínálták meg. Ő azonban azt nem fogadta el, hanem még két évet Udvarhelyen, mint püspök és tanár eltöltvén, elfogadta a maros-vásárhelyi első papi állomásra való meghívást, hová 1751. május havában, nagyszerű fogadtatások közt megérkezett, s azon hónap 20 án be is köszöntött Itt 9 évig folytatta hivatalát.

Szükségtelen ismételnünk e helyen Borosnyai Lukács Jánosnak, a Bod Péter smirnai Polikárpusában, főbb vonásokban megírott, püspöki működését, a püspöki jószágok tisztázása érdekében tett fáradozásait, a róm. katolikusok erőszakoskodásaival szemben követett magatartását, némely bonyolult és kényes, főúri házassági perekben tanúsított bölcs mérsékletét, az orgona használatának, éppen az ő idejében, több egyházközségbe való behozatalát, a helyett legyen bemutatva itt, naplója alapján, a következő, önmagáról írott verse:

„Ezerhatszáz tizszer-kilenc után négyben,
Sintén, hogy a tatár pusztított Csikszékben,
Osztan aratáskor lennem adta Isten,
Atyámtól hallottam ezt én egy időben.

Ezerhét százegyben adtak iskolába
Tizenegyben enyedi collegiumba,
Huszonegyben mentem akadémiákra,
Harmincegyben Enyedre első papságra.

Negyvenegyben hívtak Udvarhelyt papságra,
Le akkor adtam volt gondomat scholára,
Hogy építeném azt rendesebb formára,
Nem is volt ez, hiszem, oskola kárára.

Azulán, hogy emelt isten püspökségre,
Ötvenegyben jöttem Maros-Vásárhelyre
(Ő felsége tudja: érek-e több egyre?*)
Mert már nehezedik kerekem mindegyre.

VI.

Borosnyai Lukács János, nejével Szigethi Máriával egy ma is virágzó, elterjedt, diszes családnak, a Borosnyainak, (A Borosnyai-család leszármazási táblája megvan Kónc József, m.-vásárhelyi ref. tanárnál. R. J.) ön megalapítója. Három leányon kívül, három jeles fiut hagyott maga után,

*) Nem ért, mert 1760. febr. 9-én bevégezte közhasznú földi pályáját R. J.

kik mind hárman Maros-Vásárhelyt viseltek diszes hivatalt. Ugymint:

1. Simeon, ki 1731. márc 4-én született; 1762-től kezdve, maros-vásárhelyi ref. első pap volt, mely állásában 40 évig mivelvén „az ur szöllőjét“, meghalt 1802, ápr. 4-én.

2. János, ki 1741. május 27-én született; M.-Vásárhely sz. kir. város főbírája volt.

3. György, született 1744. szept. 27-én; 28 évig m.-vásárhelyi második pap volt; 1802. január 11-én az ötödik vasárnap ebéd alatt ért guttaütés következtében halt meg.

A soha nem lankadó és mindig hív „patriarka“ munkás életének vége felé sokat betegeskedett. E betegségben irható, fia: Simeon által a „pax corporis“ című könyvnek végén talált, és naplójába feljegyzett, következő versét:

„Ily hosszas nyavalyám miatt el kell fogynom,
Ugy látom, mindennap csak nőttön-nő kinom
Kivált, hogy éjszaka semmit sem nyughatom,
Egyszer, mint a gyertya elfogyok, s aluszom.

Istenem, egyedül te vagy reménységom
Ha akarod, könnyen meggyógyíthatsz engem,
Vagy ha neked tetszik, legyen boldog végem,
Benned biztam, s bizom, tudod. Idvességem!

Te tudod Istenem! milyen társalkodást
Tartottam te veled s szoros barátkozást.
Tudod, házádban is, hogy hív sáfárkodást
Tettem, a kegyelem szerint, fáradkozást.

Melyet ingyen, bőven megjutalmaztattál,
Ennyi tisztességre ily port méltóztattál.
Nálam nagyobbaknál feljebb magasztaltál,
Tudja meg e világ, ebben te forgódtál!

Kit számos napokkal, s ennyi tisztességgel,
Koronáztál becses, igaz nemességgel,
Két nemű gyermeki, s unoka sereggel.
Könnyen az e földet cserélheti éggel.

Jó gyermekeimnek annyit adtam, s hagyok,
Hogy méltán én reám nem lehet panaszok.
Enyeden, Udvarhelyt, s Vásárhelyt a papok,
Nekem köszönhetik, hogy Jócskán van házok.

„1759. augusztus.“

Borosnyai Lukács Jánosnak élete, mint maga mondja, csakugyan elfogyott, mint a gyertya, a közszolgálat terén kiállott küzdelemben és becsületes munkásságban. Életének 66-ik, papságának 33-ik évében, 1760 február 9-én bevégezte közhasznú életét,

Van a maros-vásárhelyi reformátusok diszes temetőjében egy bekerített hely, hol a kiválóan jeles, tudomány által kitűnt férfiak porai nyugosznak. Ide temették el Borosnyai Lukács Jánost is. Az a 127 éves sírdomb azt beszéli nekünk, hogy a feldobolyi szegény szülőkötől származott gyermek, fáradhatlan szorgalma, komoly törekvése, akaratának szilárdsága és kintű szellemi tehetségeinek kimivelése által, hosszas küzdelmeken keresztül izmosodott közhasznú férfivá, s emelkedett egyházi téren a legmagasabb polcra, az erdélyi ref. püspöki székbe.

Igazi jellemhez és nagy eredményekhez csak szilárd akarattal, kitartó, hív munkássággal és nagy erőfeszítéssel juthat el az ember.

Ravasz János,
mező-kövesdi ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Ha a törzs kidül, vele omlanak a lombok. Br. Bánffy György, néhai br. Bánffy Albert fia, életének 36-ik évében, folyó hó 1-én Bécsben, hol orvosi segílyt keresett, szereteteinek karjai közt meghalt. A ritka szelle mi te-

hetségekkel felruházott férfiú elvesztése által ismét egy szép reménnyel lettünk szegényebbek. Őt nem csupán születése, és nem nagy vagyona tették általánosan szeretté és tiszteltté, hanem rajongása a szép, a magasztos, az igaz dolgok után. Valódi inspirációval bírt a zeneszerzés, a költői alkotások iránt, és már is jelét adta, hogy maradandó dolgozatokat várhattunk volna képzettségétől és nagy szellemétől. A politikai és egyházi téren már is férfiúnak bizonyult. Mint országgyűlési képviselő igaz magyar hazafi volt és mint a szőlőnk egyházmegye főgondnoka büszkesége és dicsekedése ez egyházmegyénknek. Temetése f. hó 4 én ment végbe Kolozsvárrt, a midőn a megboldogultnak bizalmas barátja Nagy László, sz.-somlyói pap és esperes mondott szívből fakadt, felemelő könyörgést. Béke és emlékezet viraszson a kiszemelt porokon!

= Halálozás. Szilády János, előbb a váci feyházban, utóbb feketehegy lelkész, a dunamelléki egyházkerületben, folyó hó 1-én szívzélhűdés következtében meghalt. Meghalt, de emléke élni fog. Fen fogják tartani egyházi beszédei, mert egy a nyelv tisztasága, mint a forma tökélye és a beltartalom eszmei gazdagsága mindenha hirdetni fogják, hogy protestáns egyházi irodalmunk egy ritka szellemű lelképástort gyászol. Legyen áldás emlékének!

= Nyilvános köszönet. Széki egyházmegyénkbe kebelezett bacai ev. ref. egyházközségünk egy évtized óta gyűjt, fárad, amaz egy nemzetiségünket, mint felekezeti tanügyünket századokra érdeklő eszmeért, hogy ev. ref. elemi népiskoláját a kornak és népoktatási törvények minden kívánalmainak megfelelő alakban, e nemzetiségi tekintetben annyira exponált vidéken, újból építhesse és berendezhesse. Midőn az ön erejére utalt kicsiny egyház hangyaszorgalma után már ott áll, hogy az építés nehéz munkájához hozzá fogott, melynek költségei fedezésére a tagok 200 frt rovattal és az összes ígás és tenyeres napszámok ingyenes teljesítésével járultak: csaknem váratlanul jött a kellemes meglepetés, hogy gr. Bethlen Pál ő méltósága, látva az egyháztagok nemes igyekezetét, részint, hogy az egyház terhein könnyítsen, részint, hogy az önzetlen tett által az önzetlen munkát még jobban felbuzdítsa, rettegi erdőszőnél eladásra berendezett épületfa raktárából 50 darab 6 meteres hosszú, első minőségű száraz szarufát utalványozott, 50 frt értékben, ajándék képpen. A szép és értékes ajándékot a tagok azonnal be is szállították. Ez is bizonyíték arra nézve, hogy a gróf Bethlen nevet nemcsak otthon, saját egyházközségében, de a vidéken mindenütt ott találjuk, hol nemzetiségünk fejlesztése, evangelium szerint reformált vallásunk emelése forog szóban. Fogadja a nemes gr. anyagi becsére nézve is felette értékes, de erkölcsi hasznát tekintve kiszámíthatatlan hatású nemes tettéért, úgy a bacai ref. egyháztagoknak, mint alóliirtak forró köszönetét. Baca. 1889. március 17. Ozsváth Gyula, bacai reform. lelkész.

= Nyilvános számadás. Szőkefalván 1889. február hó 9-én a kis-küküllőmegyei általános tanító-testület dícsőszenmártoni járásköre, a ref. iskolahelyiség szűk volta miatt, Kinizsi Mihály egyházmegyei derék főgondnok ur lakásán gyűlést tartott, melynek végeztével barátságos ebédre a ref. paptanító szállására gyűlt egybe néhány tanügy haráttal a tanítói kar. Ez ebéd alkalmával egyházunk „harang alapjának” javára a jelen lévők 8 frt. nyolc o. é frt és 40 krt adkoztak. Ugyanezen nap estéjén özv. Szentmiklósi Miklósné öngyásága házában egyházunk „harangalapjának” javára zártkörű tanszabványok eladása, melynek bevétele: a tanítói közebeden adományozott 8 frt. 40 krral együtt volt 80, nyolcvan frt 25 kr. o. é., kiadása pedig 56, ötvenhat frt 62 kr. o. é.; tisztu jövedelme 23, huszonhárom frt. 63 kr. o. é. pénz és 56 liter bor 11 frt. 20 kr. értékben. Felülfizettek: Kinizsi Mihály ur 2 frt. 52 kr. Máthé Kati, K. Nagy Pál, Szabó István és Veisburg Jakab 1—1 frttal. Nyárádi Dénes,

Hercegh Zsigmond, Gáspár György 80 80 krral. Kabós Ferenc és Fekete József 60—60 krral. Kovács Elek, Agh István, Fehér János, Nagy Györgyné, Csató Gábor, Fekete György, Gyöngyösy István, Pataky Lajosné és Orbán Józsefné 40 40 krral. Csinádi István, Réthi János, Boilla Zakariás. Szabó László, Benkő János, Bernád Lajos és Bodó József 20—20 krral és Szentpéteri Béla 10 krral. Ugy a felülfizetők, mint a szives közreműködők és kegyes pártfogók fogadják egyházunk nevében szives köszönetünket. Szőkefalván, 1889. február 21-én. Pataki Lajos, b. pénztárnok. Orbán József, s. k. b. jegyző

= Helyreigazítás. Lapunk rendes munkatársa, ki az Ig. Tanács üléséről a tudósításokat szolgáltatja, annak kijelentésére kért föl bennünket, hogy a Prot. Közlöny f. évi 11. számában megjelent tudósításnak a harasztosi iskolaügyre vonatkozó részében foglalt azt a kifejezést, mintha az egyházközségi kántor és volt községi iskola-tanító ellen büntügyi kereset lett volna folyamatba indítva. az ügyiratokból merített meggyőződése alapján, oda módosítja, hogy a jelzett kántor-tanító ellen politikai hatósági forumon volt vizsgálat indítva. Az igazság érdekében, t. munkatársunkkal együtt, ezennel készséggel teszünk eleget e kívánságának.

Hivatalos rész.

525 1889. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a nagy-sajói egyházmegyébe kebelezett szászcegői egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik. Javadalma: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott lakáson kívül 153 frt, 11 kr. egyházhatósági újabb becslés szerint

Pályázati határnap apr. 20. Folyamodványok tiszt. Musnai Károly helyettes-esperes aához nyújtandók be, Szász-Cegőbe (u. p. Sajó-Magyarós.)

Kolozsvárrt, 1889. ápril. 3. Szász Domokos, erdélyi ref. püspök.

658.—1889 FELHIVÁS,

a kolozskalotai ref. egyházmegye tiszt. papjaihoz.

Hivatkozással a mlts. Ig. Tanács idej 107 sz. a. a „Hiv. lap” 3 számában megjelent körrendeletére, felhivom egyházmegyém tiszt lelkészeit, hogy a központi nyomtatványokat, illetőleg megrendeléseiket, nyomtatvány-kezelő monostori lelkész, tiszt Csákány János aánál 14 nap alatt tegyék meg, a megrendeléssel együtt beküldve a megrendelt nyomtatványok árát is, mert hitelbe senkinek nyomtatvány ki nem adatik. Későbbi megrendetések tekintetbe nem vétetnek.

Ez alkalommal figyelmeztetem a mlts. Ig. Tan. idej 203 sz. a. rendeletére, melynek értelmében a központi pénztárból kiveendő, vagy az oda beszolgáltatandó pénzek mellett, a központi által nyomtatott nyugták és ellennyugták használandók (a dezmakárpótlási illetékeknel is). E nyugták és ellennyugták ive, azaz, 2 drb 1½ kr., a nyomtatvány-kezelőnél szintén megrendelhetők.

Megrendeléseiket legalább egy egész évre tegyék meg a szükséges nyomtatványokból Gyulu, április 7 1889.

Deési Gyula, esperes.

403—1889 KÖRLEVÉL.

Özvegy-árva gyám-intézeti szabályaink értelmében: következő május hava 1-ső napján d. e. 9 órakor: gyámintézet; papi értekezleti szabályaink értelmében: ugyanaz nap d. u. 3 órakor, központi papi értekezleti közgyűlésünk fog tartatni, Maros-Vásárhelyt, a szokott helyen. Mind kettőre t. paptársaim és érdeklődő mt. és t. t. aai tisztelettel meghivatnak. Lukafalván, ápril 7-én, 1889. Rákosi Lajos, marosi ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. ÁPRILIS. 18.

16. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

Husvét.

Kegyelem nektek és békesség az istentől, a mi atyánktól és az Ur Jézus Krisztustól!

A gyász és fájdalom sötét emlékü ünnepe, a szomorú Nagypéntek tovatűnt. A komor csend, melyet a Galgotha rémletes keresztségével a mindig hűvek kicsiny seregének lelkére borított, megszűnt. A halál némaságát az élet vidám zaja váltá fel. Öröm és ujjongás tölté be az imént még oly csüggedt kebleket. A tanítványok, kik szeretett mesterük halála óta, mint a csillagtalan sötét égnek uttalan vándorai, reményt veszve, kétségbeesetten tévelyegtek Judeának és Galileának csodás eseményekről beszélő téerein, ismét vigaszt és reményt lelnek az angyali szózat hallatára: „Mit keresitek a holtak közt az élők között itt, hanem feltámadott!” (Luk. XXIV 5. 6.) És az angyali szó lelkes viszhangra lel a pásztora felett buslakodó kicsiny sereg között, egy új korszak hajnalát derítve varázshatalmával az emberiség fölé, mely „jár nagy sötétségben.”

Igen! Az Ur feltámadott! Ez örömgig hangzék tizenhatszáz évvel ezelőtt az első tanítványok ajkain. És ez maradt öröme és dicsősége a keresztyén világnak azóta, annyi századokon át; és még ma is, bármennyire megoszták és elválaszták Krisztus követőit a helyi, a nemzeti viszonyok és hitcikkek, egyesülnek az Ur e diadalának magasztalásában, mely egyszersmind saját diadalukat jelenti a sír és halál felett. Itt is, amott is, észak halmain és a délvidék lankás téerein, mindenütt felhangzik ma a feltámadás örömdala: „Elnyeletett a halál szintén a diadalomig. Hol vagyon halál a te diadalmad? Hol vagyon koporsó a te fullánkod?” (1. Kor. XV 54 55.) És a kegyelem Atyja iránt, ki minket fiának feltámadása által újjá szült az élet reménységére, milliók szívében támad fel a hála, minek a feltámadás jelentőségét mélyen érző nagy apos-

tol így ad kifejezést: „Az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által.” (1. Kor. XV 57.)

Csatlakozzunk, atyámfiaink, mi is az örvendő hívőkhez, kik ma a feltámadás emlékének ünnepe szentelni, isten színe előtt megjelennek. Hiszen, nekünk is van okunk az örömről és magasztalásra, mert nekünk is hirdettetett a feltámadás evangéliuma; mert mi is vettük az örökéletnek reménységét megváltónk e szavaiban „Én vagyok a feltámadás és az élet, a ki énbennem hiszen, ha meghal is, él. És valaki él és hiszen énbennem, soha meg nem hal.” (Ján. XI. 25. 26.)

Nagyszerű, rejtélyes értelmű nyilatkozat: örökélet hit által! A hideg értelem segélytelenül áll meg e szavak előtt, de a vallásos élettapasztalattól áthatott lélek saját gondolatát, saját érzelmeit látja bennük kifejezve. Ő elismeri, tudja és érzi, hogy a Jézusba vetett hit: bizony, ez a halhatatlanság és örökélet birásának titka. Ha ama mennyei kenyérrel és élő vízzel táplálkozunk, melylyel Jézus elégti meg az éhező és szomjazó lelkeket; ha eszszük Krisztus testét és iszszuk az ő véréit, hogy átköltözzék belénk a fűságnak ama lelke, mely a véges világ felett végetlen hatalommal és tökéletességgel uralkodó istent atyának ismeri fel és a szenvedések kínos keresztye alatt a gyermeki szeretet alázatos hangján kiáltja atyám, legyen meg a te akaratod! akkor tapasztalni fogjuk, hogy élet lakozik bennünk, melyen a pokol kapui diadalt nem vehetnek; akkor érezni fogjuk magunkban a halhatatlanságot, az örökélet ama drága kincsét, mely fölött nincsen hatalma e dúló enyészetnek és pusztító halálnak. Bizony, a halál ezerféle alakban közelíthetik felénk mint tételetség, közöny, érzéklenség és bűn, de ha beplántáltattunk amaz igazi szőlőtőbe, rajtunk diadalt soha nem vehet; mert „a kik a Krisztuséi, a testet megfeszítették az ő in-

dulataival és kivánságaival egybe;“ (Gal. V 24),
 ugy. hogy elmondhatják a nagy apostollal: „Élek
 pedig, többé nem én, hanem él bennem a Krisztus;
 és a mely életet most élek a testben, az isten
 fiában való hit által élem, ki szeretett engem
 és adta ő magát én érettem.“ (Gal. II. 20)

Ha szólhatsz így, atyámfia, a nagy apostollal;
 ha levetköztöd az ő embert, hogy felöltözd az
 újat; ha megfeszítetted a külső embert, hogy
 meglátszódjék a belső; ha megtanultad naponkint
 meghalni Krisztussal, hogy vele együtt feltámadj
 egy új életre, mely maga az örökélet és halhatatlanság:
 akkor csak ülj le bátran kedveseid sírhalmára
 és engedj szabad röptet képzelődésed szárnyalásának
 rajzold magadnak a sirontuli életet, az új hazát,
 mely a földön túl, az atyánál, reád és tiédre vár,
 ugy, a mint neked tetszik. A hol a szív tiszta,
 ott a képzelődés sem lehet nemtelen. Öltöztess
 hát várakozásaidat a legszebb kepekbe. Táplálj
 szivedben a legboldogítóbb, a legédesebb vágyakat
 a menny iránt. Szállj fel gondolatban isten
 derűs egének végetlen téreibe. A mi e képzelődésben,
 e vágyakozásban jó és tiszta, a mi abban igaz
 és nemes, a mi abban összefér az isteni szentség
 magasztosságával, az isteni szeretet fényével,
 az be fog teljesülni, meg fog valósulni, gazdagabban,
 szebben és dicsőségesebben, mint a hogy azt
 gyöngé képzeletünk magának festheté és erőtel
 en gondolkozásunk magának képzelhet. Csak
 hangoztasd hát e magasztos ünnepen a feltámadás
 örömdalát; mi is élő hittel, erős meggyőződéssel
 hangoztatjuk veled, hogy „Elnyeletett a halál
 szintén a diadalomig!“

A husvét ünnepéhez füződő e keresztyéni
 gondolatok prédikálására küldjük ki — — kedves
 tanítványunkat, kérve titeket, hogy „a ti szerelme
 teknek, és felöletek való dicsekedésütneknek
 igazságát mutassátok meg ő hozzája a gyülekeze
 tek előtt“ (2. Kor. VIII. 24.) és egyszersmind
 figyelmeztetvén titeket, hogy ki-ki, a mint elgon
 dolta szivében, úgy cselekedjék; nem szomorúsá
 gból, vagy kényszerítésből; mert a jókedvű
 adakozót szereti az isten.“ (2. Kor. IX. 7.)

Istennek szent lelke legyen veletek és szentelje
 meg a ti ünnepléstekeket!

Nagy-Enyeden, április, 1889.

D. Kovács Ödön,
 theol. akadémiai igazgató.

Józsa Zsigmond,
 theol. akadémiai jegyző.

A szünidők kérdése.

(Vége.)

Ma is igaz, a mit így fejezett ki az ó-kor
 philosophus költője: „cito rumpas arcum, si
 semper retensum habueris“

Ezenkívül, a pihenésre szánt néhány nap
 alatt, alkalma nyílik a gyermeknek, szétnézni a
 szülők gazdaságában, megismerkedni a gazdasági
 teendőkkel és sok olyan apró-cseprő dologgal,
 melynek az életben mind igen jól hasznát veheti.
 Így nem lesz csak szobatudós, hanem az élet
 számára életrevalóságot is tanul.

Szünidő alatt a gondos édes anya megigazítja
 a gyermek ruháit és rendbe szedi ágyneműit;
 az édes atya pedig számon kéri könyveit,
 kiadásait és beruházási tárgyait, sőt tanulmányait
 is számba veszi. A szünidők teszik lehetségessé
 azt, hogy a szülők folytonosan figyelemmel
 kísérjék gyermeküknek testi és lelki fejlődését
 és ha bajt vesznek észre, azt orvosolják és a taná
 roknak is figyelmébe ajánlják. E szerint, a tanár
 is folytonos és közvetlen érintkezésben van a szü
 lőkkel, mert illő, hogy a szülők, ha csak tehetik,
 magok jöjenek gyermekeik után és ne engedjék
 őket, felügyelet nélkül haza csatangolni.

De a tanárnak is szüksége van a vakációra.
 Sokszor hallottam azt a tréfás megjegyzést,
 hogy a vakáció kalvinista tanári fizetés-pótlás.
 És ha igaz, s pedig igaz az, hogy az idő pénz
 akkor csakugyan be lehet számítani a vakációt
 fizetés-pótlásba. Az állam ad tanárainak 100
 frt ötödéves pótlékot; a szegény kalvinista tanár
 e helyett kap egy csomó tiszteletbeli mellékes
 hivatalt, melyeknek tendői olykor fölérnek a
 rendes tanári teendőkkel.

Istennek hála, még nem jött el az idő, midőn
 a református iskolák tanárai is csak „Stundengaeber“
 -ek; hanem vagyoni, gazdasági számadásos és jogi
 ügyeket is kell intézni a tanároknak és végzik
 is szívesen azért a kis autonómiaért, melynek
 foszlányait még kezükben tartják. És mindezen
 mellékes teendőkért nem kívánnak s nem is kaphatnak
 busás extra honorariumot, kitüntetést, promociót,
 vagy fizetés-emelést: csupán néhány napi szabad
 időt, egy kis vakációt, hogy iskolai mellékes
 foglalkozásukat elvégezhessek és családjuknak
 is szentelhessek koronkint egy-két napot.

A kálvinista kollegiumok tanárai a szünidőt nem szórakozásra szokták használni. Hanem akkor rendesen még többet dolgoznak, hogy mellesleges funkcióikkal is kurrensbe lehessenek.

Ezért van tehát szükségük még a tanároknak is a vakációra.

Lássuk már, hogy mit hozhatnak fel a vakáció ellenzői? Azt szokták mondani, hogy a tanulók vakáción rendesen elfelejtik, a mit addig tanultak. Ez igaz volna, ha a vakációk igen hosszúra terjednének; de 10—14 nap alatt nem esik ki a gyermekek emlékezetéből az, a mit megtanultak, sőt ennyi idő éppen szükséges arra, hogy az eltanultak mélyebben bevésődjenek a lélekbe, hogy a képzetek megtisztuljanak és a növendék biztos tudatává váljanak.

Mondják azt is, hogy szorgalomszak kezdetén néhány nap elvesz, míg a tanuló belejön ismét a tanulásba. Lehetséges, hogy pár napig nehezebb esik a gyermeknek a tanulás, de a megpihent lélek azután annál fogékonyabb lesz és így könnyen kipótolja a mulasztást.

Fölhozzák, hogy a magukra hagyott tanulók, utazás közben, sok helytelenséget követhetnek el, és így a vakáció csak a rendetlenségre nyit utat.

Ez az ellenvetés se jogosult, mert a bajnak igen egyszerű az orvoslása. Nem kell a fiukat isten számára magukra hagyni, hanem tessék a szülőknek legdrágább kincsük, gyermekük érdekében, meghozni azt az áldozatot, hogy a mikor csak lehet, maguk vigyék haza és hozzák be fiaikat. Szülői felügyelet alatt pedig csak nem fognak helytelenkedni.

Összefoglalva az elmondottakat, minthogy a szünidőkre szükség van, tehát tartsuk fenn azokat, de, a mennyire lehet, szabályozzuk.

A szünidők időtartamának maximumát következőképpen lehetne megállapítani: Őszi (szüreti) szünidő okt. 16-ától a hónap végéig; karácsonyi: dec. 18-tól jan. 3-ig; böjt végén: 5 nap; husvét: két hét és pünkösti 10 nap.

Ezen kívül, az országos vásárok napján való szünetelést, a helyi viszonyok szerint, az egyes kollegiumok előjáróságának belátására lehetne bízni.

Minthogy pedig a szönyegen levő kérdés érdekes a megvitátásra és minthogy a késedelem, ezen iskolai évben, már úgy sem jár veszélylyel:

azért talán nem volna helytelen dolog, ha az Ig. Tanács a vélemények beadásának határidejét legalább június 15-ig meghosszabbítaná és egyszersmind véleményadásra hívná fel a f. évi jun. 3-án N.-Enyeden tartandó közös tanári értekezletet is, mint a mely testület, mondhatnám, legilletékesebb arra, hogy e tárgyban nyilatkozzék.

Ugyis csak a szept. havában tartandó főt. egyházkerületi közgyűlés hozhat határozatot és így még az Ig.-Tanácsnak is elég ideje marad arra, hogy a beérkezett vélemények szerint javaslatát elkészítse.

Protestáns.

Protestáns Nőegyletek.

(Vége.)

És most fölteszem a kérdést: nem volna-e üdvös a jótékony nőegyletet, gyülekezeteink közül minél több helyett, ilyen felekezeti keretben megvalósítani?

Igaz, hogy falun, nálunk magyaroknál, kevés az igazi szegény. Nyáron, a munkabíró ember gazdag ember, és megkapja a kenyérét, még ha akkora is, mint az öklöm. Az igaz, hogy a nyomor képe városok falai közt nő ijesztővé. De azért emlékszem az én kis falumban arra az árvára, arra a nyomorékra, a kinek gondját tel nem vette senki, sem falu, sem egyház, sem egyéb hatóság; azokra a szerencsétlen lényekre, a kiket, mint az állatot, naponkint az édesanyám konyhájára vont az élet-öszön. Az ilyen aztán mégis csak elpusztult, mint a madárfin, a melyet kiszedtek a fészekből. Emlékszem még arra az áldatlan családra, a melyekben, tagyos tél közepén, öt-hat gyermek maradt egy ágyban fekvő anya gondozása alatt. Öt-hat istenadta szája, a melyik kenyeret kér, a mikor nincs egy sütetre való liszt, egy begyújtásra való melegítő, a mig meg nem érkezik az angyal, vagy a halál, vagy valamelyik jó asszony képében.

Ezek a falu szegényei. De ezeknek a jó asszonyok főztje sem elegendő mindig, és éppen nem pótolja a jótékonyásnak azt a módját, a mely a nagyobb biztosságon nyugszik. Ez a mód jótékony nőegyletek alakítása által valósítható meg.

E tekintetben a kezileményezés a pap feladata; neki mondja az egyházi törvény, hogy kötelessége „az egyházközségi tehetetlen szegényekről, árvákról, nyomorultakról való gondoskodás” (Zsin. törv.) E rendelkezés a szegényeket nem az egyház szűk kasszáján akarja kitaratni, hanem a kérdést a gyülekezetek jogkörébe téve, utasítja az egyházi előjáróságot, hogy találjon módot a szegényügy rendezésére.

Ha az eszme felvetetett, s az út meg van egyengetve, a munka rábizható a női kezekre, mint a melyek az ilyen dolgot sokkal nagyobb ügyességgel tudják megcsinálni. A nő születve van erre; ők kéregetnek, kapacitálnak, reklamot ütnek sippal, dobbal, nádi-hegedűvel. S a melyik nő nem sajnálja ezt a fáradságot, az a mi

sokszor „elázott” népünk köréből egy szép tapasztalattal fog visszatérni. Megtanulja, hogy a magyar milyen adakozó, hogy a falusi ember semmire sem áldoz szívesebben, mint a szemmel látott nyomor enyhítésére, mert a szájalom érzete, az övéi iránt, a nép lelkében inkább előtérben áll, mint a felsőbb osztályoknál. Koldusok falun sokszor egész vagyont összekéregtetnek.

A gyűjtés eredménye, a mi falun inkább gabnánemű, akár természetben, akár pénzzé téve, szegényalapot képez. Ez azért szükséges, mert egy meglevő alap körül könnyebb csoportot gyűjteni. Kérdések állanak elő: hova fordítassék, ki a kezelője, s e végett összehívják az adakozó nőket, a kik magukat, ügyes vezetés mellett, nőegyletté nyilváníttják, s megteszik első szervezkedésüket. Ezzel a kezdet nehézségein túl levén, a többi részint magától jön, jórészt a hivatalnokok buzgalmától van függővé téve. Az egyleti erő növelésének igen sok szép és nemes eszköze van; és nem tudom, miért ne lehetne falun, téiben, a nép számára fillérestélyeket adni, a miket főnnebb épen e célból részleteztem. De egyébiránt, akármilyen szűk is a kezdet, kicsiny is az alap, az mit sem foly be a dolog érdemére. Ha „csak egy marok árpát, vagy egy darab kenyeret” ajánlanak is évenként az egylet tagjai cserébe azon jogokért, hogy befolyhatnak a segélyezendők kiválasztására, a hivatalok betöltésére. már az által elültették a magvait egy szép aratásnak, mely az úrváknak, nyomorultaknak egykor lakodalmat szerez.

Egyházainkban a szegény-ügy kérdésének e módnál célravezetőbb megoldása nincs. A szegény-ügy kérdését pedig meg kell oldani. Ez a ker. világ legelső kötelessége. A születő egyház bölcsője mellett Pál nem feledkezik meg a jeruzsálemi szegényekről, az első keresztyének sem tartják vala idejekorán valónak a szegény ügygyel foglalatalkodni, s a nagy problémát megoldottnak vélik a vagyon-közösségben s a szeretet vendégségeiben.

Szegényházakat, mint Németország, nem építhetünk, s ha az állam nem teszi, mert a társadalomra hagyta, mi még kevésbé tehetjük, hogy egyházi szegényadót vessünk ki a népre. A domestika, a mely, úgy látszik, mellőzve a nagy célokat, szintén megelégszik egy szegény-alap szerényebb hivatásával, eléggé megtanított, hogy a hivatalos adó mily nagy akadályokba ütközik. A jótékony egyletnél, ettől nincs mit félnünk, mert bár felekezeti keretben; de minden hivatalos színezet nélkül, tisztán az önkéntesség elvén lennének alkotandók, a társadalom azon nemének felhasználásával, a mely a társulati élet más tereiről leszoritva, szinte kapva-kap rajta, hogy egyesületi működéshez jusson.

Az egyházi egyetemes törvény a szegények gondozására utasította a gyülekezeteket, s az a pap, a ki jótékony egylet megvalósításával megmutatja, hogy szíven hordja a nyomorultak ügyét, hiveinek tiszteletét soha el nem veszti.

Bítay Béla.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápril 14. 15.

A két napon át folyt ülésen főt. Szász Domokos elnökle, alatt váltogatva jelen voltak: br. Bánffy Dezső, és id. Lészai Ferenc, főgondnokok, Dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Gyarmathy Miklós, Bihari Sándor. Dr. Kovács Ödön, Székely János, Sárkány Ferenc, Dr. Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár.

A n. Bányai Vitális volt egyházkerületi pénztáros számadási ügyének a múlt ülésen való ellátása után kimondatott volt, hogy a néhai végrendelete és pótvégrendelete e nagy-gyűlésen lesz fölolvassandó, hogy az Ig.-Tanács, mint a szintén hagyományos egyházkerület képviselője, a netalán szükségesnek mutakozó nyilatkozatát megtegye; mihez képest most mindkét okmány fölolvastatott, e tekintetben amaz intézkedésével, hogy a hagyományozó egy értékes majorját s mellette egy épületes telkét a közalapnak hagyományozta. Bejelentetett továbbá, e hagyatéki ügy megtörtént lebonyolítása a kolozsvári kollegium, mint általános örökös, és az összes javadalmazottak között létrejött közjegyzői okmány értelmében. Mindezeket az Ig.-Tanács tudásul véve, hosszabb eszmecsere után, abban állapotott meg, hogy ez úttal nem látja további intézkedés szükségét.

A titkár és Szász Béla, ig.-tanácsos és utóbb Szász Domokos elnök távozáva a üléshől, az elnöki széket br. Bánffy Dezső főgondnok foglalta el és a tanácskozás lefolyása után s a távozottak visszatérével kijelentette az Ig.-Tanács egyhangu határozatát, mely szerint Bodor Antal abbéli kérése, hogy a folyton halmozódó munkára és gyöngülő egészségére való tekintettel, a gyűléseken való előadói tiszt- és az illető ügyek ellátása alól ideiglenesen fölmentessék, titkári fizetésének megfelelő részéről ez idő alatt lemondván: teljesítettik, ez időre évi javadalma 1200 frtban állapittatván meg és az Ig.-Tanács ez úttal is elösmérését fejezvé ki 17 évi szolgálata alatt tanusított buzgó munkálkodása iránt; a gyűléseken előadandó ügyek ellátásával és az egyházkerületi közgyűlési előadói tiszttel ideiglenesen Szász Béla ig. tanácsos bizatik meg; részére havi 100 frt javadalom állapittatván meg s az elnök-helyettes fölkérte, hogy a titkár és az előadó ig.-tanácsos munka-körének beosztását velük megállapítsa s az irodai ügyvitel formáira nézve javaslatot készítsenek; a titkártól és az előadó:úl elvárván, továbbá, hogy a május 1-sejével életbe léptetendő ez új ügy-beosztás első hava alatt szerzendő tapasztalatokhoz képest, a kezelő és irodai személyzet körében netalán szükséges változtatások iránt előterjesztést tegyenek, kilátás levén arra, hogy az így megváltóztatott munka-rend mellett egy munkaerő megtakarítható lesz; kimondatván egyszersmind, hogy ez új intézkedések fedezeti részének az eddigi költségvetés keretét túlhaladnia, nem szabad.

T olvasóink emlékezhettek, hogy annak idején, a midőn az Ig.-Tanács a zilahi egyházközség templom-építési ügyét tárgyalta s a hiveknek az áldozatra valóban

nemes készséggel vállalt kötelezettsége ellenében részint kedvezményes, részint rendes kamatu kölcsönt szavazott meg, a fedezeti tételek sorában szerepelt kamatozó tőke-kint s tovább is folyó évi járulékkint az u. n. must-bér alap és rovatal, mely eddig az ottani kollegium alapítványi javadalma volt az egyház részéről, s melynek egyik 344 frtos részét az egyházközség már néhány éve megszüntette, a javadalmazott tanár halálával, másik 252 frtos részének elvonását pedig arra az időre mondotta ki, a midőn az ezl. élvező s most nyngdijas tanár halála bekövetkezik. Az Ig.-Tanács akkor, ez alapítványi kérdés nem állván tisztázottan előtte s a kollegium sem tévén még meg nyilatkozatát, a fedezet ez ágát függőben tartotta s útasította mindkét félt nyilatkozata megtételére, a mi megtörténvén: az egyházközség e régmúltban tett alapítványa történetét előadja és különösen régebbi nyilatkozataira hivatkozva, azt igyekszik kimutatni, hogy az alapítvány feltételes volt; nevezetesen, hogy mindig bizonyos tanár személyéhez volt fűzve; hogy az illető tanárok kijelölésére fön volt tartva az egyház joga; hogy az illető javadalmazott tanárok papi szolgálatokat is kötelesek voltak teljesíteni s miután a közelmúltban elhalt javadalmazott tanár halálával az egyik javadalmat tényleg megszüntették, sőt régebben egy izben s néhány évig, még az illető tanár életében is megtagadták; továbbá, miután a javadalmazott tanárok újabb időben nem az egyház kijelölése alapján választattak, sem papi szolgálatokat nem teljesítettek; s miután végre a kollegium állam-segélyt élvezvén, ez egyházi segélyt nélkülözheti, míg az egyház súlyos templom-építési terhei mellett nem hordozhatja, a már megszüntetett javadalom kiszolgáltatása alól már most, a másiké alól pedig a javadalmazott halálától fogva kívánja magát föloldoztatni. A kollegium, ezzel szemben, hivatkozik az egyházközség tanácsának 1855-ben hozott határozatára, melylyel a jelzett javadalom kiszolgáltatására örök időkre és a tanoda bármely fejlettségre jutása esetére is kötelezte magát, és pedig nem személyhez kötötte, hanem a kollegium illető kathedrái javára s kikötve ugyan a kijelölés jogát, a mit azonban az akkori főhatóság, a főkonsistorium, mint törvénybe ütközőt el nem fogadott s a mire nézve aztán az egyházközség tanácsa azt jelentette ki, hogy e kérdést majdan az egyházi közgyűlésben fogja tárgyalatni, addig is kérvén a főkonsistoriumot, hogy a tanár-választásnál, (mint a fölterjesztés mondja: kinevezésnél) ha találkozik ott-vidéki alkalmas egyén, adjon az ilyennek előnyt, hogy azonban a jelzett közgyűlés megtartatott volna, annak semmi nyoma. Ig.-Tanácsunk az ügyiratok és előzmények alapján meggyőződött, hogy a kollegiumnak ez 596 frtos évi javadalomhoz minden kérdésen felül álló joga van s egyszersmind konstata, hogy ez évjáradék az állam-segély ügyében megállapított szerződés tervezett szövegében, az egyház képviselőjének jelenlétében és hozzájárulásával, számításba vétetett. Tudja Ig.-Tanácsunk másfelől azt is, hogy az egyházközség tagjai templom-építési költségeik fedezésére, majdnem pél-

dátlan buzgósággal, szokatlan nagy terhek hosszú időn át való hordozására vállalkoztak, s megfontolva, hogy az egyházközség a kollegiumot áldozatával oly időkhben támogatta, a midőn ennek létele forgott kockán: mindezeknél fogva, nemcsak a rideg jog, hanem a méltányosság szempontjából is kívánja a kérdést megoldásra juttatni. Épen ezért, még egyszer föl hívja mindkét testületet, hogy az ügyet vegyék újabb tanácskozás alá s a testvéri szeretet parancsolataihoz képest, igyekezzenek közös megállapodásra jutni, hogy ne kelljen Ig.-Tanácsunknak a hatalom szavával vágni ketté a csomót.

A sz.-udvarhelyi kántori laknak a róm. kath. egyházkerület által 6000 frton való megvétele ügyében a berendelt adatok beérkezvén: a szerződés véglegesen ratifikáltatik.

M.-Bergenyé kántori telkének szomszédjában fekv ője kibővítésére 400 frton egy belsőt vásárolván az Ig.-Tanács helybehagyja a szerződést

A zilahi kollegium volt pénztárnoka ellen megállapított likvidum az elmarasztalt egy lefoglalt telkével teljesen törlesztve levén; a további zárlat föloldatik.

A pitești egyházközség phylloxerától fenyegetett szőlőjének 5000 frankon leendő eladása már korábban engedélyezve volt, de akkor a vásár megköthető nem volt; utóbb az egyházközség papi belső telkén egy két bolthól s egy lakrészből álló bérházat kívánt emeltetni, kölesönpénzzel; most egy építész-vállalkozó a szőlő tulajdonába leendő átbocsátásáért kész a jelzett bérházat a bemutatott terv és a műszaki előadó által 9954 frankban megállapított költségvetés szerint fölépíteni. Az Ig.-Tanács e kedvező ajánlatot elfogadja.

A zilahi kollegium egy szülőivel Budapestről időközben átköltözött III. osztályu növendék magántanulóként való fölvetelére engedélyt kér. Az engedély megadatik.

A sz.-dobokamegyei közigazgatási bizottság, egy (fegyelmi kereset alatt álló fölfüggesztett) kántor-tanítónk nem egészen jól föl fogott esetéből kiindulva, kéri, hogy jövőre a hatáskörébe eső felekezeti tanítók állásuktól való fölfüggesztésének eseteit tudassuk vele is. A közigazgatási bizottságnak megiratik, hogy a törvény szerint a felekezet csakis akkor köteles a politikai hatóságnak jelentést tenni, ha a tanítói állástól való elmozdításra szóló ítélet jogerőssé vált, mindaddig egyedül a felekezetet illetvén az autonomikus belkörü intézkedés.

Ig. Tanácsunk korábban megkérvén a közoktatásügyi miniszter urat, hogy útasítsa alantas hatóságait a felekezeti népiskoláink hiányaira vonatkozó adatainknak velünk is leendő közlésére; most több közig. bizottság és tanfelügyelő egyes népiskoláinkra nézve megjegyzéseket közöl. Az illető egyházközségek felelet-tételre útasítatnak.

A közoktatásügyi miniszter ur kéri Ig.-Tanácsunkat a balázsfalvi ref. iskola helyiségének kibővítésére, ha kell, az EMKE-vel szövetkezve is. Ig.-Tanácsunk elvben rég kimondta ez iskola érdekében az Egyesülettel való

szövetkezést s most megsürgeti az esperesnél az ügy ott helyt elintézését és a jelentéstételt

Az sz.-ujvár-németi lévita nyugalomba kérezik, 100 frt nyugdíjjal. Miután a kérelmes előbb fegyelmi kereset alatt állott s bizonyos elszámolandói biztosított volta iránt az ügyiratok kellő felvilágosítást nem nyújtanak, előbb ez adatok rendelkeznek be.

Balázs István tetemes tüzkárt szenvedett türei pap aa soron kívüli állami segélyt kér, hét odaégett szarvasmarhája némi meglériképpen. Az Ig.-Tanács a f. évben kiosztásra kerülő államsegély terhére száz frt. rendkívüli segélyt szavaz meg. *É - n.*

Egyházmegyéinkből.

I.

Deési egyházmegye.

Deési ref. egyházmegyénk folyó évi március hó 17. és 18-ik napjain tartá Deésen, a szokott helyiségben, tavaszi közgyűlését. A gyűlést gyászistenisztelet előzte meg, melyet egyházmegyénk tarta néh. báró Kemény Gábor egyházkerületi legidősb főgondnok emlékére. Az ünnepély szónoka Irsai József, ördög-keresztúri pap a fia vala, ki a Pél. 10. 7. „Az igazak emlékezete áldott” szentirási hely alapján csinos és mindvégig feszült figyelemmel hallgatott emlékbeszédben rajzolja az elhunytnak, mint igaz sáfárnak életét, fáradhatatlan s önzetlen tevékenységét egyházunk, hazánk s nemzetünk iránt.

Templomozás után, a gyűlésterembe vonultunk, hol elnöklő esperesünk a gyűlés tagjait szívélyesen üdvözölve, a gyűlést megnyitotta. Ott láttuk világi gondnokaink közül br. Bánffy Ernő, Szarvadi Pál kir. tanácsos, alispán és Róth Pál e. m. gondnok urakat, kik, mint eddig, úgy ez alkalommal is, elismeréseméltó áldozatkészséggel, szakavatott tappintattal buzgolkodának egyházi közéletünk előbbrevitelén és felvirágoztatásán. Legelsőben, elnöklő esperes. a fia olvasta föl 1888-ik évi esperesi jelentését. Az egyházmegye szellemi és anyagi életében történt változások részletes és hív képeit ecsetelvén; a kegyelet hangján emlékezett meg néhai báró Bánffy Dániel egyházmegyei főgondnok elhunytáról és Rudolf trónörökös királyfi véletlen halálával magyar hazánkat és nemzetünket ért megmérhetetlen veszteségről. A könnyezésig való megindulás bangján mondott megemlékezés szavait a közgyűlés tagjai fennállva hallgatták. S a mint elborul lelke az elhunyt nagyok s jelesek fölötti bánatában, úgy, másrésztől a jövő látkepe mintegy biztatólag int feléje s örömmel constatalja, hogy az elhunyt nagyérdemű főgondnokunk helyébe, annak minden tekintetben örököse, méltó utóda, Báró Bánffy Ernő lépett néhai édesatyja dicső nyomdokába. Éljenzés zúgott föl ismételten akkor is, midőn az esperesi jelentés a múlt év őszén választott egyházmegyei új gondnok, gróf Bethlen Pál nevét említé. A közgyűlés az ügyesen és nagy gondnal szerkesztett esperesi jelentést teljertalmulag jegyzőkönyvre vétetni, határozta. Az egyházmegyei pénztár felállítására vonatkozó törvjavaslat kidolgozására bizottság küldetett ki.

Az esperesi jelentés után hosszabb vitára adott alkalmat a br. Bánffy Ernő főgondnokra történt előléptetése folytán megürült köztörvényszéki tagság betöltése; némelyek szerint, csak ez az egy, mások szerint pedig 3 világi tagnak megválasztása. Brevi manu elnöki megnevezés folytán, kikialtatik 3 új világi képviselő köztörvényszéki bírónak. De többen tévedést konstatalván, csak egy üres hely létezését állították. Természetesen s önkint jött a kétkezdés eloszlására a kérdés: „hol van a jegyzőkönyv; mit mond a múlt őszi tisztviselő újításról?”

Fine-finale, e sorok írója indítványt jelentett be a 3 utóbbi évi jegyzőkönyvnek minden közgyűlésre leendő behozatala iránt.

Az ujon kinevezett bírák, a humor jóízű hangján tiltakoztak ily rögtöni elmozdításuk ellen; tehát, ki kelle mondani, hogy ez ügy függőben hagyatik jövő közgyűlésig, mikorra elhozandó a közgyűlési jegyzőkönyv s abból kitűnik a múlt választás mibenléte is. Az élénk és hangulatteljes vitában oroslánrészt vettek egyházmegyénk ujonválasztott világi derék képviselői, kiknek egyházi köztűgyeink iránti érdekeltségénél csak nemes és szép lelkők szeretete nagyobb, mely a nagy apostol szavai szerint „mindent eltűr, mindent elfedez”. A disputa hevében gyorsan telt az idő; d. u. 1/2 órakor testületileg közehédre mentünk az Európa szálloda nagy éttermébe, holott is dúsan terített asztal mellé ülve, élveztük gróf Bethlen Pál egyházmegyei új gondnokunk vendégszerető szívességét, ki, mindnyájunk legőszintébb sajnálatára, gyűlésünk személyesen jelen nem leheté.

Közehéd után egyházmegyei házassági törvényszék tartott. Ezután az e. m. pénztárnok a fia olvasta föl a magyar orsz. ref. közalap bevallási íveire vonatkozó részletes észrevételeit. Több, kisebb-nagyobb fontosságú ügyek letárgyalása után „Papi Értekezletté.. alakultunk, melyen egy bíráló és egy felolvasó tagtársunk érdekes és tanulságos eszmecserére szolgáltatott bő anyagot, hogy másnap megújult erővel kezdjünk a segély-kérvények és ezzel kapcsolatosan a méltóságos áll. Ig. Tanács 215 1889. sz. leirata tárgyalásához.

Hétfőn, márc. 18-án, délelőtt 9 órakor megnyitattván a gyűlés, legelsőben is felolvastattott az idézett ig. tanácsi leirat, mely szerint jövőre csak oly egyházközségek segélyeztetnek és csakis oly személyi, vagy dologi segély-járandóságok szavaztatnak meg, melyeknek, mint 5% kamatjárandóságnak megfelelő 20-ros tőke összegét az illető javadalmazottak 32 évi időtartam alatt 1 1/2 % -kal való befizetés által előállítandják. Ezen elvi határozat szem elől tartásával, megkezdődtek az egyes egyházak és személyi járandóságok iránt beadott segély-kérvények tárgyalása. Igen sok időt vett igénybe és lassította a tárgyalás menetét, ha szabad úgy kifejeznem, a rendszertelenség, mely szerint a segély-kérvények, a helyett, hogy a dolog természetéből kifolyólag, már a gyűlés kezdetén kinevezendő, u. n. kérvényi bizottság által elé lettek volna készítve, csak úgy prima vista lettek előadva, mielőtt az lett, hogy a különböző kérvényező és kérvényeik helyi körülményeivel, viszonyokkal ismeretlen gyűlési tagok, érdemileg nem igen szólhattak a kérvények tárgyalásához. Mindazáltal a kérvények, különösen a rendszeresített segély-járandóságok kiutalása iránt beadottak mindenike mellé oda lévén csatolva a múltos Ig. Tanács leirata értelmében a vagyoni állapotról szóló nyilatkozat és az illető egyházközség évi előirányzata: így a segély-kérvények, az égetőbb szükség és méltányosság szempontjából elhírálva s főképp a minden egyes kérvényező vagyoni állapotát és körülményeit legapróbb részletekig jól ismerő nt. esperesünk irányadó véleményes javaslata meghallgatásával terjesztettek föl.

A gyűlés mindvégig a legnagyobb érdekeltséggel folyt s a tárgysorozat kimerítése után, az indítványok rendjén, Márkus János megyei tiszti ügyész, e. m. világi képviselő a fia adta be az ezután tartandó közgyűlések mikénti egybehívására és a tanácskozás megkönnyítésére célzó szakavatott, praktikus indítványát. Az indítvány teljertalmulag elfogadtattott és jegyzőkönyvre vétetni határozottatott. Ugyisintén határozottatott azon indítványa tudósítónak, hogy az egyházmegyei tanács és egyházmegyei közgyűlési bekezdött jegyzőkönyvek három utóbbi évről mindig hozassanak be a közgyűlésekre.

Ezzel a tanácskozás véget ért s a közgyűlés szétoszlott.

Miklós J.

II.

Az enyedi egyházmegye.

Rendkívüli közgyűlésre hívta össze esperesünk a gyűlés tagjait, márc. 25-re, Felvincre, de a gyűlés képén nem látszott a rendkívűlség, mert tekintve a résztvevők nagy számát, bármely rendes gyűlésnek beillett.

Hogy pedig a közelből és távolból oly számosan se-reglének össze, érthetővé teszi ezt ama tárgyak fontosságára, melyek az egyházmegyei tanács előkészítése után, e gyűlésen nyertek végleges elintéztést. A tárgyakat előkészítő egyházmegyei tanács ülése Ar.-Polyánban lett megtartva március 11-én, holott az egyházkerületi közgyűlés 37. és 52. jegyzőkönyvi számai alatt foglaltak képezték tanácskozás tárgyát. E tanácskozás kifolyásaképp hallottuk ama javaslatot, melyet egyházmegyénk jegyzője olvasott fel a gyűlés színe előtt, a mely javaslat aztán pár hozzá szólás és csekélyebb jelentőségű módosítás után el is lett fogadva.

Az egyházkerületi gyűlés, mint általánosan tudva van, a 37. sz. a. az egyházmegyei pénztárak felállítását rendeli el. az 52. sz. a. pedig kimondja, hogy a segélyek után, újabb lőkeképzés szempontjából $1\frac{1}{2}$ % fizetendő; meghagyván a 37. sz. alatti határozatában, az egyházmegyének a jogot az egyházak vagyoni szerinti osztályozására. Most, már hát csak a kivétel marad hátra, de hátrán elhagyhatáram vala az előbb a kivétel szó előtt a „csak” szócskát, mert korántsem kicsiny dolog valamely határozatnak, új intézménynek kivétele, életbe léptetése, úgy, hogy az köztet-esséssel találkozunk. Egyházmegyénk közgyűlése a már említett javaslat szerint, az I-ső osztályba 5, a II-ikba 7, a III-ba 8 és a IV-be 12 egyházat sorozta, mely egyházak fizetvén a szerint, a melyik osztályba soroztattak, a 15, 10, 7, illetve 5 forintot, bejön az egyházkerületileg előirányzott 281 frt, mely összeg aztán a megszabott % szerint képezendő az esperesi, illetve, számvevői fizetés jó részét. Ugy de, az egyházmegyének még másnemű szükségletei is lévén, mint a milyenek a képezde-fentartás. egyházmegyei pénztáros honorariuma, viatikumok, stb. kénytelen volt közgyűlésünk, az egyházakra, osztályzatuk szerint, még 10, 6, 4, 2 forintnak beszoalgtatását is elrendelni. E fizetendőségek, bizony, egyházmegyénkben nagyobb terheket rónak egyházainkra, mint mekkorát ez ideig hordozának azok: de, tekintve e fizetni valók szükségességét és a megállapított helyes arányt, hiszem, hogy ez új módszerrel is teljesen meg fognak barátkozni egyházaink.

Főntebbi megállapodással együtt, az is el lett határozva, hogy egyházmegyénkben a direktori és pénztárosi állás egyesíttessék, s a pénztárosnak, ez idő szerint, honorariuma 25 forintban állapítottat meg. Egyszersmind, az esperesi és számvevői fizetés kiegészítése is elhatározottat az 1888 éven kezdődőleg.

Azután, az egyházkerületi közgyűlés 52. sz. a. hozott határozata lett tudomásul véve, s az itt elhatározott $1\frac{1}{2}$ % melletti visszafizetés föltétele mellett lettek felajánlva a segélyezendő egyházak és egyházi személyek a segélyezésre.

Ily módon kérnek segélyt az államsegély, Baldácsi-alap, vagy házi pénztárból: Csúcs-Koppánd lelkészi fizetésre, 100 frtot, Torockó-Sztyörgy paptanító állomásra, az eddigi 100 frt helyett 200 frtot. Túrú egyház, lelkészi fizetésre 100 frtot, Péter Antal 100 frtot, Péter István 60 frtot, Moore Károly 100 frt, Sükösd Ferenc 100 frtot, Miklósi József 100 frtot, Pap István 100 frtot. Építésre: Kapud 300 frtot, Lőrincréve 100 frtot, Miriszló 100 frtot, Felenyed 200 frtot, Gombás 100 frtot; a régi segélyzetek közül Kapud, Lőrincréve, Gombás ez új mód szerinti segélyezésre továbbra is fel lettek ajánlva.

Az egyházmegyei tanács jelentése szerint, a számadások,

pár egyház kivételével, minden egyházból bejöttek, melyek közül egy pár vissza lett útasítva ugyan újból való kiállítás végett, de a legtöbb helybehagyatott.

Miután a házassági törvényszék is megtartotta rövid ülését, d. u. 2 órakor véget ért gyűlésünk, melyből kiki azou meggyőződéssel távozhatott, hogy míg egyházmegyénk ügyeit oly előjárók vezetik, mint a mostaniak, addig az csak nyereségről-nyereségre haladhat.

Jancsó Lajos.

Papi értekezletek.

A marosi egyházmegyéből

I.

Egyházmegyénk Papi Értekezletének küllő menti fiókköre f. hó 1-én tartotta meg tavaszi összejövetelét, Gyalakután. A gyűlést istentisztelet előzte meg, melyen rövid könyörgés után, Molnár Lajos, harasztkereki ref. lelkész mondott egyházi beszédet. Az ő régi templom nem tudta befogadni a buzgó hivek seregét. Mert összegyülekezett nemcsak a község kicsinye-nagyja, hanem a vidék lakossága is tömött csoportokban. És pedig nemcsak a nép, de az intelligencia is, igen szép számmal, még Küküllő- és Udvarhelymegyék közelebb eső vidékeiről is. A kebel legmélyebb meghatottsággal hagytuk el istennek házáat, melyet fozozott a fiatal új tanító vezetése alatt az iskolás gyerekek kettős hangu meglepően szép éneke. Az új tanító pályájának kezdete szép reményekre jogosít.

Az érdeklődők serege az iskola-terembe is elkísért, hol Madaras János, szövérdi ref. lelkész, fiókköri elnök, egy igen talpraesett beszéddel nyitotta meg a gyűlést. Megnyitó beszédében előadván, hogy miért kellett a gyűlést, a tervezett időről, márc. 15-ikéről elhalasztani, rámutat általánosan az egyházi, társadalmi és politikai viszonyokra, s azokban nem sok vigasztalót talál; felhívja hát a gyűlés minden tagját, hogy valódi krisztusi szeretettel és buzgósággal szolgálja az evangélium igazságát; mert csak abban találhatunk megváltást. A szép, magvas beszédet lelkesülten megénekeztük. Utána Nagy György, abodi lelkész, olvasott igen szépen és nagy gonddal kidolgozott értekezést, címe volt „A személyes isten.” Igen ügyesen ismertette az isten-fogalom fejlődését a Krisztus előtti időtől elkezdve, s az erősségeket, melyeket isten létére felhoztak, s hogy a deistikus, pantheistikus stb. világnézetlen át miként fejlődött ki a valódi keresztényen isten-fogalom, úgy a mint Jézus Krisztusban elérte legmagasabb fejlődési fokát. Okoskodásában, bevezetésében sok olvasottság, és szigoru logikai rend nyilatkozik, s kiérzik a Láng Henrik iskolájának hatása, az ő meleg vallásosságával.

Utána Kövér András, kibédi lelkész aa. tartott biblia-magyarázatot I. Móz. 1. része felett, népszerűen, úgy a mint ő hivei előtt szokta tenni. Nemcsak nagy érdekeltséggel hallgattuk meg, hanem valósággal sok tanuságot merítettünk előadásából, hogy miként lehet a legnehezebb textusból kivenni a benne rejlő igazságot, s azt a nép előtt felfoghatóvá tenni. Előadását a számtalan, még a nyitott iskola ajtó előtt is tömötten összeverődött székely atyafi is a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta. Azután Simon Elek, vadasdi ref. lelkész, tett egy pár indítványt; de a melyek rendkívül fontosak, s előre való készület és bővebb utángondolással nélkül igen nehezen voltak eldönthetők, s ezért indítványozó megbizott, hogy a jövő gyűlésre formulázva és részletes indokolással terjeszse elé. A jövő gyűlés, minthogy közbejön az egyházkerületi közgyűlés, megtartása őszre marad, s Vajában reformáció évfordulóján tartjuk meg.

Azután; Bogdán, József, helybeli lelkész, vendégszerető asztalához gyűltünk össze, hol vidám felköszöntőkkel igyekeztünk fűszerezni összejövetelünket, természetesen, megemlékezve első sorban egyházunk vezető férfiairól, különösen fáradhatatlan püspökünkről és arról, a ki életre hívta a Papi Értekezleteket, e lapok igen tisztelt szerkesztőjéről. De még itt sem maradt el a tanulságos eszmec-ere: mert megbeszéltünk egyes, egyik vagy másik életében előfordult nevezetesebb eseményeket, a gyakorlati lelkészet teréről, s bővítettük tapasztalatainkat. Végül szétoszlottunk nemcsak egy szép nap emlékével, hanem tapasztalatokban és ismeretekben gazdagodva.

T—f.

II.

A marosi ref. egyházmegye Papi Értekezletének bekecsalyi-fiókköre márc. 15-én értekezletet tartott Ny. Szeredában. Az értekezletet templomi isteni tisztelet előzte meg, hol elnök, Szász Károly, szeredai pap mondott a nap emlékéhez alkalmazott buzgó imát, utána Staudner Mátyás, bööi pap, egyházi beszédet.

Az isteni tisztelet díszét emelte helybeli kántor-tanító, Szabó Lajos által vezetett székely-dalárda összhangzatos éne-

ke. Jól esett látnunk a közönség részéről a meleg érdeklődést: ott volt felekezeti különbség nélkül nemcsak a kis mezőváros közönsége, hanem a vidékről, szomszéd falvakból is sokan.

Mintegy olvasni lehetett az arcokon, hogy mindenki felemelő érzéssel távozik ez isteni tiszteletről és helybelygást mond Értekezletünk azon határozatának, hogy mindig isteni tisztelettel kezdjük meg.

Templomból kijöve, az iskolaház helyiségébe vonultunk, meghallgatni Jánosi György, tompai pap értekezését a válóperek körüli eljárásról. Értekező, mint egyházi ügyvéd, gazdag tapasztalatait összeállítva, főleg az ifju papokra nézve sok tanulságost olvasott fel. Értekezése ajánlatott központi felolvasásra is.

A jövő gyűlés megtartásának helyétől és idejétől Selye, október 31-ike, tüzetvén ki, hol imát Szász Károly, elnök, alkalmi egyházi beszédet alólírott. értekezést Kövendi Kálmán, torboszlói pap fog tartani, értekezletünk Szász Károly szíves vendégszerető házánál elköltött ebéd után eloszlott. Toászt nem volt. (Csodálatos! Szerk.)

Lőrinci Lajos.

T Á R C A.

Nagypénteken.

Halál, halál! A kintől elborult
Az isten-ember tiszta homloka.
Egy nagy sohajtás az egész világ,
Egy nagy terítő lett a Galgota.
A bűn kacagja átkozott művét;
De mig ujongva, suttog szerteszt,
Dícsény verődik a fényes keresztre;
Szellemlad küldi messi énekét:
„Hozsánna néked, Eszme!”

Őrütl beszéd, hiu önáltatás,
Hogy láncra vert rab lett a gondolat;
A kétkedésnek nincs többé szava,
Örök pecsét a véres áldozat!
Áttörte büszkén börtöne falát,
A végtelent merészen hatja át.
Csupán a test hal el, de megkövezve,
Az első martyr zengi végszavát:
„Hozsánna néked, Eszme!”

El nem tiporja földi hatalom;
A máglyaláng azt meg nem égeti.
Nérók hadát elsöpri az idő,
De örök élet adatott neki!
Sok szent vitéze holtan elterül,
Ő gyűjt, hevit legyőzhetetlenül;
Szent tisztaságban és meg nem sebezve,
A vérözönből újra felmerül:
„Hozsánna néked, Eszme!”

A földi isten, ki királyt szentelt,
És megalázott sok királyi főt,
A nap sáppadt bár fényes bitorán,
Oly törpe lett egy szerzetes előtt!
S ki szent hitéért fegyvert is foga,
Mosolygva szól, hár vézrik homloka,
„A dárda éle azt át nem szegezte!
Testem megölted, a lelket soha!
Hozsánna néked, Eszme!”

És ujra zúgni kezd a messzeség.
Lelkem a tenger morajába vesz.
Lázadt viharban, vad hullám felett
A rengő gályán száz rabkéz evez.
Már ég az arc, ha szemét fölveti,
Sulyos bilincset büszkén csörgeti,
Mert az ő rabja nincs megbélyegezve,
Örök dicsőség osztályrész neki.
„Hozsánna néked, Eszme!”

Oh, drága nap, a melyért annyinak
Hullott ki vére, tört meg élete;
Jövel, jövel hát! Hozd el sugarad,
Lelki szabadság öröm-ünnepe!
Hogy millió szív egykint hatva át
Egy érzelemtől, zengje szent dalát
Mély áhitattal, buzgón örvendezve,
Túl zengve a zúgó vihar szavát:
„Hozsánna néked, Eszme!”

Szabó Jenő.

Folytatás az 1/2 iv mellékleten.

Adalékok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéhez.

I.

*Bocskai István levele Apafi Mihály erd. fejedelemhez.
Kelt Parnon, 1665. november. 30-án.*

Celsissime Princeps Domine Domine mihi gratiosissime.
Humilium servitorum meorum in gratiam Celsitudinis vestrae demissam subjectionem. Az Ur Isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen hogy megáldja, szívem szerént kívánom.

Kegyelmes uram, Nagyságod méltóságos levelét nagy alázatosággal vöttem; hogy nagyságod róllam jóakaró alázatos szolgáljáról el nem feledkezett, hanem méltóságos levele által ez mostani alkalmatossággal is meglátogatott, az Ur Isten Nagyságodat áldja meg érette, birodalmát terjeszse, országolásában sok számu esztendőig jó egészségben tartsa és éltesse.

Kegyelmes Uram, én is megindultam vala az elmúlt napokban Palatinus uramtól ő Nagyságától pref. ígált termi) usra Kassára, hogy a közjóban s kiválképpen Evange (Ilica Religi)onknak szabadságunknak megbántódásiban több böcsü(letes) rendekkel együtt collaborálván, ha mi jót végezhettünk volna, de az Ur Isten sullyos látogatásit bocsátván utamban reám, oda nem meheték, s mind az időtől fogván is szegény atyámfival együtt nyomoruságink miatt az ágy fenekét nyomom; ha szintén bemehettem volna is azon gytlésben, úgy látom, csak annyi szaporája lött volna, az mint most vagyon; kiben mit végeztenek s minémi dolgok agitáltattanak, az includált actákból bölcsen eszében veheti Nagyságod. Kegyelmes uram.

Kibez képest Nagyságodat, mint Kegyelmes Uramat alázatosan kérem, legyen méltó tekintetű Nagyságodnak eme az mi Evangelica Religión lévő szegény megnyomorodott nemzetünkre is, és jó tanács adásával legeltessen bennünket, s mit kellessék tovább cselekednünk, ha ő Felségétől resoluti-ónk jün, az ő Felsége hűségében is megmaradhassunk, Nagyságod abbeli kegyelmes jó akarátját alázatosan igyekezem megszolgálni, s Isten is megáldja Nagyságodat érette, kívánván, hogy Isten Nagyságodat éltesse jó egészségben kereszttyén hazánk s nemzetünk oltalmazására s megmaradására. Datum in Parno, die ultima Novembris, Anno 1665

Ejusdem Celsitudinis Vestrae Principalis

Humillimus Servus

Stephanus Bocskay m. p.

Kivül: Celsissimo Principi Domino Dno Michaeli Apaffy, Dei gratia Principi Transylvaniae. partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino Dno mihi gratiosissimo.

Eredetije az Erd. Muzeum kéziratárában (e. h. XIV köt.)

II.

*Bocskai István levele Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez.
Kelt Szerdahelyen, 1666. febr. 6-án.*

Celsissime Princeps Domine Dne gratiosissime!

Humilium servitorum meorum in gratiam Celsitudinis

Principalis Vestrae demissam subjectionem. Az Ur Isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen hogy megáldja, szívem szerént kívánom.

Alkalmatosságom lévén, nem akarám elmulasztanom Kegyelmes Uram, hogy Nagyságodat (ha magam személyében nem is most) levelem által meg ne látogassam. Kívánván Istentől, ez levelem találhassa szerencsés jó egészségben Nagyságodat. Én még Kegyelmes Uram az gonosz köszvényből ki nem gyógyulhaték, már ugyan alkalmas ideje, hogy lábomra nem bocsátott; vala ugyan olyan szándékom, hogy az kassai consultatióra elmenvén s onnan Palatinus uramtól elkéredzván, az Nagyságod látogatására, szolgálatjára s udvarlására bemmenjek, de a consultatióra sem meheték az megirt hitván nyavalyám miatt, s így az Nagyságod szolgálatjára való menetelom is ez úttal meggátoltatott. Kérve alázatosan Nagyságodat engemet tartson igaz alázatos szolgáljának, s parancsoljon, ha miben elégségesnek itil Nagyságod lenni, maradok mind fottigian Nagyságod engedelmes jóakaró szolgálja, kívánom, hogy Isten Nagyságodat kereszttyén hazánk s nemzetünk megmaradására éltesse sok esztendőig jó egészségben. Datum in Szerdahely, die 6 Mensis Febr. Anno 1666.

Ejusdem Celsissimae Principalis Vestrae

Servus humilimus

Stephanus Bocskay m. p.

Kivül: Celsissime Principi Domino Dno Michaeli Apaffy, Dei gratia Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Dno mihi gratiosissimo.

Eredetije az Erd. Muz. kéziratárában (e. h. XIV köt.)

Közli Szabó Károly.

(Folytatása következik.)

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság.

I.

Felhívás a magyarországi protestáns írókhoz.

A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” folyó évi márcus 24-én megalakult; bekövetkezett immár a cselekvés, a tervszerű és öntudatos komoly munkának ideje.

Alapszabályaink általánosságban körvonalozzák a célt, mely felé haladnunk, és a feladatot, melyet megoldanunk kell. Ki ne ohajtaná, tehetségéhez képest, előmozdítani a hazai protestáns tudományos irodalmat, mely eddig jó formán parlagon hevert, ki ne érezné szükségét, első sorban, a hazai protestáns egyháztörténelem művelésének, melynek lapjai annyi lélekemelő és lelkesítő jelenetekkel bővülködnek, és mely mindenkor az igazság világitó fátylaja és egyházi életünk mestere leszen; ki ne karná az erkölcsi és vallásos irányu közhasznu olvasmányokat nyújtani népünknek, mely protestáns szellemű olvasmányokhoz alig juthat, sőt gyakran rossz szellemű és lelketölő művek olvasására van utalva?

Bizonyára, mindenki helyeselni fogja a törekvést, hogy ezen segítve legyen. De hogyan és mily úton induljunk el, hogy a kitzöit célt minél előbb elérhessük? Mivel kezdjük a munkát addig is, míg anyagilag megerősödünk? Sok a teendő minden téren. Hogy munkánkban rend és helyes irány legyen; hogy írók és olvasók tisztában legyenek arra nézve,

mit várhatnak ez új Társaság működésétől, mindjárt első éveiben. Szükségesnek látszik, hogy erre nézve némi tájékoztatást nyújtsunk.

Abból az elvből indulva ki, hogy a ki sokat markol, keveset szorít, nem tartjuk lehetőnek, hogy társaságunk egyszerre sokféle kiadvánnyal kezdje munkáját. Egyelőre elég lesz, sőt anyagi erőnket tekintve, csak is az lehetséges, hogy az alapszabályok 25. §-nak 1-ső és 3-ik pontjaiban megjelölt kiadványokkal induljunk meg: tehát, az évnegyedenként megjelenendő folyóirattal, a „Protestáns Szemlével”, melyben 1) a protestáns egyházi és iskolai élettel összefüggő egyház-társadalmi, egyházjogi, egyháztörténelmi és magasabb vallásbölcseleti értekezések; szóval, a vallásos és tudományos élet minden mozzanatára kiterjeszkedő részben a külföldi protestáns tudományos mozgalmakat is figyelemmel kísérvő tanulmányok, cikkek és bírálatok fognak megjelenni; 2) olyan kidolgozott egyháztörténelmi eredeti monografiák fognak kiadatni, melyek a prot. egyház mu tjára, egy-egy korszakára, vagy kiválóbb egyéneire új világosságot derítenek, tudásunkat ezzel az egyház iránti szeretetünket is gyarapítani fogják.

Ehhez képest, első sorban, csak oly művek adhatók ki, melyek tudományos színvonalon tartva, a művelt nagy közönség igényeihez vannak szabva; de nem az úgy nevezett szaktudósok modorában írva. Protestáns szelleműek annyiban, a mennyiben Krisztus szellemében a szabad tudományos kutatás eredményei, és csupán az igazságot derítik fel, minden irányzatot ferdtetés és mellékcélok nélkül. Valamint a reformáció nem új tant hirdetett, hanem az ősi eredeti keresztyénség szellemét állította vissza, úgy a magyar protestáns irodalmi társaság is nem valami különleges új tudományos irányt, hanem általában az igazságot ezzel egyszermind a hazai, nemzeti tudományosságot kívánja előmozdítani. Az igazi tudomány nem jöhet ellenkezésbe sem a keresztyénséggel, sem a tudományok egyetemességével. Nem akarunk az irányzatok katolikus történelemmel, bölcészettel, jogi, vagy társadalmi tanokkal, szintoly irányzatot protestáns történelmet, bölcészetet, stb. állítani szembe, hanem bár protestáns szelleműtől áthatva, akarjuk a történelmi, bölcészeti, társadalmi, stb. tudományt, az igazság őszinte keresésével, de elfogulatlanul tárgyilagosan művelni. Mert, meg vagyunk győződve, hogy mint a keresztyénségnek, úgy a protestánsizmusnak sincs oka félni a teljes igazságtól: sőt ügyének az igazság elfogulatlan őszinte keresése telheti teendit a legjobb szolgálatot.

Ezek a szempontok fognak bennünket vezérelni munkálkodásunkban. Ezeknek szemmel tartására kérjük mindazokat, a kik társaságunkat szellemi munkájukkal támogatni kívánják.

A vallás-erkölcsi népies történelmi iratok és az emlékek (Monumenták) kiadását egyelőre el kell halasztanunk, vagy legalább függőben kell tartanunk; nem azért, mintha azoknak fontosságát és szükséges voltát nem éreznők, hanem egyedül csak azért, mert még miucs kellőleg biztosítva a rendszer és szakadatlan kiadásra szükséges anyagi erő. Reméljük, azonban, hogy protestáns értelmiségünk lelkes buzgalma és áldozatkészsége ezen nem sokára segíteni fog, és akkor aztán az alapszabályilag körvonalozott feladatot minden nehézség nélkül megoldhatjuk.

Föl, tehát, a munkára! Mutassuk meg, hogy a régóta vajdó Protestáns Irodalmi Társaság megértette a haladó kor intő szövegét; mutassuk meg, hogy a mit a multnak kedvezőtlen körülményei miatt apáink meg nem tehettek, azt a kedvezőbb jelenkor fiai vállvetett munkával, a jövőben vetett reménnyel és igazi vallásos lelkesedéssel meg fogják valószínűsíteni. Egy szebb jövőnek hajnala derült éghozzatunkon.

Használjuk tel a világosság napjait; szilárdítsuk meg a jövő fejlődésének biztos alapját: dolgozzunk!

Budapest, 1889 évi ápril hóban.

Szász Károly,
elnök.

Zsilinszky Mihály,
titkár és szerkesztő

II.

Kérelem.

Mint hogy a Magyar Prot. Irodalmi Társaság tényleg megkezdette működését s a kiadványok első fizeteli még ez év folyamán ki fognak adatni és az illető tagoknak megküldetni tisztelettel kérem mindazokat, a kik társulatunk ügye iránt érdeklődnek, hogy tudósításukat, illetve, alapítványaik első évi kamatait alólirithoz minél előbb beküldeni sziveskedjenek. Budapest. (VIII. Szentkirályi utca 30.) 1889. ápril 30.

Zsilinszky Mihály,
titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Lapunk, a föltámadásnak, az új, az örökéletnek megszentelt innepével majdnem egyszerre köszönt be a csendes, zajtalan hajlékokba, hol mindenek felett zeng az úr dicsősége, és a honnan, mint a napból a sugár, ki kell hogy áradjon az örökkévaló szeretetnek és boldogító hitnek ama jótékony melege, mely áld. vigasztal, erőt ad, lelkesít, és még az elmulandó élettel, a koporsóval szemben is így szól: halál, hol van a te diadalmaid! Az örökélet könyve mellett bizonyít a természet kijelentése: a tavasz pompája, az enyhe lég, az illat, a mezők bársonya, az egész mindenség, mely „Halleluja” himnuszban hajlik meg a teremő kifogyhatatlan, végére mehetetlen bölcsessége, jósága előtt. E szent ünnepen egyesül az ég a földdel Óh, éreztétek szívetökben a magasztos harmóniát, hogy megszentelődjeteek általa! Boldog innepet!

= Adakozás. Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. a kolozsvári főtéren levő és jelentékeny műbeccsel bíró róm. kath. torony ablakainak stilszerű restaurálásának költségeire 50 forint adományozott. Nem akarjuk ez adomány fontosságát és becsét dombra verni, csak jelezni ohajtjuk, hogy miképpen értelmezik nálunk, az u. n. „rendszeres tévelygők”-nél, az áldozatkészség, a türelem és a keresztyén szeretet elvét és hogy az órállók miképpen szereznek érvényt a fölvilágosultság és szabadelvűség jelszavainak.

= Ismételten megemlékezünk a kolozsvári földművesek egyházi énekkaráról, mely eléggé nem méltányolható előhaladásról tesz bizonyosságot minden esztendőben; és eléggé nem dicsérhetők úgy a működő tagok, mint tanítójuk, külföldi magyar utcai kántor, t. Tóth Tamás, aa. Hivatásuknál, életmódjuknál fogva, arra vannak szorítva, hogy csak a téli estvéket fordíthatják e lélekemelő, és erkölcsi, vallásos, meg társadalmi és hazafias tekintetben is igen fontos és dicséretes foglalkozásra. Mentől kevesebb az idő, annál nagyobb a buzgóság, és ezzel karöltve járó szép eredmény. Valóságos lelki gyönyör, hallani a népnek ez egyszerű fiait, résztvéve az isteni tiszteleten, énekelni Dávid magasztos zsoltárait és felséges dicséreteinket, melyek kiegészítő részei kultuszunknak. Higgyétek meg, hogy a nép között e téren buzgalkodni, többet ér sok bölcsekedésnél és ha e tekintetben fáradtok, munkátok nem lesz hiában való. Nem tudjuk eléggé ajánlani, hogy a szép példát követni kell. A ki a nép szívet, erkölcsét nemesíti, fogékonyvá teszi a jóra: az valóban jóltevő; és a nép, mint a gyermek, mindig háládatos.

= A nagyszabenyi egyházmegyében az esperesi és jegyzői hivatalok üresedésbe jövén, az egyházmegyének márc. hó 21-én tartott közgyűlésében e hivatalok választás útján következőleg töltettek be: esperessé lett továbbra is nagy.

Kelecsényi Károly aa. jegyző lett tiszt. Nagy József, n.-szebeni lelkész aa. A kegyelemnek ura adja a maga áldását bőv mértékben a megválasztottakra, hogy sikerrel végezhesék azon fontos miszsióju egyházmegye felvirágoztatását!

= A tiszántúli ev. ref. egyházkerület, mely népességre és területre nézve a legnagyobb, közelebb kiadja Zoltai Lajos által készített és Révész Bálint, püspök által ajánlott térképét. Előfizetési ára 1 frt 50 kr. mely Debrecenbe, az „Ellenőr“ kiadóhivatalába küldendő, május 1-ig. A térképek fontosságát ma már senki sem képes elvitatni még egyházi tekintetben sem, ugyanazért melegen ajánljuk paptársaink és a tanító urak szives figyelmébe.

= Papválasztás. A deési egyházmegyében fekvő domokosi egyházközségben, a Besztercére eltávozott Kőpataki Gyulá helyébe, márc. 20-án, a hivek nagy többsége által megválasztott Kovács Gyula, kis-solymosi lelkész. Őszintén óhajtjuk, hogy e szép egyház, e nagyon is exponált helyen, megtalálta legyen a maga emberét. Azon a vidéken, hol az oláh tengerben, Lápos és Domokos, képezik a magyar oázist, egész emberre van szükség. Vessen számot magával, a helyzettel, és a céllal az, a ki oda teszi a lábát.

Éljen hivatásának. Legyen apostol, ha tud; próféta, ha mer; de ennél kisebb ne legyen, mert akkor elvész a nyáj és magára kárhozatot vett. Mi óhajtjuk a legjobbat; kívánjuk a legjobbat.

= Köszönet-nyilvánítás. A katonai ev. ref. egyházközségi felekezeti népiskola t. előjárósága nevében, a mlts. állandó Igazgató-Tanácsnak, az általa a jelzett népiskola számára közelebről kegyesen ajándékozott becses tankönyvekért és taneszközökért ezennel hálás köszönetet és köszönetemet nyilvánítom. Az iskolaszék nevében: Vétzy Dénes, katonai ev. ref. levita, isk. széki alelnök.

= Megjelent és hozzánk is beküldetett: Egyházi Beszédtek, írta Gulyás Benő, t. palkonyai, ev. ref. s.-lelkész. Ára 1 frt 30 kr. Miskolc. Lesz alkalmunk, hővebben is megismertetni e kötetet és örvideni fogunk. ha sok jót mondhatunk róla. Azonban, nekünk ugy tetszik, hogy az egyházi irodalomnak ez ága tán már is többet termel, mint a mennyire szüksége lenne. Lyrai költészetünkre gondolunk, holott mentől több kötet jelenik meg, annál selejtesebb. Teremtő istenem, hiszen, a világ nem mind zsenikből áll; és a fülemile mellett, a kis cinke is madár!

HIVATALOS RÉSZ.

965—1889.

KÖRRENDELET.

Minden egyházmegye esperesének és minden püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség. tt. Tanácsának.

A folyó évben tartott főt. egyetemes konvent, a földhitelezet által közölt s a segély kiosztása alapjáállett 1887. évi kimutatásból kellemetlenül értesült arról, hogy hiveinktől azon évben 20,000 frtot meghaladó összeggel kevesebb folyt be az országos közalapba, mint a megelőző évben, mely nagy különbözet oka részben abban található fel, hogy a hiveinkre kirótt tartozások mennyisége sokkal csekélyebb volt a megelőző évinél; másfelől abban, hogy a kirótt összegek felhajtására kevesebb gond volt fordítva.

Egyházi életünk rendszeres tovább fejlesztésére, megalkotásától kezdve lefolyt rövid néhány év alatt is, eléggé nem méltányolható áldásos eredmények kútforrását képező közalap teljes életérőben való fentartása, s hová-tovább izmosodásának biztosítása végett, az egyetemes konvent megbizta az egyházkerületek főhatóságait, hogy évenként egy a közalap tartozás kiróvását, mint a tartozások pontos felhajtását vegyék szigoru felülvizsgálat alá, elvileg egyidejűleg kimondván azt, hogy a mely egyházközségek hivoitól a közalap tartozás rendszer időben és hiánytalanul nem fizettetik be, jövőre nemcsak a már tett intézkedés értelmében hátrálékos egyházközségek, hanem azok lelkészei által beadandó kérvények sem vétetnek tárgyalás alá.

Igazgató-Tanácsunk amnyival inkább átérzi ezen határozat horderejét, mert egyházkerületünk a testvér-egyházkerületekhez viszonyítva, a legtöbb erőtelen, s így a segélyezésre nagyon is reászorult egyházközséget számlál, s a segélynyújtás áldásait, aránylag legnagyobb mértékben élvezte, mindamelllett, éppen egyházkerületünkben volt a legtöbb hátrálékos egyházközség ugyannyira, hogy az e tekintetben terhelő mulasztás miatt, több mint harminc segélyért folyamodó egyházközség kérése tétetett félre.

Az egyetemes konvent határozatának foganatosítása végett, Ig.-Tanácsunk kimondván azt, hogy egy a közalap tartozások kiróvása, mint azok felhajtása tekintetéből, ugy a

mult, mint a folyó évi és azután jövőben minden évi főkimutatásokat szigoruan felülvizsgálja, hanyagság, vagy mulasztás felmerültével, az 1883. évi egyházkerületi közgyűlés 25. jegyzőkönyvi szám alatt kelt határozatával, a lelkészszel. illetőleg, gondnokkal szemben kimondott felelősséget minden esetben alkalmazásba fogja venni: felhívja az egyházmegyék nt. espereseit, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tt. Tanácsait, hogy az országos közalap főkimutatását, ugy az 1887. valamint az 1888-ik évről legkésőbb folyó évi május 15-ig küldjék Ig.-Tanácsunkhoz annak feltüntetése mellett, hogy jelenleg, mely egyházközségünk hivei és mennyivel vannak hátrálékban. Felhívjuk, továbbá, hogy ez évről folyó évi és jövőre minden évben dec 1-ig küldjék be az évi kiróvást és befizetést feltüntető kimutatást, egyidejűleg tegyen jelentést a netalán hátrálékban levőkkel szemben tett intézkedéseiről.

Ugy az egyházmegyék nt. espereseinek, mint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek figyelmét felhívjuk az 1883. évi 25. közgyűlési szám alatt kelt határozat pontos végrehajtására, vagyis arra, hogy a közalaptartozásoknak évenként október 31-ig hiánytalan felhajtását, valamint a felhajtandó összegeknek a földhitelezethez való haladéktalan felküldését szigoruan ellenőrizték; az egyházmegyék nt. espereseit pedig ezen felül útasítjuk, hogy minden év nov. elején az egyházmegyei közügyigazgató túl vegye be az egyes egyházközségek bevallását és teljesített fizetéseket feltüntető kimutatást, azok megvizsgálása után, rövid záros határidő kitézése és a felelősség hangsúlyozása mellett, rendelje meg a hátrálékos egyházközségek lelkészeinek a kün levő tartozások azonnali való felhajtását és ha ennek dacára, az év december hó 1-ig nem küldenék be az egyházmegye közügyigazgatójához a hátrálékba volt összegeket, a törvény szigorát vegye alkalmazásba.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának 1889. év április hó 7 én kelt üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

554—1889 PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett májai egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakáson, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, 172 frt. 24 kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap máj. 15. Folyamodványok nagytiszt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára (u. p. Nyárádtő.)

Kolozsvártt, 1889, ápril. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

571—1889. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a külkülli egyházmegyébe bekebelezett kutyfalvi egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 314 frt. 37 kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap máj. 15. Folyamodványok ntiszt. Kovács Elek esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, (u. p. D.-Szentmárton)

Kolozsvártt, ápr. 15. 1889. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

598—1889. PÁLYÁZAT

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett ó-fenesi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 289 frt. 79 kr. egyházhatósági újabb becslés szerint.

Pályázati határnap máj. 10. Folyamodványok nagytiszt. Deési Gyula esp. aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1889. ápr. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

600—1889. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett m.-gy.-monostori egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom 1. Minden házaspártól (120—125) egy véka tavaszbúza és 10 kr. fapénz. 2. Tandij: rendes tanulóktól (50—55) 1 frt. ismétlőktől (15—20) 50 kr. 3. Veteményes kerten és jó lakáson kívül, 2 hold iskolai kert, melynek termése megér 40—50 frtot. 4. 8 véka tavaszbúza vetés, melynek minden munkáját az egyházközség végzi. 5. Özv. asszonyoktól 1½ sing vászon. 6. Temetésért 20 kr.

Pályázati határnap máj. 10. Folyamodványok nagytiszt. Deési Gyula esp. aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1889, ápr. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

603—1889. PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett seprődi leányegyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma gazdasági épületekkel és gyümölcsös-veteményes kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, 135 frt. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap máj. 15. Folyamodványok nagytiszt.

Rákosi Lajos esp. aához küldendők, Lukafalvára (u. p. Nyárádtő.)

Kolozsvártt, 1889.máj. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

604 1889. PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett herci leányegyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel és gyümölcsös-veteményes kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, 123 frt. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap máj. 15 Folyamodványok nagytiszt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára (u. p. Nyárádtő.)

Kolozsvártt, 1889. ápr. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

459—1889 FELHIVÁS.

A deézi ref. egyházmegye méltóságos fő- és algonok urakat tisztelettel hívom meg a Deézsen, 1889 május 8-án. d. e. 10 órakor tartandó egyházmegyei tanács-gyűlésbe. Szintén, póttanácsos, t. Sinkovics Bálint és t. Ferenci Endre urakat, az 1888-ik évi számadások felülvizsgálására, és ha lehet, a vizsgálati kérdőpontok feleletei is felülvizsgálatnak. Ennélfogva, kérem azon tiszteletes urakat, kik még vissza nem küldötték a feleleteket, siessenek azt visszaküldeni és az EMKE-ügyre vonatkozó jegyzőkönyvet.

Ugyancsak, felkérem a tanító urakat, hogy saját részükre is mindenik jelöljön ki négy tanítót, a kik a tanítói kart fogják képviselni. A t. lelkész urak értesítsék erről a tanító urakat. Az irt nap-n. reggel 8-tól 10 óráig, házassági törvényszéket tartok. Legyenek az ügyvéd urak teljesen készen pereikkel. A házassági törvényszék bírját is meghívom. Doboka, április 14, 1889. Nagy Lajos, esperes.

388—1889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

G-Keresztúri lakos, Vitályos Antal, ev. ref. vallásu felperes. alperes nejét, Bánvai Annát, ki ötlet hűtelenül elhagyta s hollétéről 18 év óta semmi tudomással sem bír, ezennel hirdetményesen idézteti, mától számított hat hó alatt, a n.-enyedi ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtti megjelenésre, mikor is, akár megjelenik, akár nem, ellene, mint hűtelen elhagyó ellen, váló keresetét felvéteti és lejárta. Kelt Gerenden, 1889, április 10-én. Hegedűs Lajos, n.-enyedi ref. egyházmegyei esperes.

389—1889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

M.-Ujvári lakos, Török Pál, ev. ref. vallásu felperes, ref vallásu alperes nejét, Szentes Esztert, ki ötlet hűtelenül elhagyta s hollétéről 8 év óta semmi tudomással nem bír, ezennel hirdetményesen idézteti, mától számított hat hó alatt, a n.-enyedi ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtti megjelenésre, mikor is, akár megjelenik, akár nem, ellene, mint hűtelen elhagyó ellen, váló keresetét felvéteti és lejárta. Gerenden, 1889. ápril 10-én Hegedűs Lajos. n.-enyedi ref. egyházmegyei esperes

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárt.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT. 1889. ÁPRILIS. 25.

17. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hogy a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A jövő vallása.

E cikket Lewes „Philosophia története“ című munkájának tanulmányozása alatt irtam. Derék egy könyv. Szerzője a különböző filozófiai rendszereket, Thalestól Comte Ágostonig, oly ügyesen csoportosítja, azokra oly nemű kritikai megjegyzéseket tesz, oly tételeket állít fel, hogy benne a könyv tanulmányozása által is fel lehet ismerni a pozitív filozófia lelkes művelőjét. Comtenak nagy tisztelője, bár ha nem is követi mindenben; de nagy gondja van arra, hogy rendszerét a megtámadók ellen védelmezze, azokat, kik félreértik, felvilágosítsa. E könyvből értettem meg, hogy a pozitív filozófia már bölcsőjében vallássá alakult át s ez átalakulás tanítványai közt meghasonlást idézett elő; e könyv szerzője mondja, hogy a pozitív filozófia vallássá alakulván át ez a jövő vallása. Hogy tehát a jövő vallásával tisztába lehessünk, a pozitív filozófiát kell ismernünk.

Mi az ismeret? Erre a különböző rendszerek különbözőleg felelnek. Hagyjuk ezeket; kövessük a pozitivisták eszme-menetét. Ezek szerint, mit senki sem tagad, az ismeret-szerzésnek eszközei az érzékek. Ezek által szerezzük az ismeretet; ezek, ha különben egészségesek, soha sem csalnak; az érzéklet, mit általuk nyerünk, pozitív megvan. Ha egy lovat látok, biztos az az érzéklet, mit egy olyan tárgy okozott, mit lónak neveznek; ha a tűzre teszem kezemet, biztos, hogy fájdalmat érzek; ha a cukrot megízlelem, édesnek találom; az ibolya illatát kedvesnek ítélem; a vihar-fellegek villamos tüései rezgésbe hozzák a levegőt, e rezgések érintik halló idegeimet s azt mondom menydörög. Hogy ez érzékletek megvannak, még pedig a ható ok rendjének megfelelőleg vannak meg, ez igazság; mert minden hozzánk hasonló szervezettel bíró

lény ezt igazolja; ők is látják a lovat; fájdalmat, édességet, kedves illatot éreznek; hallják a menydörgést; ugyanazon ok ugyanazon okozatot hozott elő; mint ők mondják a külső rend megfelel a belső rendnek.

Ez a kétségbevonhatatlan igazság sokat mond. Mondja ugyanis, habár tacite, hogy én annak a ható oknak lényegét, mely bennem azt az érzékletet költötte fel, mit lónak neveznek, nem ismerem; a fájdalom nem bizonyítja, hogy a tűz lényege a melegség. A papirost elégeti s nem okoz fájdalmat; nem fejez ki egyebet, mint azon viszonyt, a melyben mi a tűzzel állottunk s azt a hatást, melyet reánk tett. Hasonlót mondhatni a cukorról, mely csak nekem édes, de a víznek, a melyben felolvad, nem édes; lényegét éppen úgy, mint az ibolyáét, nem ismerem; nem különben van a hallással. Ez nem mondja meg a menydörgés mivoltát, csak azt a hatást fejezi ki, mit a légnak bizonyos rezgése bennünk gyakorolt. Le kell tehát mondani azon önhitségről, hogy mi valaha a tárgyak lényegét megismerhessük; elégedjünk meg olyan kenyérrel, melyet buzából süthetünk; ne éhezünk a mennyei kenyeret s ne szomjazzuk az életnek vizét.

Ha már a tárgyak lényegét nem ismerhetjük; ha a világ és természet önmagában különbözik attól, mint ismeretünkben megjelenhetik. kérdés: mit ismerünk hát? A felelet a főnébbségben meg van adva azon jelenségeket, tüneményeket, viszonyokat, melyek a külső tárgyak hatása által lényünk módosulásaiban nyilvánulnak; de a melyek azokhoz semmiképpen nem hasonlatosak. E szerint, az ismeret saját létünknek, öntudatunknak egy állapota, melyet egy ismeretlen ok szül. Az ismeretlen körülöttünk levő tárgyak, (itt: ló, tűz, cukor, stb.) az okozat az ismeret: tehát, az ismeret és lét azonos; azaz a mit ismerem (jelenségek, tünemények) valósággal léteznek; de

hogy mik azok az öntudat nélkül mint létezők, önmagukban, nem tudhatjuk, nem is képzelhetjük; mi pl. a tüzet csak úgy foghatjuk fel, mint meleg, fénylő, stb. stb. A világosság millió alakjaival és színeivel, mondja Lewes, a hang ezerféle életével teszik a természetet olyaná. milyennek ez nekünk megjelenik; de mint ilyenek, öntudatunktól függetlenül nem léteznek; ők képezik az öltönyt, melylyel a világot felruházzák. „A természet az ő érzéketlen magánosságában örökös setétség, örökös hallgatás.

Eljutottunk logikai okoskodásunkban oda, hol azt kell mondani, el is fogadni hogy ha én egy lovat megismertem, lóvá lettem ha a tüzet ismerem, tüzzé ha a menydörgést menydörgéssé, ha a cukrot cukorrá, ha az ibolyát ibolyává lettem. Mert mindaz, a mit a lóról, tüzről, menydörgésről, cukorról, ibolyáról tudunk, csak az, mit azon változásokról tudunk, melyet bennünk valami külső ok okoz; már most azonosítjuk a mi belső változásainkat ezekkel a külső okokkal s azokat lónak, tüznek, menydörgésnek, cukornak, ibolyának nevezzük. Ime, tehát, az ismeret és lét azonosak; valósággal nem tudunk semmit a külső okról (lóról, tüzről stb.), mi csak a saját létünk állapotát ismerjük. Midőn tehát azt mondjuk, hogy a lovat, tüzet, cukrot, menydörgést, ibolyát ismerjük, mi vagyunk a ló, tűz, cukor, menydörgés, ibolya; ez közönséges nyelvezet szerint annyit tesz, hogy ismeretünk létünknek egy állapota mondja Lewes

Ha tehát ismeretünkben mi vagyunk a ló, tűz, menydörgés, lokomotív, telegraf, fizika, kemia, biologia, geometria, szám, cirkalom, Arany János, mert a pozitív filozófia szerint ez az igazság, kérdem hová jutunk? Én nem tudom; a jövő vallása letéteményeseinek állítása szerint, a valláshoz talán már el is jutottak. Ha el, fel kell tenni, hogy ismerik is ezt a vallást; ez az ismeret, pedig a pozitivisták logikája szerint, egy ismeretlen ok okozata. Ez az ismeretlen ok maga a pozitív filozófia, melynek lényegét, megint a pozitivisták logikája szerint, nem lehet ismerni, csak az öntudat azon állapotát, melyet pozitív filozófiának neveznek; ergo, a jövő vallás letéteményesei: pozitív filozófiák. Igen; de, ha a pozitív filozófia maga lesz a jövő vallása, ebből, ugyancsak a pozitivisták logikája szerint, az kö-

vetkezik, hogy a vallás maga az ember. Érttem is, nem is. Érttem, a mennyiben a kor szelleme azt bizonyítja „wie der Mensch, so ist sein Gott;“ nem értem, mert az embert és a vallást nem tudom egynek és ugyanannak képzelni.

E tudatlanság közepette eszembe jut, s ezzel végzem is cikkemet, Baron színész esete. Kiről azt olvasom, hogy a „Titus és Berenicé“ben. a Corneille által a hős szájába adott szavakat magának nem tudta kimagyarázni. Ekkor Molierhez folyamodott felvilágosításért. de ő maga is kénytelen volt, őt a szerzőhöz útasítani. Hogyan, kérdé a híres szerző, bizonyos ön benne, hogy én irtam? Mindenféle értelmet igyekezett a kérdéses soroknak tulajdonítani s utoljára is azzal végzé „Én, bizony, már magam sem tudom, hogy mit akartam voltaképpen mondani, de szavalja el nemes pathoszszal, legalább a kik nem értik, megbámulják.“ Ilyen bámulói vagyunk mi a jövő vallásának, melyet a pozitivisták nemes pathoszszal hirdetnek.

Horváth István,
ev. ref. pap.

Tanári özvegyek és árvák gyámolítása.

A protestantizmusnak egyik kardinalis szervező életelve az önbizalom fentartó élettereje pedig az önszegélyezés jótékony hatása alatt izmosodik.

Ez az önbizalom szülte az egyes református gyülekezetek kebelében és egyházkerületünk körében keletkezett azon házi-pénztárakat, melyekből, mint a jótékonyaság áldásos kufforrásaiból, oly sokan nyertek és nyernek segédelmet a szükség idején.

Ezen önbizalom sugalmazására teremtették meg már ezelőtt 25 évvel az erdélyi református egyházkerület tanárai is azt a kölcsönös érdek-szövetkezésem alapuló üdvös és humanus intézményt, mely azóta tanári özvegyek és árvák segélyezésére alakult társulat néven most is fennáll és az önszegélyezés útján több mint husz tanári családnak enyhítette nyomorát és most is áldásaiban részesíti azokat az özvegyeket és árvákat, kik e nélkül talán földöntutók lettek volna.

Nem akarjuk ez által ezen jótékonycélu társulat változatos és eseményekben gazdag történetét ismertetni; csupán egy pár adatot közlünk a mostani állapot illusztrálására.

Jótékonycélu gyámintézetünk keletkezése után, 12 évig, tehát 1876-ig, egy-két kegyes alapítványon kívül, a részvényes tagok évi tanári fizetéseinek 3%-os jutalékain kívül, mással alig gyarapodott.

De akkor, a segélyezendő családok számának szembevető növekedése óvó intézkedések megtételére figyelmeztetett. Így keletkezett aztán az 1886-ban tartott tanári értekezlet azon határozata, mely szerint, kültagoikat a társulat többé nem ismer, az újonnan belépőktől pedig, minthogy ők már jelentékeny tőkének lesznek egyénjogi részesei, a rendes évi járulékokon felül, bizonyos összeg foglalót is kíván és hogy a fizetés-emelésben részesült tagok kiszámított járulék-többleteiket fizessék be.

Nemsokára jóváhagyta a főt. egyházkerületi közgyűlés a tanári értekezlet azon határozatát is, hogy a tanulók évenként 20—20 krajcárt fizessenek a gyámintézet számára és ezt az összeget is az iskolai díjakkal együtt szedjék be.

A már előbb is említett egy-két kegyes alapítványon kívül, eddig elé ez az egyetlen idegen segély-forrás.

Az 1888. évről szóló számadások eredményét nem ismerjük; sőt az 1887 évi számadások adatai sem állnak rendelkezésünk alatt, mert az ezt feltűntető múlt évben tartott rendkívüli tanári értekezlet jegyzőkönyvét még nem kaptuk meg. (Hogy lehet ez? Szerk.)

Azonban, előttünk fekszik az 1887. évi szintén rendkívüli értekezlet jegyzőkönyve, melynek adatai szerint már 1886-ban egyszerre 14 családot kellett összesen 3537 frttal segélyezni. Ezeknek száma azóta legalább is 18-ra emelkedett és így az évi segély mennyisége is mintegy 4000 frtra tehető, mely összeg bizonyára nem csak a meglévő tőke összes kamatait, hanem az évenként befolyó tagsági illetékeket is teljesen fölemésztí.

E szerint, a segély-alap nagy mértékben levén megtámadva és a mennyiben a fenyegető veszély hosszas halogatást nem tűr: szorgosan kell hozzálátni az újabb óvó-intézkedések megtételéhez.

Már 1884-ben, U. Gy. családjának folyamodása alkalmával, szó volt arról, hogy az évi 3% tagsági járulékot 5%-ra emeljék, a mint ezt a fennálló alapszabályok megengedik. Ezt az indítványt azonban akkor a tagok nem fogadták el. Az 1886-ban tartott rendkívüli tanári értekezleten szintén indítványozták a tagsági járandóságoknak egyfél %-kal való emelését, minek eredménye lett azon határozat, mely a jegyzőkönyv 12 vezérszáma alatt szószerint így hangzik: „Elnök utalva arra, hogy a lefolyt ülészek alatt több ízben merült fel az a nézet, hogy az alapszabályok egyes pontjai módosíttassanak, kérde: kíván-e az értekezlet intézkedni e tárgyban?” Az értekezlet így határozott: „Jövőre betelvé az ötéves ciklus, mikor az alapszabályok módosíthatók, értekezlet szükségesnek nyilvánítja az alapszabályok revízióját, melynek végrehajtásával és esetleges javaslattétellel a kolozsvári tanárikar bizatik meg.”

A múlt évben tartott rendkívüli értekezleten a revideált alapszabályok nem kerültek tárgyalás alá, mert alapszabály-változtatásra olyan rendes érte-

kezletet tartottak illetékesnek, melynek tárgysorozatába az alapszabály-változtatás is fölvetessék.

Ugyancsak a múlt évben merült föl azon igen nevezetes és a társulat életébe vágó kérdés, hogy az államszegélyben részesülő kollegiumok között, kormány által kinevezni fogott tanárai beléphetnek-e, avagy kötelezhető-e ezen társulatba való belépésre? És ha igen minő feltételek mellett?

Ezen kérdések élénk eszmecserére nyújtottak alkalmat és habár elvileg senki se ellenezte ezeknek a leendő új tanároknak belépését, mégis mindenki élénken érezte és érzi annak szükségességét, hogy az alapszabályok gyökere át dolgozása után, a belépési módokat világosan és szabatosan legyenek megállapítva, és hogy ez által feltett gyámintézetünk jövődéli kifejlődésének útja is megnyitassék.

Éppen ezért, érdemleges határozat helyett, ha emlékezetünk nem csal, újabban is fölívta a rendkívüli tanári értekezlet a kolozsvári kezelő tanárkart, hogy az alapszabályok revíziója alkalmával, melyre még az 1886. évi értekezlettől kapott megbízást, egyszermind ezen újabban felmerült körülményt is vegye tekintetbe és a belépési módokat felett gondolkozva, a folyó évben N.-Enyeden tartandó rendes tanári értekezletre készítsen javalatot.

E pillanatban még nem tudjuk, hogy a kolozsvári tanárikar miben állapotott meg; de annyi bizonyos, hogy ezen ügy elintézését tovább halasztani, nem lehet, ha csak be nem akarjuk várni a nagyobb veszélyt. Éppen ezért, a nélkül, hogy prejudikálni akarnánk, nem tartjuk fölöslegesnek elmondani, hogy minő óvó intézkedésekről lehetne szó fenforgó aggodalmainkkal szemben.

Gondolatunk szerint, mindenekelőtt, új segély-forrásokról kell gondoskodni gyámintézetünk részére; és más oldalról, az alapszabályok számadásokra helyezett át dolgozása által, biztosítani kell úgy az özvegyek és árvák arányos és őket megillető részesedését, mint az alap tovább fejlődését is.

Új segély-forrást első sorban a tanulók 20 krajcáros illetékeinek 50 krajcárra emelése, és másfelől, az által lehetne nyitni, ha maga az egyházkerület központi pénztára is járulna bizonyos évi segély-összeggel az alap gyarapításához.

Hiszen, fennálló egyházi törvényeink 3. §-a szerint, „a ref. egyház alsó- és felső iskolái mindenesztől az egyház testéhez tartoznak az egyházi hatóságok alatt állanak. Csak ezen szakasz rendelkezése szerint is, avagy nem volna-e méltányos dolog, hogy maga az egyházkerület is, mint olyan, járuljon valamivel a tanári özvegyek és árvák fölsegeléséhez? Eddig egy fillért se adott és nem is gyakorolt a segély-egyletre semminemű befolyást, mert az alapszabályok 18. §. értelmében, a tanári értekezlet, társulati ügyekben „minden további folyamodás kizárásával végérvényesen határozott.”

De ez nem jól van így, mert az egyházkerületnek, mint iskola-fentartó testületnek, gyámintézetünkkel szem-

ben is, elmulasztathatlan kötelessége, úgy az anyagi, mint az erkölcsi támogatás és viszont gyakorolnia kell a támogatás fejében ői méltán megillető főfelügyeleti jogot is.

(Folytatása következik.)

Protestáns.

Az egyházmegyékből.

I

A sepsii egyházmegye

Sepsii ev. ref. egyházmegyénk folyó év márc. 22-én rendkívüli közgyűlést tartott Seps-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó-kollegium nagy termében. Mintegy 35-ön valánk egybegyűlve.

Csiszér Gábor, esperes aa. meleg szavakban üdvözlővén a jelen levőket, d. e. 10 órakor megnyitotta a gyűlést s felolvasta esperesi jelentését, melyben az egyházmegyénk életében a múlt évi őszi rendes közgyűlésünk után történekről nyújtott felvilágosítást.

E jelentésben esperes aa. hosszabban foglalkozott a saját személyére vonatkozó hivatalos lapunk folyó évi 2-ik számában 10—1889 sz. a. közzé tett esperesi lemondása ügyével, mely szerint a sorscsapásai által megnehezült körülményei között, bár elhatározta volt, 18 évi esperesi hivatalviselés után, véglegesen visszalépni e terhes hivataltól, de az egyházmegyei tanács közbelépése a kilátásba helyezett esperesi hivatalos terhek könnyítése folytán, elállva szándokától, még megmarad ama polcon melyen 18 évig egyházmegyénk kormányzatát kezei közt tartá

Kishorosnyói nyugalmazott paptársunk elhunytában; a komollói papi állomásnak Hadházi Ferenc ifju paptársunk által lett betöltetésében és a kőkösi pap nyugalomba lépésében jeleztetvén a lelkesi karunkban közelebbről történt változások örömmel vettük amaz értesítést, hogy egyházmegyénk területén a 36 egyházközség közül jelenben csak a kőkösi papi állomás vár betöltésre.

Fájdalommal hallottuk, azonban, esperes aának azon jelentését, mely szerint, érdemeiben megőszült méltóságos Székely Gergely főgondnokunk, előrehaladott kora, hosszabb betegségkedése által megtört ereje miatt, már többé nem vehet részt egyházmegyénk kormányzatában. Ujjonnan választott tanácsbíráink s jelenben is tarthatatlanul buzgolkodó Ujvárosi József gondnokunk, bár elismerésre méltóan szorgalmatoskodnak kijelölt munka-körükben, de a folyton gyarapodó ügyek nagyon igénybe vevén egyházmegyénk minden vezér férfiak erejét: indítványozza, esperes aa., hogy a méltóságos Székely Gergely főgondnokunk visszavonulása folytán beállott gondnoki hiány pótlásáról, közelebbről tartandó rendes tavaszi közgyűlésünk gondoskodjék.

A bikfalvi ev. ref. egyházközség képviselője, Simon Samuel eltávozván egyházmegyénk területéről, jelenti esperes aa. hogy helyébe a bikfalvi egyház képviselőjéül Darabont Ferenc aa. választatott meg.

Említés tétetett a püspöki, az igazgató-tanácsi leiratoktól, melyek közül különösebben a visitationális ügyekre vonatkozók kiemelendők. Az egyházközségek részéről az esperes által Igazgató Tanácsunkhoz felküldött kérdő és felelő pontok felülvizsgálása után, mintegy 37 felvilágosítás kéretett föl a központha, melyek közül egy néhány élénk világot vet azon sötétségre, melyben egy pár egyházközség az erély és kötelesség-érzet hiánya folytán, még mindig bugdácso. Különösebben, a jelzálogi biztosítások körül megkívánt erélyes, törvényes eljárás; a hiányos kezelkedés; a költség-fedezet hiányáról való nem gondoskodás mutatkoznak lépten-nyomon előforduló akadályokul, melyeknek jövőben való kikerülése

végezt. jelzi esperes aa. az Igazgató-Tanács határozottságát, szigorát s figyelmezteti különösen a lelkes urakat, hogy vigyázzanak, ébren legyenek, híven örködjének.

E felsőbb leiratokkal kapcsolatosan, említés tétetett egyházmegyénk ügyforgalmáról is, mely szerint a közel 3—4 hónap alatt, az esperes kezén megfordult mintegy 500 ügy nyert elintézt.

Az elnöki úton elintézett ügyek tudomásra hozatala után, mint egyházmegyénk életében közelebből fölmerült örövendetes mozzanatok említették: hogy magy a rósi egyházunkban az új templom és orgona már ünnepélyesen felszenteltettek. Nyéni egyházunkban e hó 13-án a régi templom ünnepélyesen bezárattott s az Ur dicsőségére emelendő új hajlék fundamentuma megvetetett; Hétfaluban is már ez évben meg fognak szólni az új templom tornyából a harangoknak buzgóságra hívó hangjai.

Bodoli Pál, ujonnan választott komollói ének-vezértanító, a gyűlés színe előtt ünnepélyesen feleskettett hivatala buzgó folytatására.

Következett az egyházmegyei tanács jelentése. Az egyházmegyei tanács az őszi közgyűlés után 5 ülésen 72 pont alatt tárgyalta ügyekről hozott határozatot, melyeknek e heben való elősorolását nem tartván szükségesnek, át térek az esperesi lemondás ügyére.

Felolvastatott az egyházmegyei tanácsnak a Prot. Közl. idei 5-ik számában közzé tett 44—1889. számú „Értesítése” illetve, határozata, mely szerint az egyházmegyei tanács már előzetesen komoly tárgyalás alá vevén ez ügyet, nem tartotta törvényesnek az esperes aa. által korábban a Hiv. Lapban is nyilvánosságra bocsátott lemondási nyilatkozatot, illetőleg, az esperes választó közgyűlést hirdető „Még hívót” mivel ez az egyházmegyei tanács tudtán kívül történt, holott pedig a törvény szerint, az egyházmegyei tanács készíti elő a gyűlési tárgyakat.

Ennek kifejezést adva, az egyházmegyei tanács, az esperes indokainak méltánylása mellett, a törvény korlátai között megtalálva a csomó megoldásának célra vezető (onlát: esperes aát, visszalépési szándokáról való lemondásra birta, azon ígérettel, hogy könnyíteni fog a hivatalos terheken.

Az egyházmegyei tanács ezen határozatának felolvasása után, esperes aa. maga is szólván, megemlíti, hogy egyéni, családi viszonyai, elemi csapások, a hivatalos terhek nagy halmaza s más külső körülmények voltak az okok, melyek az esperességről való lemondásra határozták annak idejében; de jelenben elfogadja az esperességet, azon kéréssel, hogy fizikai lehetetlenség lévén az esperesi hivatallal járó mindenemü terhek hordozása, legalább a közalap-kezelés vétessék el tőle s ruháztassék át másra

Nem lévén senki, a ki ennek ellene mondott volna, a közgyűlés az egyházmegyei tanács határozatát és az azzal együtt járó ígérettétel beváltását tudomásul vevén helybehagyta annak értelmében, esperes aa. a következő terhektől oldoztatott fel: 1) Az esperesi teendőktől külön vétetett a közalap-kezelés, és 20 frt évi tiszteletdíj mellett, ez egy évre, kishorosnyói lelkes, Józsa Sándor aa. választatott meg közalap kezelőnek, a felelősség meghagyatva esperes aán. 2) A visitáció nehézségein való könnyítés végett, az Olton imeni ecclesiák megvizsgálása főjegyző, Nagy Sándor aára bízatik; az esperes csak az Olton túliakat vizitálja. Megjegyzendő, hogy Egerpatak és Hidvég, mint az esperes és főjegyző ecclesiái, egyházmegyei director Zágoni Pál aa. által fognak vizsgáltatni. 3) Hogy az esperesnek ne kellessék minden percben egybehívnia az egyházmegyei tanácsot: évenként, előre meghatározott időben, de csak négyszer tartatik rendes egyházmegyei tanácsülés, melyekre az egyházak által beküldendő s elintéztést váró ügyek előre elkészítendő s idejekorán beadandók.

Az esperesi lemondás ügyének ezen megoldása után. olvastatott az Igazgató-Tanácsnak a regale ügyre vonatkozó leirata. melynek értelmé szerint, egyházközsegeink közül csak Nagy-Borosnyó formálhatván magának határozott jogot: ennek ügye el is intéztetett a megkívántatott úton és módon. A többi egyházakra nézve, melyek határozott jogot nem viudikálhatnak. kimondatott, hogy ha a községek részéről az ügy megindúl, az egyházak is megteendik a szükséges lépéseket s erre vonatkozólag az utasítás is meg fog adatni, de felelőskké az egyházak azért nem tétetnek.

Segélykerési ügyben beadatott 27 kérvény, melyek közül kettő teljesen figyelmen kívül hagyatván, a többiek ajánlattal felterjesztettek segély-nyerhetés végett E numerus nem nagy. nem is kicsiny. de eléggé bizonyítja a szegénységet és nyomort. melylyel egyházaink és papjaink egy része még ma is küzd. Vajjon. lesz-e idő. melyben a szegénység és nyomor el fog enyészni és segély-kérvényi bizottságok megalakítása feleslegessé fog válni?

Az 1888-ik évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 37-ik és 52-ik pontjai alatt hozott határozati javaslatok már előzetesen bizottságnak adatván ki, vélemény vétel végett: esperes aa. felkéri a bizottságot, hogy véleményét adja elé.

A bizottság első sorban az egyházmegyei pénztárakról szóló 37-ik pontra nézve adta elő véleményét és tette meg jelentését oly formán, hogy az egyházközségek vagyoni állapotához mérten, egy fokozatos osztályzatot állapított meg s ezen osztályzat alapján róta ki az egyes egyházközségek részéről az egyházmegyei pénztárba évenként befizetendő összegeket. De felszólalások tétetvén ezen munkálat ellen. a melyben egyes egyházak a bizottság által most kirótt összeget nem tudják hordozni, közgyűlésünk oda utasítja a bizottságot, hogy jól átvizsgálva az egyes egyházak számadásainak zárlatait. azoknak alapján azokhoz mérten terjeszsen be újabb munkálatot; jelen évre meghagyatott a múlt évben megállapított összeg.

Végül. a központi alapokból 1¹/₂ %-os törlesztés mellett kiadandó évi rendszeres segélyezésről szóló 52-ik pontra vonatkozólag tette meg javaslatát a bizottság. mit a közgyűlés elfogadva. annak értelmében málnási egyházunkat évi 400 kölkösi egyházunkat. a nyugalmazott pap életében. 200. azután 150 frt. évi segélyre felajánlja.

Több tárgy nem lévén. esperes aa. istennek áldását kérte munkálkodásunkra. a gyűlést bezárta.

Benedek Árpád

..szentkirályi ev. ret. pap.

II.

A gyulafehérvári egyházmegye

A gyulafehérvári ref. egyházmegye március 31-én tartotta tavaszi közgyűlését. mely a szokottnál népesebb vala. A buzgóság. mely az egyházi. világi képviselőket egybegyűjté s mely a tanácskozásokat élénkebbé tette. kétségbevonhatatlanul az új törvények s egyházi főhatóság bölcs intézkedésének hatása alatt életre kelt érdeklődés eredménye.

Nt. Tókos Sándor. esperes. elnöki megnyitójában az őszinte fájdalom hangján emlékezett meg azon csapásról. mely nemzetünket Rudolf trónörökös váratlan halálával sújtá; és a veszteség fájó szavaival jelenté egyházkerületi főgondnok. br. Kemény Gábor elhunytát. kiben magyar prot. egyházunk s legkivált erdélyi egyházkerületünk bölcs vezérét temette el. Az elhalt nagy férfiak emlékének a közgyűlés jegyzőkönyvében egy-egy lapot szentelt.

E gyűlésen jelentek meg először az ujonnan választott egyházmegyei képviselők. mlt. Barcsay Gábor. tek. Kone Albert és Vári Gábor. kik készséggel ajánlák fel az egyháznak szolgálatukat.

A kiváló gonddal szerkesztett s az egyházmegye anyagi állásának és szellemi életének híu képét rajzoló esperesi jelentés örömmel konstatálta. hogy a lelki gondozás s anyagi ügyek vezetése a legtöbb ekklában dicséretre érdemes s mindenütt látszik az új törvények és tapintatos felsőbb intézkedések áldásteljes hatása. De mint minden kezdetnél. úgy itt is az új törvények hagynak fön még kívánni valót s főemlítettven a kívánalmakat. tanácsadólag szólt és buzdítólag hatott e jelentés. hogy jövőre mindezek ékesen és jó renddel legyenek

Az egyházmegyei tanács múlt évi működéséről Elekes Viktor. egyházmegyei jegyző. a nála megszokott precis modorban számolt be a gyűlés jóváhagyólag vette azt tudomásul s elismerését fejezte ki az egyházmegyei tanácsnak s kivált elnökének és főgondnokának. mlt. Zeyk Gábor urnak. kik oly tevékeny odaadással vezették az egyházmegye ügyeit.

Az egyházmegyei pénztár. az új törvények szerint. szerveztetett s pénztárnokul Nagy Károly. m. igeni lelkész választott meg. Megválasztattak az egyházmegye részéről mlt. Barcsay Gábor az alvinci. ugys Ebergényi Mózes az abrudbányai templom építettő-bizottságba.

A zalathnai egyház életrevalóságának buzgóságának szép jelét adta. mert. mint e gyűlésen jelentette. az egyház jövedelmének növelésére a hivek évi 100 frtnyi közrovatal utján fizetendő egyházi adót önkényt vállaltak magukra. Tette. mely dicséretre nem szorul. követésre méltónak találtatott.

A közalpi számadása. dacára az egyházak szegénységének. kevés hátrálékot mutatott föl. ezek felhajtására is megtétek az intézkedések.

Ugyancsak e közgyűlés alkalmával tartá egyházmegyénk a br. Kemény Gábor status-kurátor gyászünnepélyét a gy. fehérvári újból diszitett s gyászszal bevont templomban. hol diszes közönség. a kir. törvényszék. a városi hivatal. stb. jelent meg testületileg. O. Veres Sándor. sárdi póp áhitatteljes buzgó alkalmi imája után. zalathnai lelkész Ferenci István (II. Sám 18—18) mondott emlékbeszédet találó vonásokkal rajzolva azon obeliszket. melynek négy oldalára az ember. a tudós. a hazafi és egyházi férfi érdemei vannak bevésve. melyet életében alkotásaival emelt br. Kemény Gábor önmagának. A gyászünnepélyt a gy. fehérvári polgári énekkar szép darabjai egészítették ki.

Közgyűlés után Papi Értekezlet volt. hol az új törvények szelleméről s az egyes tételek alkalmazási módjáról tartalmas és tanulságos eszmecsere folyt. Azután. az egyes nyomtatványok kezeléséről s helyes kiállítás módjáról váltották ki nézeteiket az értekezlet tagjai. Végül. a lelkészi teendők módjáról. hivatalos iratok bélyegzéséről. vagy bélyegmentességéről. különböző hivatalos beadványok s időközi jelentések idejének táblázati kimutatásáról szóltak. a melyeket összegezni s tanulmányai után a jövő értekezletre elkészíteni. vállalkozott O. Veres Sándor. sárdi pap.

—“.

III.

Kolozskalotai egyházmegye

A kolozskalotai egyházmegye f. évi márc. 27-én rendkívüli közgyűlést tartott. B.-Hunyadon. melynek főtárgya volt az esperes-választás.

Ugyanis. esperesünk. nt. Szakács István. aa. az esperesi hivatalról súlyos betegsége és 78 éve miatt lemondott; midőn a főt. püspök ur t. Ignác Károly főjegyző aát. felhivta. hogy az új választásig. a törvény értelmében az esperesi hivattal járó teendőket vigye. nemcsak azt nem fogadta el. de a főjegyzőségről is lemondott. azzal indokolva lemondását. hogy csaknem 3000 lelket számláló egyházának gondozása épen elég teher még egy munkabíró férfi vállain is. Így lön

az esperesi teendőikkel megbizva, t. Deési Gyula egyházmegyei director és gyalui lelkész.

A márc. 27-iki gyűlés népes volta szépen igazolta, hogy egyházmegyénk minden illetékes tagja mily élénk érdeklődéssel viseltetik az egyházmegyét illető fontosabb kérdések iránt. Jelen volt egyházmegyénk buzgó főgondnoka, egyházkerületi főgondnok, mlts. i. l. Lészai Ferenc ur és ngos Gyarmathy Zsigmond, kir. tanácsos, algondnok ur. A világi képviselők, kik most lettek ujlag választva, csaknem kivétel nélkül mindnyájan, valamint a papság és tanítói képviselők is, jelen voltak.

Deési Gyula, h. esperes a gyűlést megnyitva, felolvastatta nt. Szakács István, lemondott esperes búcsu levelét, melynek keresetlen közvetlenséget mutató szavai, hangja mélyen meghatották a jelenvoltakat, egész a könnyezésig. El is határozta a gyűlés, hogy a búcsulevél a jegyzőkönyvbe szóról-szóra felvétessék s az agg esperestől átiratban búcsuzzék el az egyházmegye, melyet a gondnokok is irjanak alá.

Némely alakiságok végzése után, tárgysorozatra jutott a főtárgy, az esperes-választás.

A közgyűlés nevében és általános helyeslése között nagys. Gyarmathy Zsigmond ur felajánlotta az esperességet t. Ignác Károly urnak; de ő a meghatottság hangján megköszönve az osztatlan bizalmat, azt nem fogadta el, mint nem fogadta volt el annak idején a törvényes helyetteséget. Ekkor a közbizalom t. Deési Gyula n. esperes felé fordult s egyhangulag esperesnek lett választva.

Az a tartalmas szép beszéd, az a férfias nyíltság, s

minden irányban tájékozottságot mutató program, melylyel székét elfoglalta, mindenkit magával ragadott s a legszebb reményeket keltette egyházmegyénk jövője iránt, melyet ily vezető kezébe sikerült letenni.

A többi választások is mind egyhangulag, a legnagyobb egyetértéssel történtek. Főjegyző lett Biró András, daróc-bogártelki pap; direktor-számvevő Kolozsvári Antal, fejérdi pap. Az özvegy-árvai pénztárt szerettük volna a Valler József mákói pap kezébe tenni, hisz ezelőtt 18 évvel ő volt annak indítványozója, mind a mai napig legbuzgóbb pártolója, s nem siker nélkül, mert az akkor kezdeményezett pénztár ma már 8000 frton felül van. egy-egy özvegy illetve 80 frt. Azonban, Valler József, a pénztárnokságot nem volt hajlandó elfogadni így választotta meg a gyűlés egyhangulag gyám- és közpénztárnoknak Bod László n.-almási papot, ki nek szigorú pontosságától a legszebb sikert reméli mindenki.

Még választva lett az egyházmegyei tanácsba két tanácsbíró, Telegdi Károly és Deák József, képviselők személyben; s egy nyomtatvány-kezelő, Csákány János, m. gy.-monostori pap, si az egész egyházmegye számára a szükséges nyomtatott úrlapokat a központból megrendelje és szétosztza.

E választások megtörténvén, a napirend le lett tárgyalva, a gyűlés az esperes szívélyes bezáró beszéde után szétoszlott, s annak minden tagja lelkében azon reménnyel távozott, hogy a megifjult erőikben megifjul és fölpezsdül egyházmegyénk élete, tevékenysége.

d—b.

T Á R C A

Adalékok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéhez.

III.

Sepsi-Szentgyörgyi Beke György levele pártfogójához, Bornemissza Anna erd. fejedelem asszonyhoz. Kelt, Leydenben, 1666. szeptember 1-én.

Istentől ő Felségitől jó egészséget, hosszú életet békeséges boldog előmenetellel és kívánatos örvendetességgel teljes és sok esztendőkre terjedt országlást, melylyel az Ur dicsősége előmozduljon, ez az szegény megromlott haza épülhesen, Nagyságtoknak kegyelmes Asszonyomnak kívánok adatni.

Istennek hálá, nem kevés nyughatatlanság által, mindazonáltal felérkeztem ez idegen országba. Haton jöttünk magyarok, azok közül, ki Debrecenből, ki Patakról, ki Berekszászból. Egészségem mind jó volt, nekem Istennek hálá, az tengeren is se fejem, sem gyomrom nem fájt, noha az társaim közzül némelyek az tengernek mi volta miatt, ki fejét, ki gyomrát fájtatta, az tengeri csömört sem kerülte el. Utam három hónapig volt, immár helyben vagyok Leida nevű városban, Köpeci János urammal egy szálláson, de különb házunk, ebédünk és vacsoránk együtt. Ez ország boldog és mindenféle mesterséggel tudományyal teljes. Hírek itt az mineműek kíváltképpen vadnak ezek: Angliában Catabrigia városban igen nagy pestis vagyon, úgy hogy a scolának is nem kevés pusztulása vagyon miatta. Az angleusok és belgák egymás közt még is veszekednek. (Következik több tengeri útközvet leírása). Egyéb derekas hirt Kegyelmes asszonyomnak nem tudok írni, hanem Magyarországnan

nagy hire volt Urunk ő Nagysága felől, mikor kijövék Erdélyből, hogy ő Nagysága hadakkal akar kijöni; szörnyen félték némelyek, egyebek pedig örömmel várták volna ő Nagyságát, még Tórországnan is. Értse nagyságtok, miért.

Az Ur gondviselése alá ajánlam Kegyelmes Asszonyom Nagyságtokat minden szerelmesível együtt.

Datum Lugduni Batavorum, die 1. Septembris, anno 1666.

Nagyságnan úgy mint kegyelmes Asszonyomnak alázatos alumnusa

Sepsi-Szentgyörgyi Beke György, m. p.

K i v ü l : Serenissimae, Celsissimae, Illustrissimae Amplissimaeque Dominae D. Annae Bornemissza Principisae Regni Transylvaniae, ac Celsissimi Princepis Transylvaniae conjugii charissimae, etc. D. D. ac patronae mihi Clemensissimae submissaque humilitate et gratitudine aeternum venerandae.

Eredetije az Erd. Muzeum kéziratárában (e. h. XIV köt.)

IV

Kocsárdi István levele Bornemissza Anna erd. fejedelemasszonyhoz. nyolc alumnusa ügyében. Kelt Enyeden, 1667. május 10-én.

Az Isten minden lelki s testi jókkal áldja meg Nagyságnan Kegyelmes Asszonyom!

Ez mostani alkalmatossággal kívánaték Nagyságnan, mint nékem Kegyelmes Asszonyomnak, jóllehet ekkédiglen is irtam az én állapotom felől, hogy én a Nagyságnan nyolc alumnusát tanitom a szent tudományra is, a mennyire töllem lehet, oktatom; a melyért kívánom a Nagyságnan hozzám való kegyelmességét, etc.

A Nagyságod alumnusi kívánják irásomat, mivel hogy a gazda asszonyokkal meg nem alhatnak, mert mindenkor vélekedezkedik, az ételeket illendőképben ki nem szolgáltatja, hanem a mit Nagyságod ételekre küld tehát abból nekik parancsol, és azon magát, fiát, leányát s szolgálóját tartja, a magáét felen tévén elrejt, és őket csak nem semmissé teszi.

Azért kívánják a Nagyságod parancsolatját.

Ezek után, etc.

Enyeden, Anno 1667 die 10. Maji

Kocsárdi István s a Nagyságod
alumnusi szolgálunk Nagyságodnak m p.

Kivül: Erdély országának Méltóságos Fejedelem Asszonyának adassék.

Eredetije az Erd. Muz. kéziratárában (e. h. XV köt.)

V

Meder Péter brassai pap és dékán levele, az általa az egyháznál tett újításokért kárhoztatott brassai magyar pap ügyében. Kelt Brassóban 1667 szept. 5-én.

Illustrissime ac Serenissime Princeps ac Domine. Domine, Clementissime, gratiam et pacem perennem a Deo precor.

Postquam apud nos invaluit rumor, quod Hungaricus noster concionator, posthabito juramenti sacramento, quo nobis astrictus erat, manifestam a nostris Ecclesiis fecisset secessionem: ego, cui inspectio Ecclesiarum Barcensium, cum primis filialium commissa est, feria 2. Pentecostali praesentis anni 1667 praesentibus aliis meis Collegis, secessionem hanc ei exprobravi, revocans ei in memoriam, a quibus et qua intentione in urbem nostram accitus, a Ministris autem in Concionatorem ordinatus et confirmatus esset, nimirum ut Augustanam Confessionem illam invariata, ejusdemque Apologiam etc. amplecteretur et propagaret, ritus praeterea ac formulas Ecclesiis nostris Lutheranis usitatas stricte observaret. Quibus ipse omnibus postbabitis, privato ausu, novas et hactenus ignotas in Hungaricam Ecclesiam introduxisset consuetudines, deserendo textus Evangelicos Dominicales, et imitando usitatas in Coenae Dominicae administratione formulas. Adjeci, me propter hoc factum subvereri officii ejus ademptionem, monere igitur, si perjurii crimine se polluere nollet, ut fidem nobis servaret, Evangelicos textus retineret, inservire eos obliviosis nostris auditoribus, (fit enim quandoque, ut, si alius textus substituatur, auditores de eo interrogati cum rubore se nescire fateantur) formulas vero quod concerneret in S. Coena adhiberi solitas, ex Institutori verbis esse desumptas, et testari veram ac realem corporis ac sanguinis praesentiam, non quidem physicam, sed sacramentalem. Si meam hic rationem consulam, praesentia talis absurda et impossibilis videtur, sed fidei simplicitas utrumque tollit. Innovationem Illustrissimi ac Celsissimi Principis ac Domini Dni Georgii Rakocii tempore, moderni Concionatoris Hungarici antecessor, in solito exemplo, ausu proprio tentavit, sed ob id reprehensus, revocavit publice. Quod moderno contradixi, publico feci nomine, nec me poenituit. Adegit me religionis meae amor, civium charitas, bona conscientia, illaesam quam servare studeo. Ad do grave juramentum, quinquies a me praestitum. Adegit officium, adegit timor Domini, adegit metus popularis iudicii, adegit

multiplex admonitio, adegit fuga perjurii, adegit denique morsus inde secuturus, nec in aeternum finiendus Canis sum, advenam Eccebolium allatravi, quod nemosanus in me reprehendet. Constientiam ipsi salvam, si habuit, reliqui, quod ipsimet, si vera loqui velit, fatebitur; ritus nostros requisivi; scire velim, quid Hungaricus Episcopus in tali casu facturus esset? Sed quia uterque nostrum a Coronensi Magistratu et vocati, et introducti sumus, eidem post Deum totum hoc negotium, imo et me ipsum, jam dudum commendavi, obnixè orans, ut si quid in me severiori censura dignum fortasse notassent, pro conscienciae suae dictamine notatum vindicarent. Interea Illustrissime Princeps ac Domine, Domine clemensissime, debita summmissione rogo, ut deposita indignatione erga me concepta, patronorum nostrorum ut et nationalis privilegii aliquam habeat rationem, ne Respublica nostra turbetur, neve preces, pro Vestra Illustrissima Celsitudine totiusque ejus domus salute fundisolutae, inhibeantur. Quam etiam hac vice Supremi Numinis protectioni commendo. Dabam 5. die Mensis Sept. Anno 1667

Illustrissimo V Celsitudinis

servus

Petrus Mederus, etc.

p. t. Pastor et Decanus Coronensis.

Kivül: Illustrissimo Principi ac Domino, Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Transylvaniae Principi, ac Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti etc. Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az Erd. Muz. kéziratárában (e. h. XV köt.)

Közli Szabó Károly.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhez „Hit, Remény és Szeretet könyve“ az élet kedvező és kedvezőtlen napjaira. Családi emléklappal ellátva. Protestáns keresztények számára ajánlja Csiky Lajos. Második javított és bővített kiadás. Vászona kötve, 1 frt. Finom bőrkötésben, aranyvágással, tokkal, 2 frt. Továbbá „Imádságtan“ (Eukhetika), A protest. lelkészi kar, de különösen a hittanhallgatók használatára, Csiky Lajos, debreceni ev. ref. hittanártól. Ára 1 frt. 10 kr. A szép tehetségű, nagy buzgalmu és hivatott író munkáit részletesen fogjuk ismertetni. Egyelőre megelégszünk azzal, hogy könyveit melegen ajánljuk paptársaink és az illető érdeklődők figyelmébe. Mentől kevesebbek azok, kik az egyházi irodalomban, mint derék munkások fáradoznak az elméleti és gyakorlati terén, annál melegebb pártfogást érdemelnek részünkről.

— Papválasztás. A kide-csomafái egyházközség papjává megválasztott teljes egyetértéssel, egyhangulag — Tóvisi Pál. Erőt, kitartást, istentől áldást kívánunk a nagy, nehéz, de fontos és az öntudatban megjutalmazó szép munkára.

— Dombi Lajos, kit olvasóink jól ismerhetnek nem csak nevével, hanem egyházkertületi közgyűléseinken való működéséről is. miután sokáig volt szil.-szólnoki egyházmegyénkben képviselő. Várad-Olasziban husvét első napján tartotta kibocsuzó beszédét, honnan Békés-Gyulára távozott, mint megválasztott lelképásztor. Elbocsuzó beszédét kinyomatva, nekünk is elküldötte. Az alkalmiság, azt hisszük, felment attól, hogy kritikát gyakoroljunk. Reméljük, hogy barátunk marad

egykori pályatársunk a távolban is, és nevével találkozunk lapunk hasábjain. Fogadja szerenese-kívánatainkat!

= A kolozsvári ipariskolákban az 1888-9 ik tanévi és az ev. ref. tanulókat illető vizsgálatok, ápril. 28-án, a jövő vasárnap, délelőtt 11—12 óráig fognak megtartatni, k.-magyar-utcai templomunkban. Az illető szülőket és az érdeklődő közönséget szívesen meghívjuk ez ünnepélyességre.

A nagy-enyedi ev. ref. tanítóképző-intézetnél az idei tanítóképesítő vizsgálatok június hó 26-ikán kezdődőleg fognak megtartatni. Folyamodók kellőleg felszerelt kérvényeiket május hó 26-ikáig alólirt igazgatóság-hoz adják be. Nagyenyed, 1889. ápr. 19. Nagy Lajos, kép. ig.

= Pályázat a szatmár-németi ev. ref. gimnáziumban az 1889-ik iskolai év szeptember 1-én elfoglalandó rendes tanári állásra.

A megválasztandó rendes tanár szaktárgyai a görög- és latin-nyelv, esetleg latin- és magyar-nyelv. Heti óráinak száma legfőlebb 24.

Évi fizetése 950 frt. készpénz, évnegyedes részletek-előre; 41 km. beszállítatlan tűzi fa, melyből egy tantermet fűtteni tartozik.

Föltétel: csak ev. ref. vallású közép isk. tanárok, vagy tanárjelöltek pályázhatnak.

A megválasztott okleveles tanár, sikeres próbaév végével, állandó alkalmazást nyer. Ha pedig a megválasztottnak oklevele nem volna, mint helyettes-tanár 800 frt. évi fizetés és a fent említett failetményben részestül s oklevelét a törvényes határidőn belül megszerezni tartozik.

Az állandósított rendes tanár a tanári nyugalmidj- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja.

Pályázók kellően felszerelt kérvényüket 1889. év július 1-ig alant írott igazgató-tanácsi elnökhöz küldjék be.

Szatmártt, 1889. április 18-án. Farkas Antal, ig. tan. elnök. Fülöp Áron, ig. tan. jegyző.

Nyilvános köszönet.

Tekintetes id. Éltető Albert, holt-marosi földbirtokos és egyházmegyei gondnok ur, február 9 én, dr. Szabó Ödön, körorvos ur és ifj. Éltető Albert ur közreműködésével, saját házánál táncestélyt rendezett.

E táncestélynek az a célja volt, hogy jüvedelem-forrás nyittassék, mely az ujonnan építendő iskola építése költségeinek fedezésére bármilyen csekély összeggel szolgáljon.

A táncvigalom célját el is érte, mert minden meghívott vendég meghívó jegyét 1—1 frttal váltotta meg; és ezenfelül többen a legnagyobb örömmel felül is fizettek. Ilyen formán az ujonnan építendő iskola költségei fedezésére begyűlt 50 frt. és 50 kr, mely összeget a házi gazda nekem, alólírottanak, át is adott.

Erkölosi kötelességemnek tartom, azon nemesszívü adakozók neveit is megemliteni, kik az 1—1 forinton felül, még a következő összeget fizették felül: Özv. Éltető Józsefné ur-asszony 4 frt. Éltető Albert, egyházmegyei gondnok, 4 frt. Pap Sándor, ügyvéd 4 frt. Éltető József 1 frt. Ifj. Éltető

Albert 1 frt. Dr. Szabó Ödön, körorvos 1 frt. Lénárt József, magyarói ev. ref. lelkész ur, 1 frt. Kovács Ákos, tanesi ref. pap, 1 frt. Balázs József, m.-régényi ref. pap, 1 frt. Luch József, kereskedő, 1 frt. Csekme Ferenc, geryeszegi ref. pap, 1 frt. Tolvaj Benedek, törvénytisztelő jegyző, 1 frt. Kovács Albert, györgyfalvi pap 1 frt. Osváth Elemér 1 frt. Péterfi István 1 frt. Vagner Emil, földbirtokos 1 frt. Vagner Száni 1 frt. Vagner Dániel, sz.-régényi főjegyző, 1 frt. Nagy Tamásné urasszony 1 frt. Nagy Eleénér, szolgabíró 1 frt. Farkas Albert, főszolgabíró, 2 frt. Márk Simon 1 frt.

Édes örömmel említem meg azon szép és nemes tettet is, melyet Éltető Giza kisasszony, a táncestély alkalmával vitt véghez. A szép reményü nő, ki már eddig is oly sokszor fényes bizonyítványát adta nemes szívének, a legnagyobb munkával, fáradtsággal és gonddal összeállított igen szép és értékes saját kezével himzett három munkát hozott a táncestélyre, kijelentvén azon óhaját, hogy nagyon szeretné, ha e munkák a szegény, de becsületes és jóra való tanuló javára kisorsoltatnának, mert ő azokat azon üdvös cél elérésére végett készítette.

A nemes szívü nő óhaját azonnal tetté vált, mert Pap Sándor, ügyvéd ur, a nemes szívü nő felkérése folytán, a három tárgy kisorsolását megkezdette; egy fél óra alatt a számok megteltek.

A kisorsolt három tárgyból bejött 36 frt. és 5 kr, mely összeget, nekem alólírtanak, Éltető Giza kisasszony átadott ezen szavakkal:

„Mintán egy nagyon régi forró óhaját látom teljesülve, tisztelettel kérem a tiszteletes urat, legyen szíves, ezen 36 frt. 5 krt. átvenni és pontosan kezelni, mint nevet viselő alapítványt, s minden évben a tőke kamatját élvezze az iskolába járó szegény, de becsületes és jóra való tanuló. Igaz, mondja a nő, hogy e tőke kicsiny most, de erősen hiszem, hogy a jó isten mielőbb megsegít engem, hogy a 36 frt. 5 kr. tőkét mielőbb 100 frtra növelhetem, s akkor több szegény tanulónak fájó könnyeit letörölhetem.“

Áldja meg az isten azon nőt, ki ifjú éveiben is így kezd érezni, gondolkozni, és cselekedni!

Fogadja a nemes szívü nő, a szegény tanuló gyermekek háliját, forró köszönetét! Szálljon istennek áldása azokra is kik örömmel és készséggel járultak adományaikkal a kitűzött cél elérésére, s élvezzék évek hosszú során keresztül a legszebb jutalmat, melyet az öntudat ad.

Holt-Maros, febr. 10. 1889. Bóka György ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

6—1889.

FÖLHÍVÁS.

A rikán-belöli pap-tanító özevgy-árvai gyámintézet évi rendes közgyűlését folyó év május 1-ső napján Kézdi-Vásárhelyt, a városház tanács termében, fogja megtartani, az alapszabályszerű tárgyak feletti tanácskozással. Azért, tisztelettel kérem fel a gyámintézet tagjait, szíveskedjenek minél számosabban megjelenni ezen minket közlő érdeklő gyűlésen. A közgyűlés délelőtt 10 órakor veszi kezdetét. A bizottsági tagokat tisztelettel kérem, 8 órára megjelenni, hogy a bizottsági ülést, a közgyűlést megelőzőleg, legalább egy órával megtarthassuk. Kézdi-Vásárhelyt, április 17 1889. Székely János, gyámintézet elnöke.

Felelős szerkesztő és kiadó SZASZ GERŐ.